

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ Σ.Δ.Ο.

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

ΑΙΤΙΕΣ ΠΤΩΣΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Σπουδάστρια:

ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ ΜΑΡΙΑ

Εισηγήτρια θέματος:

Πήττα Μαρία

Πάτρα Νοέμβριος 1993

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	1288
----------------------	------

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. <u>Εισαγωγή.</u>	1
2. <u>Διεθνή και Ελληνική Οικονομία.</u>	
2.1 Διεθνής Οικονομία	3
2.2 Ελληνική Οικονομία	8
3. <u>Αιτίες Πτώσης της Παραγωγικότητας στις Η.Π.Α.</u>	15
4. <u>Επένδυση και Ανάπτυξη.</u>	
4.1 Επενδύσεις και Παραγωγικότητα	18
4.2 Η Πορεία των Επενδύσεων	20
4.3 Ιδιωτική - Ξένα Επένδυση	23
5. <u>Είσοδος και Ρόλος του Γυναικείου Φύλου στην Παραγωγικότητα</u>	
5.1 Η Ανάγκη Συμμετοχής της Γυναίκας στην Λύση της παραγωγικότητας	27
5.2 Η Ανεργεία Πλήττει Κυρίως την Γυναίκα	28
5.3 Αξιοποίηση του Γυναικείου Εργατικού Δυναμικού στον ελλαδικό χώρο	30
6. <u>Βιομηχανική Πολιτική και Ανάπτυξη.</u>	
6.1 Το Πέρασμα από Συνθήκες Προστατευτισμού σε Συνθήκες Ανταγωνισμού	33
6.2 Κρατική Παρέμβαση. Ναι ή Όχι;	33
6.3 Η Ανάγκη Εκσυγχρονισμού της Βιομηχανικής Νομοθεσίας	34
6.4 Η Ανάγκη για Βιομηχανική Πολιτική	35
7. <u>Ενέργεια και Παραγωγικότητα.</u>	
7.1 Η Πορεία προς την Κρίση	37
7.2 Η Ενεργειακή Κρίση. Τιμές και Κατανάλωση ενέργειας	38
7.3 Βαθμός Ενεργειακής Αυτοδυναμίας	40
7.4 Πετρελαιοικές Κρίσεις ('73 και '79)	42
8. <u>Εκπαίδευση - Έρευνα και Ανάπτυξη.</u>	
8.1 Ελλάδα και Εκπαίδευση	45
8.2 Το Κόστος	47
8.3 Η Επιστημονική και Τεχνολογική Έρευνα στην Ελλάδα	47
8.4 Μερικές Στατιστικές Παράμετροι	48
9. <u>Μετατόπιση Εργατικού Δυναμικού σε Τομείς Χαμηλής Παραγωγικότητας.</u>	
9.1 Οικονομική Δραστηριότητα κατά Τομέα και Κλάδο σε Σχέση με την Παραγωγικότητα	50
10. <u>Εργασιακές Σχέσεις και Περιβάλλον στην Παραγωγικότητα.</u>	
10.1 Παραγωγικότητα και Κίνητρα	56
10.2 Η Παραγωγικότητα Παράγων Ευημερίας	56
10.3 Η Μελέτη του ΕΛΚΕΠΑ	58
11. <u>Η Επίδραση της ΕΟΚ στην Παραγωγικότητα του τόπου και των επιχειρήσεων.</u>	

11.1	Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και Ελληνικές Βιομηχανίες	60
11.2	Η Έρευνα του ΙΟΒΕ	61
11.3	Εκτίμηση Επιπτώσεων Ενιαίας Αγοράς	64
11.4	Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Πωλήσεις	64
11.5	Η "Στρατηγική" των Ελληνικών Βιομηχανιών Εν Οψει της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης	66
12.	<u>Παράρτημα Στατιστικών Στοιχείων.</u>	68
13.	<u>Έρευνα σε Επιχειρήσεις.</u>	82
14.	<u>Συμπεράσματα = Επίλογος.</u>	88
15.	<u>Βιβλιογραφία.</u>	90

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παραγωγικότητα, το σωσίβιο κάθε εταιρίας και χώρας. Ολοι αναγνωρίζουμε πόσο ουσιαστικός είναι ο παράγων παραγωγικότητα για την αποτελεσματική και αποδοτική λειτουργία μιάς επιχείρησης. Στο σημερινό οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον, η διεύθυνση κάθε οργάνωσης πρέπει να δίνει κεντρική έμφαση στην παραγωγικότητα. Πράγματι, αυτή καθορίζει την επιτυχία ή την αποτυχία τόσο στις επιχειρήσεις όσο και στους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς. Σε ευρύτερη κλίμακα πάντως, η παραγωγικότητα επηρεάζει σημαντικά τη δύναμη, την επιρροή, τη βιωσιμότητα ακόμα και την εθνική ασφάλεια της χώρας και γενικά την ευημερία των πολιτών της. Έτσι είναι απαραίτητο, να ανεβαίνει συνεχώς το επίπεδο της παραγωγικότητας, αν θέλουν οι εταιρίες να επεκτείνονται και να ευημερούν και αν θέλουν να διατηρούμε ένα ανώτερο βιοτικό επίπεδο και τρόπο ζωής.

Η παραγωγικότητα σήμερα αποτελεί μια παγκόσμια πρόκληση. Είναι γεγονός ότι ο κόσμος περνά μια περίοδο σοβαρού πληθωρισμού που θίγει υλικά τους πάντες. Ο μόνος τρόπος θεραπείας αυτής της οικονομικής ασθένειας είναι να βρεθούν τρόποι και μέσα για ν' αυξηθεί η παραγωγή και για να ελλатωθεί, συγχρόνως το κόστος και οι δαπάνες. Αυτό εξάλλου είναι παραγωγικότητα. Δηλαδή, παραγωγικότητα είναι η σχέση ανάμεσα στο αποτέλεσμα (OUP PUT) και στα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν (Κεφάλαιο, Εργασία και Εδαφος-Φύση).

Ο πρόλογος αυτός μας έδωσε τον ορισμό της παραγωγικότητας εισάγωντάς μας στο θέμα που θα αναπτύξουμε λεπτομερειακά στα επόμενα κεφάλαια.

Στο κεφάλαιο 1 είναι ο πρόλογος. Το κεφάλαιο 2 ασχολείται με την Διεθνή και Ελληνική οικονομία σε γενικά πλαίσια, το κεφάλαιο 3 με τις αιτίες πτώσης της παραγωγικότητας στις ΗΠΑ, το 4 με τις επενδύσεις και παραγωγικότητα, το 5 με την εισοδο και το ρόλο που έπαιξε το γυναικείο φύλο στην παραγωγικότητα, το 6 με την Βιομηχανική πολιτική και ανάπτυξη, το 7 με την Ενέργεια και τις ενεργειακές κρίσεις, το 8 με την μείωση των εξόδων της Ελλάδας για παιδεία-εκπαίδευση και έρευνα, το 9 με την μετατόπιση του εργατικού δυναμικού σε περιοχές χαμηλής παραγωγικότητας, το 10 με τις εργασιακές σχέσεις και το εργασιακό περιβάλλον και την επίδρασή τους στην παραγωγικότητα των εργαζομένων, το 11 με την επίδραση της εισόδου της χώρας μας στην ΕΟΚ στην παραγωγικότητα του τόπου, το 12 αποτελεί παράρτημα στατιστικών στοιχείων, το 13 αποτελείται από την έρευνα σε επιχειρήσεις, το 14 από συμπεράσματα-επίλογο και το 15 με την βιβλιογραφία.

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω θερμά όλα τα άτομα και τις υπηρεσίες που βοήθησαν με τον τρόπο τους στην πραγματοποίηση αυτής της εργασίας π.χ. ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ., Ε.Σ.Υ.Ε., Γραφεία της ΕΟΚ, Γενική Γραμματεία Ισότητας, Βουλή, Υπουργείο Οικονομικών, Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, Βιβλιοθήκη της ΑΣΟΕΕ και της

Παντείου, Βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Πατρών, Δημοτική Βιβλιοθήκη Πατρών, κλπ.

Ιδιαίτερα όμως θα ήθελα να ευχαριστήσω κατ'αρχήν την εισηγήτρια του θέματός μου κ. Πήττα Μαρία για τις υποδείξεις και τις συμβουλές που μου παρείχε και τους γονείς μου για την ηθική και οικονομική στήριξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΔΙΕΘΝΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

2.1. Διεθνής Οικονομία.

Πριν προχωρήσουμε λοιπόν σε μια εκτενέστερη ανάλυση της παραγωγικότητας των Ελληνικών Επιχειρήσεων και των αιτιών της πτώσης της, ας ρίξουμε μια γενική ματιά στην Διεθνή και Ελληνική οικονομία έτσι απλά για να έχουμε μια άποψη η οποία θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε καλύτερα όσα θα πούμε για την παραγωγικότητα.

Σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας τους, οι ΗΠΑ ήταν αυτές που δεν αντιμετώπισαν σχεδόν ποτέ πρόβλημα στην αύξηση του ρυθμού της παραγωγικότητας στην βιομηχανία τους, απέναντι στα άλλα κράτη. Τελευταία όμως και εκεί άρχισε να μην πηγαίνει καλά. Ο ρυθμός αύξησής της έχει μειωθεί αισθητά τελευταία, κυρίως σε σύγκριση με το ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητας σε άλλες χώρες.

Αυτή η μείωση στο ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητας είχε άμεσα δυσμενείς επιπτώσεις, τόσο σε βιομηχανίες και επιχειρήσεις όσο και στην εθνική οικονομία συνολικά.

Τα τελευταία χρόνια, οι εφημερίδες και τα οικονομικά περιοδικά κρούουν συνεχώς τον "κώδωνα του κινδύνου" για να επιστήσουν την προσοχή των αρμοδίων στην έκταση που παίρνει το πρόβλημα της μείωσης της παραγωγικότητας.

Συχνά διαβάζουμε στις σελίδες τους αρνητικές, απαισιόδοξες και ανησυχητικές στατιστικές, που υπογραμμίζουν τη βαρύτητα του γεγονότος και τις σοβαρότερες επιπτώσεις του στο μέλλον. Σημειώστε για παράδειγμα, μερικά συμπεράσματα που αναφέρθηκαν γύρω στο 1980:

- Ενώ τα τελευταία 30 χρόνια η παραγωγικότητα αυξανόταν σε ποσοστό 2,8% το χρόνο, τα τελευταία 10 χρόνια το ποσοστό αυτό μειώθηκε κατά 0,5 - 1,5% ετησίως. (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας ΗΠΑ)

- Η τεχνολογική υπεροχή των ΗΠΑ σε σχέση με τα άλλα κράτη σχεδόν εξαφανίστηκε. (Πηγή: Business Week, 1980).

- Σε σύγκριση με τα άλλα έξι μεγαλύτερα βιομηχανικά κράτη, οι ΗΠΑ μαζί με τη Μ.Βρετανία κατατάσσονται ως οι χώρες με το χαμηλότερο ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητας τα 10 τελευταία χρόνια (ποσοστό 27%). Στην ίδια περίοδο, η Ιαπωνία κατόρθωσε να αυξήσει το ρυθμό της σε 107% και η Δυτική Γερμανία σε 70% (Πηγή: Washington Post, 1980).

- Ο Ιάπωνας εργάτης της χαλυβουργίας παράγει περίπου 420 τόνους χάλυβα ετησίως, σε αντίθεση με την παραγωγή των 200-250 τόνων του Αμερικανού εργάτη. (Πηγή: Money Manager, 3 Μαρτίου 1980).

- Οι Ιάπωνες αύξησαν το προϊόν τους κατά 3 φορές σε σχέση με τον ετήσιο ρυθμό αύξησης των Αμερικανών (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας).

- Ο ρυθμός της εθνικής παραγωγής των ΗΠΑ μειώθηκε σε σχέση με αυτόν των άλλων χωρών, γιατί πολλές απ' αυτές ήταν προετοιμασμένες να κάνουν μεγαλύτερες θυσίες. Οι εργάτες της Ιαπωνίας, για παράδειγμα, παρακινούνται από μία άκαμπτη εργασιακή ηθική

Ως έθνος έχουν προετοιμαστεί να εργαστούν σκληρότερα για να συνεχιστεί η αθρόα εξαγωγή προϊόντων (Πηγή: Thomas A. Murphy πρόεδρος της εταιρείας General Motors).

- Μέσα στο 1979, οι αμοιβές αυξήθηκαν σχεδόν κατά 9%, ενώ η παραγωγικότητα μειώθηκε κατά 2%. Αποτέλεσμα. το κόστος της εργασίας αυξήθηκε κατά 11.5% (Πηγή: Business Week, 1980).

- Είναι πολύ πιθανόν ο μέσος Αμερικανός να δει να πέφτει εντυπωσιακά το βιοτικό του επίπεδο στη δεκαετία του '80, αν οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν επιταχύνουν τον ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητας. Η παραγωγικότητα είναι η τροχοπέδη της οικονομικής προόδου για την επόμενη δεκαετία (Πηγή: Γερουσιαστής Lloyd Bentsen, του Τέξας).

- Το βιοτικό επίπεδο των Αμερικανών πολιτών, το ψηλότερο στον κόσμο μέχρι το 1972, κατατάσσεται τώρα στην 5η θέση (Πηγή: Business Week, 1980).

Η μείωση της ικανότητας της Αμερικανικής βιομηχανίας να ανταγωνιστεί αποτελεσματικά τις ξένες βιομηχανίες οδηγεί τη χώρα σε οικονομική καταστροφή. Τα τελευταία χρόνια, οι Αμερικανικές επιχειρήσεις χάνουν συνεχώς και με επιταχυνόμενο ρυθμό μέρος της αγοράς, τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό. Είναι αρκετό να δούμε δύο μόνο παραδείγματα, την κυριαρχία των Ιαπωνικών προϊόντων στον τομέα της ηλεκτρονικής και το κύμα πωλήσεων των Ιαπωνικών αυτοκινήτων, σε βάρος των Αμερικανών αυτοκινητοπαραγωγών.

Τα εκατομμύρια απωανατολίτες ξεκίνησαν πριν λίγα χρόνια αντιγράφοντας συστηματικά το χθες, για να φθάσουν σήμερα να "κοπιάρουν" το αύριο, προκαλώντας έτσι την έκπληξη, τον φθόνο αλλά και τον φόβο στους βιομηχάνους της δύσης. Αλλωστε, πως αλλιώς δικαιολογείται η υστερική κραυγή της πρώην Γαλλίδας πρωθυπουργού Edith Gresson, η οποία αποκάλυψε τους Ιάπωνες "εργατομανιακά μυρμήγκια που νυχθημερόν σκέπτονται το πως θα μας πνίξουν";

Ο πρόεδρος της Sony, Akio Morita από τη μεριά του, εστιάζει την υπεροχή στην εκπαίδευση, λέγοντας στους Αμερικάνους, με ασυνήθη ρεαλισμό "όταν εσείς εκπαιδεύατε δικηγόρους, τα πανεπιστήμιά μας "παρήγαν" μηχανικούς". Το αποτέλεσμα; Ο κύκλος εργασιών σε chips των τριών γιγάντων της Ευρώπης Philips, Siemens και SGS - Thomson να υπολείπεται του κύκλου εργασιών της NEC. Οι καθ' όλα επηρμένοι Δυτικοί υποκλίνονται στην απωανατολική κουλτούρα, σεβασμό που κερδήθηκε με επιτυχίες στην υψηλή παραγωγικότητα, την ποιότητα των προϊόντων τους και την συνέπεια στις συναλλαγές.

Γενικά οι ΗΠΑ έχασαν μέσα στη δεκαετία του '70 το 23% της διεθνούς αγοράς, έπειτα από μία ακόμη μείωση κατά 16% στη διάρκεια της δεκαετίας του '60. Το περιοδικό Business Week υπολόγισε ότι αυτή η πτώση ισοδυναμεί με απώλεια στην παραγωγή ύψους 125 δισεκατομμυρίων δολαρίων και αντιπροσωπεύει απώλεια περίπου 2 εκατομμυρίων θέσεων εργασίας.

Ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες προπορεύονταν ακόμα, οι ξένοι τις προσέγγιζαν επικίνδυνα. Το 1973 ο μέσος Ιάπωνας εργάτης παρήγαγε το 55% της παραγωγής του αντίστοιχου Αμερικανού, και ο μέσος Γερμανός εργάτης είχε ήδη φτάσει στο 74% του προϊόντος του Αμερικανού. Το 1979, εξάλου, ο εργαζόμενος Ιάπωνας έφθασε το 66% και ο Γερμανός το 88% του προϊόντος του Αμερι-

κανού εργάτη. Το "Business Week" υπολόγισε ότι "οι δύο αυτές χώρες θα μας ξεπεράσουν στα μέσα της δεκαετίας του '80, αν ο ρυθμός αύξησης της παραγωγικότητας δεν βελτιωθεί σημαντικά.

Όπως βλέπουμε στον παρακάτω πίνακα δεικτών βιομηχανικής παραγωγής διαφόρων χωρών, σύμφωνα με την στατιστική Επετηρίδα των Ηνωμένων Εθνών (1987), οι υπολογισμοί του B.W. επαληθεύτηκαν τα επόμενα χρόνια. (πιν.2.1.)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1.

ΔΕΙΚΤΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΔΙΑΦΕΡΩΝ ΧΩΡΩΝ
1980 = 100

Χώρα και κλάδος	1984	1985	1986	1987	<u>1988</u> <u>1987</u>
Ελλάς					
Γενικός	104	107	107	106	106
Ορυχεία	178	183	184	181	107
Μεταποίηση	98	101	100	98	106
Ηλεκτρισμός	109	123	126	136	109
Αυστρία					
Γενικός	104	109	110	111	103
Ορυχεία	113	110	108	112	80
Μεταποίηση	104	109	110	109	106
Ηλεκτρισμός	106	110	110	123	94
Βέλγιο					
Γενικός	102	104	105	107	105
Ορυχεία	90	84	75	65	85
Μεταποίηση	102	104	106	109	105
Ηλεκτρισμός	102	106	109	118	103
Βουλγαρία					
Γενικός	120	124	129	134	108
Ορυχεία	106	105	109	109	...
Μεταποίηση	120	124	130	135	...
Ηλεκτρισμός	132	124	127	141	...
Γαλλία					
Γενικός	99	98	101	104	105
Ορυχεία	85	81	85	84	100
Μεταποίηση	98	95	98	100	106
Ηλεκτρισμός	123	131	135	140	98
Γερμανία					
Γενικός	100	105	107	107	105
Ορυχεία	89	90	88	84	100
Μεταποίηση	100	104	107	107	106
Ηλεκτρισμός	108	113	112	115	98
Γιουγκοσλαβία					
Γενικός	111	114	119	117	103
Ορυχεία	109	115	116	121	100
Μεταποίηση	112	114	117	116	104
Ηλεκτρισμός	116	119	124	128	99

Πίνακας 2.1. (συνέχεια)

Χώρα και κλάδος	1984	1985	1986	1987	<u>1988</u> 1987
Δανία					
Γενικός	116	121	126	122	103
Ορυχεία	100	110	118	117	93
Μεταποίηση	116	121	126	124	101
Ηλεκτρισμός	83	107	113	108	...
Ελβετία					
Γενικός	97	103	108	108	106
Μεταποίηση	97	103	107	107	106
Ηλεκτρισμός	102	114	116	121	106
ΕΣΣΔ					
Γενικός	115	120	126	130	...
Ορυχεία	106	108	111
Μεταποίηση	116	121	127
Ηλεκτρισμός	115	120	123
Ιταλία					
Γενικός	95	97	99	103	103
Ορυχεία	99	100	101	108	...
Μεταποίηση	95	96	99	103	102
Ηλεκτρισμός	100	103	105	110	...
Καναδάς					
Γενικός	111	116	119	124	107
Ορυχεία	113	116	117	125	110
Μεταποίηση	108	114	117	121	107
Ηλεκτρισμός	114	121	123	128	103
Κύπρος					
Γενικός	113	112	112	127	...
Ορυχεία	65	71	60	73	...
Μεταποίηση	118	115	116
Ηλεκτρισμός	118	123	133	147	...
Λουξεμβούργο					
Γενικός	113	121	124	125	111
Ορυχεία	32	29	27	72	110
Μεταποίηση	114	122	125	125	111
Ηλεκτρισμός	121	126	132	138	110
Πορτογαλία					
Γενικός	106	118	123	128	107
Ορυχεία	97	109	100	84	103
Μεταποίηση	105	117	122	128	107
Ηλεκτρισμός	126	127	136	136	110
Τουρκία					
Γενικός	137	139
Ορυχεία	121	132
Μεταποίηση	142	139	154	189	...
Ηλεκτρισμός	132	147
Ηνωμένο Βασίλειο					
Γενικός	103	108	110	115	104
Ορυχεία	118	129	134	130	97
Μεταποίηση	101	104	104	111	106
Ηλεκτρισμός	95	104	110	123	100

Πίνακας 2.1. (συνέχεια)

Χώρα και κλάδος	1984	1985	1986	1987	<u>1988</u> <u>1987</u>
Ιαπωνία					
Γενικός	116	122	122	122	111
Ορυχεία	95	96	96	85	95
Μεταποίηση	122	119	122	122	111
Ηλεκτρισμός	115	119	120	126	102
Ιρλανδία					
Γενικός	125	127	130	146	113
Ορυχεία	100	74	78	84	101
Μεταποίηση	127	130	134	150	113
Ισπανία					
Γενικός	101	103	107	112	104
Ορυχεία	128	136	129	107	88
Μεταποίηση	100	101	105	111	105
Ηλεκτρισμός	109	115	117	122	104

Πηγή: Στατιστική εφημερίδα των Ηνωμένων Εθνών, 1987.

2.2. Ελληνική Οικονομία.

Ποιές είναι όμως οι εξελίξεις στον οικονομικό τομέα όσον αφορά την χώρα μας (σε σχέση πάντα και με άλλες χώρες);

Αν πάμε λίγο πίσω, την περίοδο 1960-1975 και συσχετίσουμε τα επίπεδα του Α.Ε.Π. κάθε τομέα και την εξέλιξή τους με τα αντίστοιχα επίπεδα και τις εξελίξεις στην απασχόληση καταλήγουμε σε εκτιμήσεις της παραγωγικότητας της εργασίας, που, όπως αναλύουμε αμέσως παρακάτω, υπογραμμίζουν τις σημαντικές προόδους της Ελληνικής οικονομίας στον τομέα αυτό, αλλά συγχρόνως, και το βαθμό υστερήσεως που ακόμα διατηρείται από τις αντίστοιχες παραγωγικότητες των κρατών-μελών της κοινότητας. (πιν.2.2.).

Πίνακας 2.2.

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν 1960 - 1975
(Τρέχουσες τιμές και τρέχουσες ισοτιμίες εθνικών νομισμάτων)
Δισεκατ. EUR

Χώρες	1960	1965	1970	1975
Γερμανία	72,1	114,8	185,5	319,9
Γαλλία	60,1	97,9	140,9	253
Ιταλία	34,6	58,4	92,7	132,3
Ολλανδία	11	18,7	31,6	62,3
Βέλγιο	11,1	16,6	25,2	46,2
Λουξεμβούργο	0,5	0,7	1,1	1,7
Αγγλία	71,4	99,5	121,7	172,7
Ιρλανδία	1,8	2,7	3,9	6,1
Δανία	5,9	10,1	15,6	26,9
ΕΟΚ - 9	268,5	419,4	618,2	1021,1
ΕΛΛΑΔΑ	3,5	5,8	9,9	15,8

Πηγές: EUROSTAT: National Accounts 1960 - 1976
Υπουργείο Συντονισμού : Εθνικοί λογαριασμοί της
Ελλάδας 1958 - 1975 .

Πίνακας 2.3.

Ετήσιοι ρυθμοί αύξησεως ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος σε
σταθερές τιμές Τιμές 1970 (% ετησίως)

--	--	--	--	--

Πηγή : EUROSTAT: National Accounts , 1960 - 1977

Πίνακας 2.4.

Ποσοστιαία κατανομή ελληνικού ακαθαρίστου εγχώριου προϊόντος
κατά τομείς οικονομικής δραστηριότητας

Σταθερές τιμές 1970 , τιμές συντελεστων παραγωγής

Ετη	Τομείς Οικονομικής Δραστηριότητας		
	Πρωτογενής	Δευτερογενής	Τριτογενής
1961	26,3	25	48,7
1969	18,2	31,5	50,4
1970	18,2	31,4	50,4
1971	17,5	32,6	49,9
1972	17	33,5	49,5
1973	15,6	34,7	49,7
1974	16,6	31,5	51,9
1975	16,7	31,8	51,5

Πηγή: Υπουργείο Συντονισμού: Εθνικοί Λογαριασμοί της Ελλάδας
1958 - 1975 .

Πίνακας 2.5.

Ρυθμός Αυξησης Παραγωγικότητας της Εργασίας
(% ετησίως)

Χώρες	60/65	66/70	71/75	70/71	71/72	72/73	73/74	74/75
Γερμανία	4,5	4,7	2,7	2,9	3,6	4,8	2,6	--
Γαλλία	5	4,9	3,2	4,7	5	3,8	2,1	0,2
Ιταλία	6,1	5,9	2,1	1,7	4,5	6,1	2,1	-3,5
Ολλανδία	3,3	4,8	3,3	3,8	4,8	5,9	2,5	-0,2
Βέλγιο	4	4,6	3	2,9	5,5	4,9	2,4	-0,8
Λουξ/ργο	3	3	-0,3	-0,2	1,6	4,9	0,8	-7,9
Αγγλία	2,4	2,7	1,8	4	2,7	3,5	-0,1	-0,9
Ιρλανδία	3,5	5,1	2,9	3,9	5,9	3,8	-0,6	1,5
Δανία	3,6	3,1	2,3	3,3	4	2,2	0,8	1,1
Ε.Ο.Κ. - 9	4,3	4,5	2,6	3,5	4,1	4,3	1,6	-0,6
ΕΛΛΑΔΑ	8,5	8,1	4,9	8,1	8,3	6,9	-3,7	5,8

*Α.Ε.Π. σε σταθερές τιμές 1970 / απασχόληση = παραγωγικότητα
της εργασίας .

Πηγή : COM (78) 200 final, Μάιος 1978

(Η ισοτιμία δραχμής / ευρώμονάδας ήταν το 1970 1EUR=30 Δρχ.)

Η γενική εικόνα εξέλιξης της μέσης παραγωγικότητας στην

ελληνική οικονομία (πίν.2.3.) είναι ότι οι βελτιώσεις στον τομέα αυτό, στην περίοδο μετά το 1961, ήταν εντυπωσιακές, τόσο αν εκτιμηθούν μεμονωμένα όσο και σε σχέση με τις αντίστοιχες εξελίξεις στον κοινοτικό χώρο. Οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης της ελληνικής παραγωγικότητας στις περιόδους 1961-1965, 1966-1970 και 1971-1975 ήταν σχεδόν διπλάσιοι από εκείνους που υπολογίζονται για την κοινότητα και οπωσδήποτε ψηλότεροι από τους ρυθμούς αύξησης όλων των κρατών-μελών της Στη σταθερή αυτή διαχρονικά υπεροχή, το μόνο έτος-εξαιρεση ήταν το 1974, που η παραγωγικότητα μειώθηκε κατά 4% περίπου σε σχέση με το προηγούμενο έτος. (πίν.2.5.). Η μείωση αυτή αποδίδεται στη συνδυασμένη επίδραση μιας έντονης κάμψης της οικονομικής δραστηριότητας και μίας σχετικά περιορισμένης μείωσης στην απασχόληση.

Τι συνέβει όμως τα επόμενα χρόνια μετά το '75 στην Ελληνική οικονομία;

Το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει από την ανάλυση των οικονομικών μεγεθών είναι η ύπαρξη ύφεσης, η οποία επιβεβαιώνεται από τις δυσμενείς εξελίξεις σ' όλα σχεδόν τα ποσοτικά στοιχεία που αναφέρονται αμέσως πιο κάτω:

1. Κατά τη διάρκεια της περιόδου 1991/90 το Α.Ε.Π. της χώρας αυξήθηκε σε πραγματικές τιμές μόλις κατά 1,2% (πίν.2.6.).

Πίνακας 2.6.
Πραγματικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Αγοραίες Τιμές
% μεταβολή

	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92
Παγκοσμίως	2.5	4.5	3.5	3.1	3.5	4.4	3.3	2.2	0.9	2.8
ΕΟΚ	1.6	2.3	2.5	2.4	2.7	4	3.5	2.9	1.4	2.1
ΟΟΣΑ	2.8	4.9	3.5	3	3.5	4.4	3.3	2.6	1.1	2.2
ΕΛΛΑΔΑ	0.4	2.8	3.1	1.4	-0.5	4.1	3.5	0.2	1	1.3
ΙΣΠΑΝΙΑ	1.8	1.8	2.3	3.3	5.6	5.2	4.8	3.7	2.5	2.9
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	-0.2	-1.9	2.8	4.1	5.3	3.9	5.4	4.2	2.7	2.6
ΤΟΥΡΚΙΑ	3.7	5.7	5.1	8.3	7.4	3.9	1.6	9.2	2.3	2.8
Ιρλανδία	-0.2	4.4	2.5	-0.4	4.4	3.9	5.9	6.6	1.3	2.5
* Προσωρινά στοιχεία ** Προβλέψεις Πηγή: ΟΟΣΑ και ΔΝΤ.										

2. Τα στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε. δείχνουν ότι η βιομηχανική παραγωγή την περίοδο 1991/90 μειώθηκε κατά -1,5%. Ανησυχητική είναι η διαπίστωση ότι μετά το 1980 το βιομηχανικό προϊόν είναι σχεδόν στάσιμο, καθώς ο γενικός δείκτης βιομηχανικής παραγωγής από 100 το 1980 αυξήθηκε μόλις σε 108,4 το 1991 (πίν.2.7.)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.7
Εξελίξη Γενικού Δείκτη Βιομηχανικής Παραγωγής Περιόδου
1980=100

	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ				% μεταβολή		
	1988	1989	1990	1991	89	90	91
ΓΕΝΙΚΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ ΒΙΟΜ/ΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓ.	110,8	112,8	110,1	108,4	1,8	-2,4	-1,5
-Δείκτης Μεταποιη- τικής Βιομηχανίας	103,2	105,6	102,6	100,9	2,3	-2,9	-1,6
-Δείκτης Ορυχείων	188,8	179,5	173,8	171,5	-4,9	-3,2	-1,3
-Δείκτης Ηλεκτρ. & Φωταερίου	144,5	150,7	154,7	153,1	4,2	2,7	-1,0

Πηγή: ΕΣΥΕ

3. Μία από τις σημαντικότερες αρνητικές συνέπειες της ύφεσης που κτυπά την ελληνική οικονομία τα τελευταία χρόνια, είναι η ανοδική τάση του ποσοστού ανεργίας. Το ποσοστό ανεργίας το 1982 ήταν μόλις 3,7% έναντι του 8,3% που έφτασε να είναι κατά το 1ο πεντάμηνο του 1992. (πιν.2.8.).

Πίνακας 2.8.
ΑΝΕΡΓΟΙ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ 1982 - 1992

ΕΤΟΣ	ΕΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	ΑΡΘΜΟΣ ΕΓΓΕΓΡΑΜΕΝΩΝ ΑΝΕΡΓΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ
1982	1.589.470	58.548	3,7%
1983	1.625.150	73.119	4,5%
1984	1.665.400	76.454	4,6%
1985	1.720.810	95.683	5,6%
1986	1.807.800	129.299	7,2%
1987	1.850.530	134.314	7,3%
1988	1.901.370	128.568	6,8%
1989	2.044.710	131.675	6,4%
1990	2.135.680	143.997	6,7%
1991	2.342.630	181.895	7,8%
1992	2.420.475	200.780	8,3%

Πηγή: Ο.Α.Ε.Δ.

4. Παρ' ότι την περίοδο 1991/90 ο πληθωρισμός στην χώρα μας σε μέσα επίπεδα και σε ετήσια βάση από 20,4% και 22,8% έπεσε σε 18,9% και 17,8% εν τούτοις η σχέση πληθωρισμού μεταξύ Ελλάδος και των χωρών της ΕΟΚ και του ΟΟΣΑ επειδεινώθηκε. Ενώ το 1990 η σχέση πληθωρισμού μεταξύ Ελλάδας και χωρών ΕΟΚ και ΟΟΣΑ ήταν 3,58 και 3,71 , το 1991 η σχέση αυτή χειροτέρευσε

κάθως διαμορφώθηκε σε 3,78 και 4,2. (πιν.2.9.).

Πίνακας 2.9.

Εξελίξη Πληθωρισμού (μέσα επίπεδα)

	ΕΛΛΑΔΑ		ΕΟΚ	ΟΟΣΑ	Παγκο- σμίως	Σχέση Πληθωρ.	
	Μέσα επίπεδα 1	Ετήσια βάση 2				ΕΛΛΑΔΑ -ΕΟΚ 1:3	ΕΛΛΑΔΑ -ΟΟΣΑ 1:4
			3	4	5		
1980	24,8	26,1	13,8	14,2	15,8	1,86	1,75
1981	24,5	22,5	12,4	10,9	14,1	1,98	2,25
1982	20,9	19,1	10,9	8,1	12,3	1,92	2,58
1983	20,2	19,9	8,7	5,7	12,6	2,32	3,54
1984	18,5	18,1	7,3	5,8	13,9	2,53	3,19
1985	19,3	25,0	6,2	5,1	10,1	3,11	3,78
1986	23,0	16,9	3,8	3,2	7,2	6,05	7,19
1987	16,4	15,7	3,4	3,9	9,0	4,82	4,20
1988	13,5	14,0	3,7	4,8	12,7	3,65	2,81
1989	13,7	14,8	5,3	5,8	16,4	2,58	2,36
1990	20,4	22,8	5,7	5,5	21,2	3,58	3,71
1991	18,9	17,8	5,0	4,6**	12,0**	3,78	4,10
1992*	14,0	13,5	4,0	3,5	10,0	3,50	4,00

Πηγή: ΟΟΣΑ και ΔΝΤ. **Προσωρινά στοιχεία *Εκτιμήσεις.

5. Η υποτίμηση της δραχμής έναντι των σημαντικότερων ξένων νομισμάτων συνεχίστηκε κατά τη διάρκεια του 1991. (πιν.2.10).

Πίνακας 2.10.

Εξέλιξη Μέσων Ετήσιων Τιμών Ξένων Νομισμάτων ως προς τη δραχμή

	1990	1991	% μεταβ. 1990-91	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟ-ΦΕΒΡ.		% μεταβ. 91-92
				1991	1992	
Δολλάριο ΗΠΑ	158,51	182,27	14,99%	159,19	184,69	16,02%
Μάρκο Γερμαν	98,24	109,85	11,82%	106,51	115,47	8,41%
Φράγκο Γαλλ.	29,16	32,31	10,80%	31,33	33,89	8,17%
Λίρα Αγγλίας	282,75	321,24	13,61%	310,42	331,02	6,64%
Φράγκο Βελγ.	4,76	5,34	12,18%	5,17	5,61	8,51%
Λιρέτα Ιταλ.	13,25	14,7	10,94%	14,18	15,35	8,25%
Κορώνα Σουηδ	26,82	30,13	12,34%	28,51	31,78	11,47%
Γιέν Ιαπωνία	109,62	135,57	23,67%	120,62	146,13	21,15%
Λίρα Κύπρου	346,83	393,53	13,46%	369,48	407,48	10,28%
Πεσέτα Ισπαν	1,56	1,76	12,82%	1,70	1,83	7,65%
Εσκούδο Πορτ	1,11	1,26	13,51%	1,20	1,34	11,67%
Φιορίνι Ολλ.	87,21	97,5	11,80%	94,52	102,58	8,53%
Φράγκο Ελβετ	114,50	127,11	11,01%	125,50	129,20	2,95%
ECU	202	225,4	11,58%	219,35	235,70	7,45%

Πηγή: Οικονομικός Ταχυδρόμος 21/5/92

6. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ετήσιας έκθεσης του 1992 για την παγκόσμια ανταγωνιστικότητα, που δημοσίευσε το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (Νταβός), η χώρα μας κατέχει την τελευταία θέση στον πίνακα που αφορά την ανταγωνιστικότητα μεταξύ των χωρών-μελών του ΟΟΣΑ. Στον αντίποδα βρίσκεται η Ιαπωνία, η οποία διατηρήθηκε στην κορυφή για ακόμα ένα έτος. Η κάτοχος της δεύτερης θέσης το 1991, οι Ηνωμένες Πολιτείες, "κατρακύλησε" στην πέμπτη και στην θέση της "αναρριχήθηκε" η ενωμένη πλέον Γερμανία. Ωστόσο, η πραγματική έκπληξη για το 1992 σημειώθηκε από τη Δανία, η οποία από την όγδοη θέση ανέβηκε στην τέταρτη. (Σχ.1).

ΣΧΗΜΑ 1

Πηγή: Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ

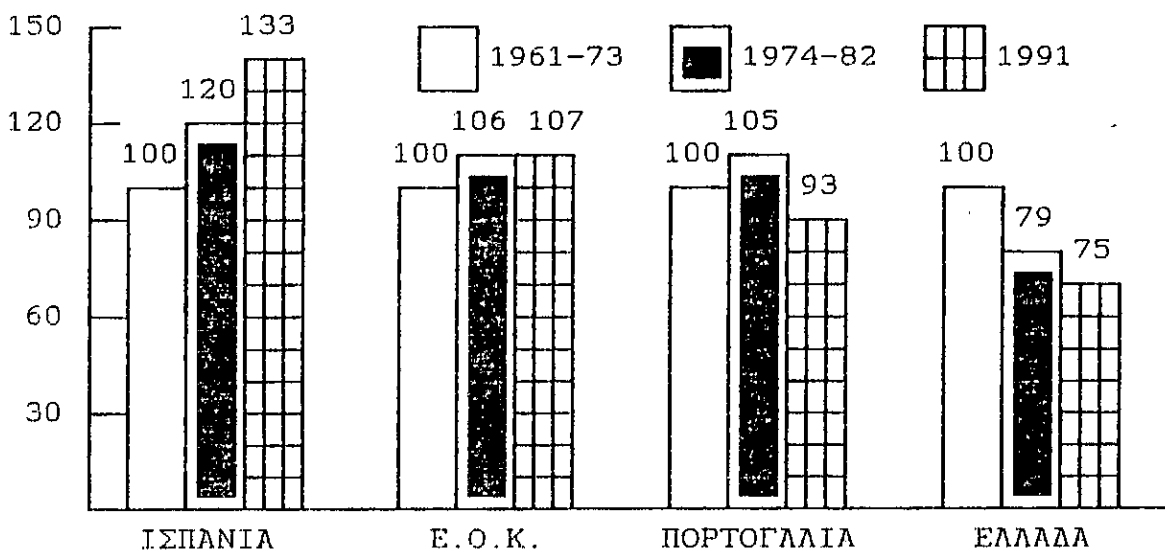
Είναι γνωστή και ευρύτατα διαδομένη η εκτίμηση ότι το εργατικό κόστος στην Ελλάδα ευθύνεται για την επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας των βιομηχανικών προϊόντων. Οι εκτιμήσεις όμως της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δείχνουν ότι συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Το 1991 ο δείκτης εργατικού κόστους είναι στην Ελλάδα κατά 25% χαμηλότερος απ' ότι ήταν κατά την περίοδο 1961-1973 και κατά 5% χαμηλότερος απ' ότι ήταν κατά την περίοδο 1974-1982. Στην Ισπανία το σχετικό εργατικό κόστος ανά μονάδα προϊόντος είναι το 1991 αυξημένο κατά 33% σε σύγκριση με την παλαιότερη περίοδο και κατά 11% σε σύγκριση με την πιο πρόσφατη. Στην ΕΟΚ συνολικά οι αντίστοιχες αυξήσεις είναι 7% και 1% περίπου.

Βλέπουμε έτσι ότι η μείωση του εργατικού κόστους στην χώρα μας δεν έκανε και τα ελληνικά προϊόντα πιο ανταγωνιστικά. (Σχ.2).

Η αύξηση της παραγωγικότητας λοιπόν, είναι μία από τις βασικές προϋποθέσεις για την εξασφάλιση διεθνούς ανταγωνιστικότητας των προϊόντων μας και γενικά της εθνικής οικονομίας.

"Πρέπει λοιπόν να κατανοηθεί η έννοια της παραγωγικότητας και οι προϋποθέσεις και μέθοδοι αύξησής της παραγωγικό-

ΣΧΗΜΑ 2
ΣΧΕΤΙΚΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ
(Εναντι 19 ανταγωνιστριών χωρών του ΟΟΣΑ)

Πηγή: European Economy , No 46

τητας, ώστε να εκσυγχρονιστούν οι παραγωγικές μονάδες της χώρας μας και να βελτιώσουν τη διεθνή ανταγωνιστικότητά τους. Προσπάθεια δύσκολη και χωρίς τις προϋποθέσεις και το αναγκαίο κλίμα που θα διευκόλυνε τέτοιους στόχους. Στόχους που και σήμερα ακόμα, όταν ο καταποντισμός της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μας και οι προκλήσεις που συνεπάγεται η ενοποίηση της Ευρώπης δεν εννοούν οι Έλληνες να συνειδητοποιήσουν, προτιμώντας την ελάσσονα προσπάθεια, την παραίτηση, την αναζήτηση ξένων δακτύλων που εμποδίζουν την ευημερία τους και την κατανάλωση με τα έτοιμα ή τα δανεικά", λέει σε μια πρόσφατη συνέντευξη στο περιοδικό "Παραγωγικότητα" ο κ. Γιάννης Μαρίνος (πρώην Δ/ντής του Οικονομικού Ταχυδρόμου) και συνεχίζει: "Ο Έλληνας είναι παραγωγικότερος στο να εφευρίσκει δικαιολογίες ώστε να μη δουλεύει και να παίρνει λεφτά χωρίς να τα δικαιούται "

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1. Αιτίες πτώσης της παραγωγικότητας στις ΗΠΑ.

Ο πίνακας (3.1), δείχνει την εξέλιξη της ανάπτυξης της παραγωγικότητας στην μεταπολεμική οικονομία των ΗΠΑ. Το αρχείο δείχνει μειούμενη αναπύξηση της παραγωγικότητας και μάλιστα, κατά την περίοδο 1973-1979 είναι ιδιαίτερα μειωμένη. Μια πτώση σχεδόν 2% στον αναπτυξιακό ρυθμό της παραγωγικότητας είναι πολύ μεγάλος, και τα δεδομένα στον πίνακα έχουν γίνει το αντικείμενο έρευνας και ενδιαφέροντος.

Πίνακας 3.1.

Ανάπτυξη παραγωγικότητας εργατικού δυναμικού, οικονομία ιδιωτικών επιχειρήσεων, 1948-1978 (ποσοστιαίος αριθμός αυξήσεως εξαγωγμένου ανά ώρα).

Ρυθμός της αυξήσεως της παραγωγικότητας	1948-55	1955-65	1965-73	1973-77	1977-79
	3,4	3,1	2,3	1,0	-0,1

Πηγή: Οικονομική αναφορά στον πρόεδρο των ΗΠΑ.

Εξετάζουμε τους έξι συντελεστές που προκάλεσαν την πτώση της παραγωγικότητας πέρνοντας έτσι χρήσιμα μαθήματα για την διευνή οικονομική κατάσταση.

1ος). Είναι ο ρυθμός επενδύσεως.

Ο λόγος κεφάλαιο-εργατικό δυναμικό στις ΗΠΑ αυξήθηκαν λιγότερο γρήγορα ετά το 1973 απ'ότι πριν: από το 1948-1973 ο λόγος κεφάλαιο-εργατικό δυναμικό αυξήθηκαν κατά 3% ετήσια, αλλά μετά το 1973 αυξήθηκαν μόνο κατά 1+3/4%. Αυτή η πτώση κατά 1+1/4% οδηγεί σε μια μείωση στον ρυθμό αυξήσεως της παραγωγικότητας περίπου 0.35%.

2ος). Μεταβολές στην δομή της εργατικής δύναμης επηρεάζουν την παραγωγικότητα.

Γενικά, η παραγωγικότητα του εργαζομένου αυξάνει με την εμπειρία για τουλάχιστον αρκετά χρόνια. Έτσι, αυξήσεις στον αριθμό των ανειδίκευτων εργαζομένων μπορεί να μειώσει τον ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητας παροδικά για την μετά το 1973 περίοδο, η κάμψη από αυτή την πηγή τοποθετείται περίπου 0, % ετήσια.

3ος). Οι αυξανόμενοι κανονισμοί της Βιομηχανίας.

Ο τρίτος παράγοντας που οδηγεί σε μια κάμψη στον ρυθμό της ανάπτυξης της παραγωγικότητας είναι οι αυξανόμενοι κανονισμοί της Βιομηχανίας. Δύο σημειώσεις πρέπει να γίνουν σ' αυτό το σημείο. Ένα είναι ότι τα αγαθά των κανονισμών-όπως ο έλεγχος της μόλυνσης-δεν συμπεριλαμβάνονται τυπικά σαν μέρος του ΕΑΠ. Εάν η αξία του αυξημένου όγκου του καθαρού αέρα που έχουμε "αγοράσει" από το κόστος του ελέγχου μόλυνσεως σ'αυτή την δεκαετία συμπεριλαμβανόταν στο ΕΑΠ, η ανάπτυξη της παραγωγικότητας δεν θα είχε μειωθεί τόσο πολύ. Δεύτερο, είναι προ-

φανώς πολύ δύσκολο να μετρηθούν οι επιπτώσεις των κανονισμών στο εξαγόμενο. Σε μερικές βιομηχανίες, όπως τα ορυχεία, όπου έχει υπάρξει μία οξεία πτώση της παραγωγικότητας και αυξημένοι κανονισμοί ασφαλείας, είναι ξεκάθαρο ότι οι κανονισμοί έχουν υπάρξει μια κύρια αιτία της μείωσης της παραγωγικότητας που οφείλεται σε αυξημένους κανονισμούς εκτιμάται περίπου 0,3% ετήσια.

4ος). Η μείωση στις δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη.

Ο τέταρτος συντελεστής είναι η μείωση στις δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη. Η κάμψη εδώ οφείλεται εξ ολοκλήρου στην μείωση των κυβερνητικών δαπανών για έρευνα. Αν και η κυβερνητική μέριμνα του '50 και '60 ήταν για το διάστημα και την άμυνα, κάποιο τμήμα αυτών των ερευνητικών δαπανών προκάλεσε αυξανόμενη παραγωγικότητα στον ιδιωτικό τομέα, ειδικά στην περιοχή των κομπιούτερς. Υποστηρίζεται επίσης ότι σαν αποτέλεσμα των αυξανόμενων κανονισμών του ιδιωτικού τομέα, περισσότερη έρευνα και ανάπτυξη γίνεται για κυβερνητικούς κανονισμούς και λιγότερη για καινούργιες ανακαλύψεις που ήταν η περίπτωση του '60. Αυτές οι επιπτώσεις δεν έχουν μετρηθεί.

5ος). Η μετατόπιση στην σύνθεση του εξαγόμενου.

Ο πέμπτος συντελεστής είναι η μετατόπιση στην σύνθεση του εξαγόμενου στις ΗΠΑ και άλλες ανεπτυγμένες χώρες, ειδικά στον τομέα εξυπηρέτησης. Η ανάπτυξη της παραγωγικότητας στον τομέα της εξυπηρέτησης έχει υπάρξει βραδύτερη απ' ό,τι κατά μέσο όρο σ' ολόκληρη την μεταπολεμική περίοδο. Επί πλέον, το επίπεδο της παραγωγικότητας σ' αυτό τον τομέα έχει υπάρξει χαμηλότερο από την κατά μέσο όρο παραγωγικότητα. Καθώς ένα αυξανόμενο ποσοστό της εργατικής δύναμης κινείται στους τομείς χαμηλότερης παραγωγικότητας, ο αναπτυξιακός ρυθμός πέφτει. Σαν συμπλήρωμα αυτής της μετατοπίσεως των συντελεστών παραγωγής έξω από την γεωργία. Παγκόσμια, η οικονομική ανάπτυξη συνοδεύεται από μια μετατόπιση του εργατικού δυναμικού από την γεωργία, όπου η παραγωγικότητα είναι σχετικά χαμηλή, στην βιομηχανία, όπου είναι σχετικά υψηλή. Ενώ αυτή η μετατόπιση συμβαίνει, ο ρυθμός αύξησεως της παραγωγικότητας συνεχίζει να επεκτείνεται. Στις ΗΠΑ, η μετατόπιση του εργατικού δυναμικού από την γεωργία συμπληρώθηκε στα μέσα του '60 και δεν μπορεί να προβλεφθεί κανένα κέρδος στην παραγωγικότητα από αυτή την πηγή.

6ος). Η ταχεία ανύψωση της τιμής της ενέργειας.

Ο τελευταίος συντελεστής που αναφέρουμε είναι η ταχεία ανύψωση της τιμής της ενέργειας το 1973. Ήταν ένα πρωτοφανές σόκ που μείωσε την παραγωγικότητα, αφού έκανε την χρήση ενέργειας και συνεπώς των μηχανημάτων περισσότερο δαπανηρή και έτσι οδήγησε τις εταιρείες στο να προσπαθούν να εξοικονομήσουν ενεργειακή χρήση. Όσο η πραγματική τιμή της ενέργειας θα συνεχίζει να υψώνεται, μπορούμε να περιμένουμε ότι οι ενεργειακοί περιορισμοί θα έχουν μια μόνιμη επίπτωση στον αναπτυξιακό ρυθμό της παραγωγικότητας.

Σε τι μας οδηγούν αυτοί οι έξι συντελεστές; Η πτωχή παραγωγικότητα έχει διεγείρει το δημόσιο ενδιαφέρον στο ότι ο ρυθμός των επενδύσεων είναι πάρα πολύ χαμηλός, αυτό το ενδιαφέρον πιθανόν να οδηγήσει σε πολιτικές για να ενθαρρυνθούν οι επενδύσεις. Τέτοιες πολιτικές έχουν πάρει πολύ προσοχή πρόσ-

φατα. Έτσι ο πρώτος συντελεστής-η κάμψη στον ρυθμό αύξησης του λόγου κεφάλαιο-εργατικό δυναμικό μπορεί να αντιστραφεί. Ο δεύτερος συντελεστής, το αυξανόμενο ποσοστό λιγότερο έμπειρων εργαζομένων, θα συνεχιστεί για κάμποσο καιρό καθώς οι ρυθμοί συμμετοχής των γυναικών αυξάνει. Αλλά μετά το πέρασμα της πληθυσμιακής έκρηξης της μεταπολεμικής περιόδου, μπορούμε να περιμένουμε ένα εργατικό δυναμικό κάποιας ηλικίας και αυτός ο δεύτερος συντελεστής θα αντιστραφεί. Διστάζουμε να προβλέψουμε το μέλλον των κανονισμών, αλλά υποψιαζόμαστε ότι ο ρυθμός αύξησης των κανονισμών θα πέσει, επίσης εν μέρει συνέπεια της καινούργιας άποψης για συγκεντρωτική αποθεματική πολιτική. Έρευνα και ανάπτυξη-ο τέταρτος συντελεστής-ίσως ενθαρρυνθεί από περισσότερο ευνοϊκή φορολογία στο ευρύ μέλλον. Αλλά η δαπάνη για βασική έρευνα δεν παράγει αυτόματα νέα γνώση που μεταφράζεται σε ψηλότερη παραγωγικότητα, και οι προβλέψεις για αυτό τον σκοπό είναι αβέβαιες. Η μετατόπιση στη σύνθεση του ΕΑΠ προς τις εξυπηρετήσεις ίσως συνεχιστεί. Και οι προοπτικές για την ενέργεια δεν φαίνονται καλές για τις επόμενες δεκαετίες τουλάχιστον. Έτσι, η συνολική προδιαγραφή για την παραγωγικότητα είναι ότι ο αναπτυξιακός ρυθμός πρέπει να επιστρέψει από την ζοφερή κατάσταση του 1973-1979.

Είναι ευκρινές ότι το δυνατό εξαγόμενο δεν αναπτύχθηκε το '70 σε ένα βαθμό κοντά στο 4% του '60. Αυτό μπορεί να οφείλεται εν μέρει σε μια αύξηση του φυσικού ρυθμού ανεργίας, και εν μέρει σε πολλούς συντελεστές που μείωσαν τον αναπτυξιακό ρυθμό της παραγωγικότητας, και ειδικά το τμήμα εκείνο της παραγωγικότητας που οφείλεται στην τεχνική πρόοδο, που είναι κρίσιμο για την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της διεθνούς οικονομίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΠΕΝΔΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

4.1. Επενδύσεις και παραγωγικότητα.

Η ταχύτατη ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας στις δεκαετίες '50 και '60 ανακόπηκε στις αρχές της δεκαετίας του '70 και από τότε η οικονομία μας δεν μπόρεσε να ξαναπετύχει τους ταχείς ανοδικούς της ρυθμούς. Κύριο χαρακτηριστικό της περιόδου μετά το 1975 είναι η πτώση του όγκου των επενδύσεων και ειδικότερα των βιομηχανικών. Και οι επενδύσεις που πραγματοποιούνται γίνονται από τις υπάρχουσες βιομηχανίες και εξαντλούνται κυρίως σε αντικατάσταση εξοπλισμού που έχει παλιώσει και σε επεκτάσεις εγκαταστάσεων που ήδη υπάρχουν. Ελάχιστοι νέοι επενδυτές εμφανίζονται στη βιομηχανία σήμερα. Αποτέλεσμα της μη πραγματοποίησης επενδύσεων είναι η μείωση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων μας, η αύξηση της ανεργίας (διότι επένδυση σημαίνει δημιουργία νέων θέσεων εργασίας) και η διόγκωση του ελλείματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (γιατί η εγχώρια ζήτηση δεν ικανοποιείται από την εγχώρια παραγωγή με συνέπεια την αύξηση των εισαγωγών).

Η τεράστια σημασία των νέων επενδύσεων επιβάλλει να βρεθούν τρόποι για να ξεπεραστεί το αδιέξοδο και να τεθεί ξανά σε κίνηση η επενδυτική δραστηριότητα. Πρωταρχικά, πρέπει να αναζητηθούν οι λόγοι που προκαλούν την υποτονικότητα των επενδύσεων.

Κατ' αρχήν η αβεβαιότητα για το μέλλον α) των υψηλών ρυθμών του πληθωρισμού, ο οποίος είναι πολλαπλάσιος του ρυθμού των χωρών του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), και β) των συχνών αλλαγών της οικονομικής πολιτικής τα τελευταία 10 χρόνια (έκτακτες φορολογικές επιβαρύνσεις, αλλαγές στους νόμους για τα κίνητρα, ευκαιριακές παρεμβάσεις στις τιμές, κλπ.). Όσο αυξάνει η αβεβαιότητα, τόσο μεγαλύτερος είναι ο κίνδυνος που αναλαμβάνει ο επενδυτής. Και όσο μεγαλύτερος είναι αυτός ο κίνδυνος, τόσο μεγαλύτερα περιθώρια πρέπει να αφήνουν οι αναμενόμενες αποδόσεις της επένδυσης.

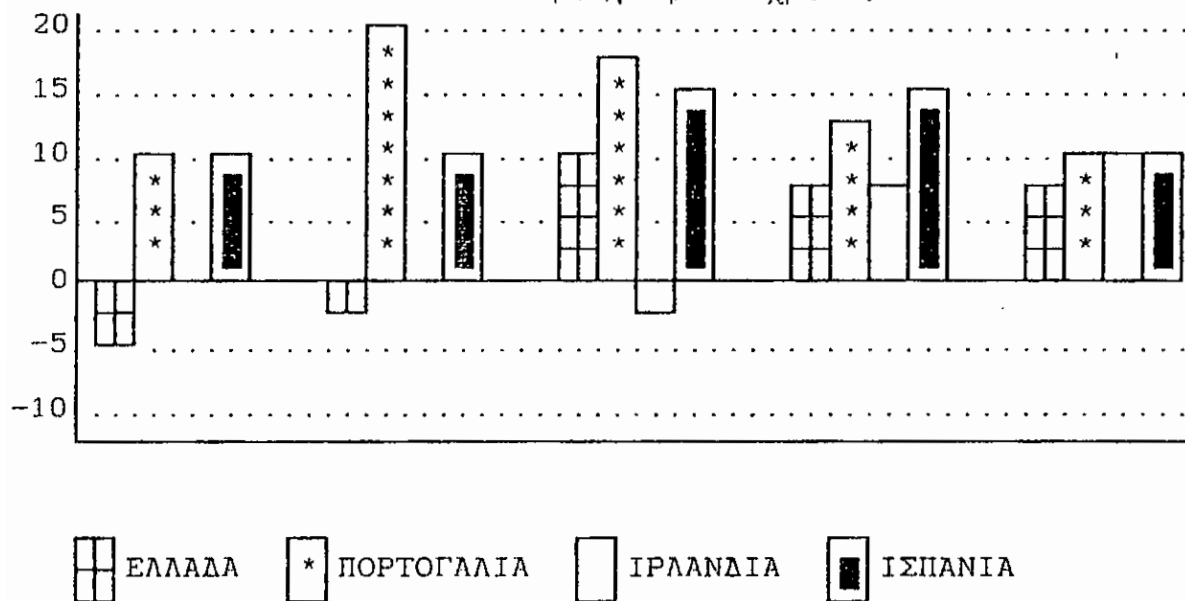
Αυτός είναι και ο κυριότερος λόγος των κερδών: λειτουργούν σαν ανταπόδοση για την ανάληψη του επιχειρηματικού κινδύνου, είναι η επιβράβευση της καινοτομίας. Άρα κανένας δεν διακινδυνεύει την πραγματοποίηση μιας νέας επένδυσης, αν δεν προσδοκά ανάλογο κέρδος. Με αυτήν την έννοια, η αποδοτικότητα των κεφαλαίων κρίνεται αντικειμενικά ανεπαρκής. (Βλέπε σχήμα 4.1.)

Σημαντικότερος ανασταλτικός παράγοντας μη πραγματοποίησης επενδύσεων είναι η διεύρυνση του δημοσίου τομέα. Στη μεταδικτατορική περίοδο, η παρουσία του κράτους στην οικονομική ζωή γίνεται διαρκώς εντονότερη. Το κράτος καθορίζει σε πολύ μεγάλο βαθμό την πορεία των οικονομικών μεγεθών, μέσω της πολιτικής του σε όλους τους τομείς της οικονομικής ζωής. Παρεμβαίνοντας άμεσα το κράτος επιδρά στο μηχανισμό της αγοράς, αλλάζοντας του κανόνες λειτουργίας του. Παράλληλα έχει ανα-

πτύξει επιχειρηματική δραστηριότητα, που καλύπτει ολοκληρωτικά την κοινή ωφέλεια, την ενέργεια, την ύδρευση, την αποχέτευση, τις επικοινωνίες. Ελέγχει τις τράπεζες και τους πιστωτικούς οργανισμούς και μ' αυτούς πολλές βιομηχανικές και τουριστικές επιχειρήσεις. Έτσι διαρκώς αυξάνει το ποσοστό του

Σχήμα 4.1

(i) ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ (Ποσοστιαία Μεταβολή από τον προηγούμενο χρόνο)

Πηγή: Οικονομικός Ταχυδρόμος, 13/8/1992.

εθνικού προϊόντος που διαχειρίζεται, άμεσα ή έμμεσα ο δημόσιος τομέας και πολλαπλασιάζονται οι δαπάνες του κράτους. Σήμερα, είναι πιο αποδεκτό από όλους ότι η ύπαρξη και ο τρόπος χρηματοδότησης των ελλειμάτων του δημοσίου αποτελεί μία από τις κύριες αιτίες του πληθωρισμού. Τα τελευταία χρόνια οι ελλειμματικές δαπάνες του κράτους κατευθύνθηκαν κυρίως στην κατανάλωση και όχι στις επενδύσεις. Με αυτόν τον τρόπο το κράτος απορροφά κεφάλαια, τα οποία ο ιδιωτικός τομέας θα μπορούσε να τα χρησιμοποιήσει για να εξασφαλίσει την ομαλή και αποτελεσματική λειτουργία του και στη συνέχεια να προχωρήσει στην πραγματοποίηση νέων παραγωγικών επενδύσεων. Επίσης ο πολλαπλασιασμός των ελέγχων και των διοικητικών παρεμβάσεων στις επιχειρήσεις δεν προωθεί τους σκοπούς για τους οποίους αρχικά θεσπίζονται (π.χ. προστασία του περιβάλλοντος, του καταναλωτή κλπ.) και δημιουργεί καθυστερήσεις, οι οποίες επιδρούν ανασταλτικά στις αποφάσεις για επενδύσεις.

Το γεγονός ότι το κράτος, μέσω της διεύθυνσης του δημοσίου τομέα, απορροφά πόρους από τον ιδιωτικό τομέα, διογκώνει τη γραφειοκρατία, πολλαπλασιάζει τα αντικίνητρα και εντείνει τον πληθωρισμό κλπ., είναι επαρκές για να επισπευσθεί η διαδικασία της αποκρατικοποίησης. Η δημόσια επιχειρηματική πρωτοβουλία δεν έχει τις δυνατότητες να πετύχει γιατί χαρακτηρίζεται από δυστοκία στη λήψη αποφάσεων, διάχυση της ευθύνης

και αδυναμία να αναλάβει οποιοδήποτε επιχειρηματικό κίνδυνο. Η ιδιωτική πρωτοβουλία, και μόνο αυτή, μπορεί να λάβει αποφάσεις προς όλες τις κατευθύνσεις με σύγχρονη αντίληψη οργάνωσης και διοίκησης, ταχύτητα, ευελιξία και ικανότητα προσαρμογής στη διαρκώς μεταβαλλόμενη διεθνή αγορά.

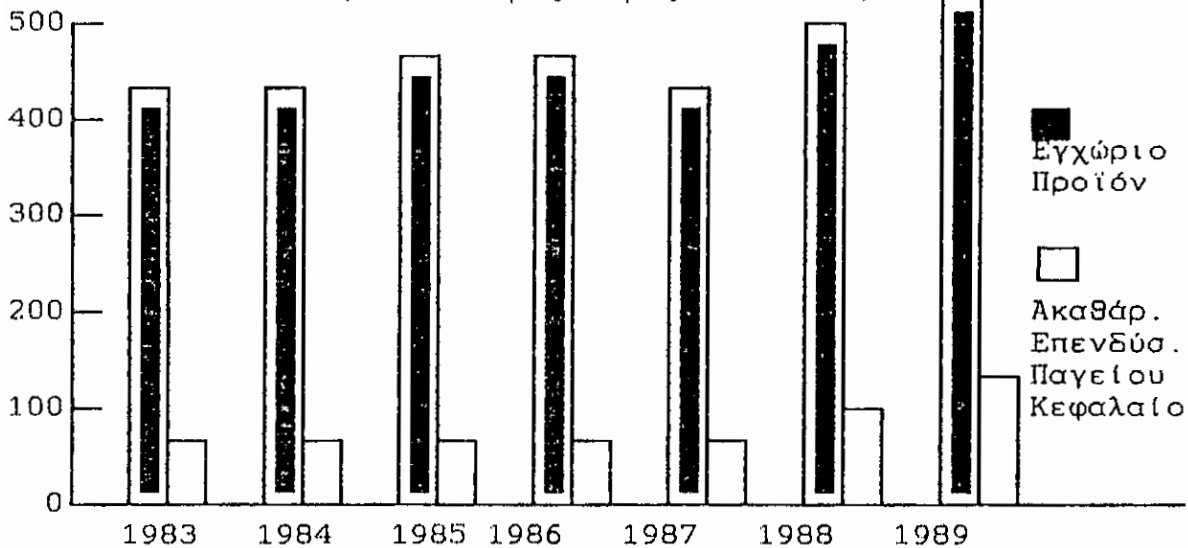
4.2. Η πορεία των επενδύσεων.

Την τελευταία δεκαπενταετία σημειώνεται καθίζηση της επενδυτικής δραστηριότητας. Ως το 1980 οι επενδύσεις αντιπροσώπευαν το 24% του Α.Ε.Π. Το 1986-87 (παρ' ότι τότε εφαρμόστηκε πρόγραμμα λιτότητας και τα κέρδη άρχισαν να αυξάνουν) οι επενδύσεις μειώθηκαν κατά 40% έναντι αυτών του 1985. Το 1989 ήταν 18% του Α.Ε.Π., όταν στις ανεπτυγμένες χώρες της Ευρώπης ήταν 20-21% και στην Ισπανία 26%. (σχ.4.2.)

ΣΧΗΜΑ Νο 2

ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΙΟΝ & ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΠΑΓΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

(Σε σταθερές τιμές του 1970)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Σήμερα ουσιαστικά βρισκόμαστε 12 χρόνια πίσω. Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας η αξία των επενδύσεων σε σταθερές τιμές του 1970 ανήλθε σε 70,6 δισ. δρχ. το 1970, σε 100,1 δισ. δρχ. το 1973, σε 92,7 δισ. το 1980, σε 82,4 δισ. το 1985, σε 92,1 δισ. το 1990 και σε 91 δισ. το 1991. (πίνακας 4.1.).

Η κυβέρνηση μπορεί να έχει δρομολογήσει ένα πρόγραμμα σταθεροποίησης με το οποίο αποβλέπει στην έξοδο από τη σημερινή οικονομική κρίση. Οι παράγοντες της ΕΟΚ μπορεί να βασίζονται, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, στο τριετές πρόγραμμα δημοσιονομικής εξυγίανσης προκειμένου να πάρει η Ελλάδα το δρόμο της ως ισότιμο μέλος της κοινότητας. Αλλά, οι προσδοκίες αυτές δεν λαμβάνουν υπ' όψιν το γεγονός, ότι σε σημαντικά μέρη της πραγματικής οικονομίας - στο κομμάτι της παρα-

Πίνακας 4.1.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

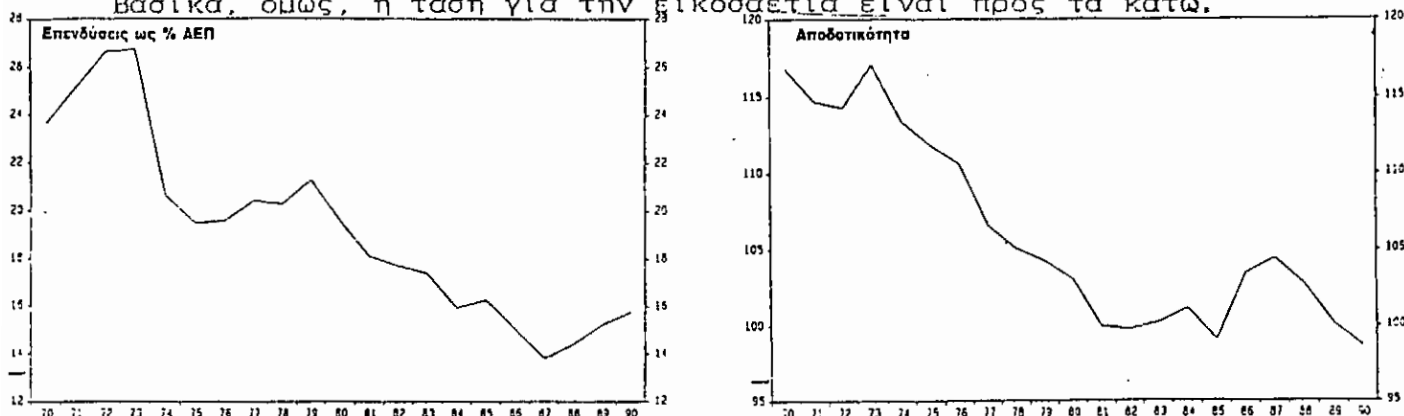
1970	70,6 ΔΙΣ.
1973	100,1 ΔΙΣ.
1980	92,7 ΔΙΣ.
1985	82,4 ΔΙΣ.
1990	92,1 ΔΙΣ.
1991	91 ΔΙΣ.

γωγής, δηλαδή, και ειδικά στη βιομηχανία αναπτύσσονται καταστάσεις που δεν είναι πλέον αντιστρέψιμες και που παίζουν καθοριστικό ρόλο για τη μορφή της οικονομίας στην οποία θα ζήσουμε στον 21ο αιώνα.

Οι καταστάσεις αυτές βασίζονται σε δύο παράγοντες (επενδύσεις - αποδοτικότητα) που λειτουργούν μέσα στην οικονομία εδώ και είκοσι χρόνια. Οι παράγοντες αυτοί έχουν δημιουργήσει ορισμένες τάσεις που αφορούν τη συμπεριφορά και τις προσδοκίες της επιχειρηματικής κοινότητας. Αυτή η συμπεριφορά και αυτές οι προσδοκίες, δηλαδή, έχουν σφυρηλατηθεί από τις εμπειρίες της περιόδου 1970-1990 και είναι πια πολύ αργά για να αλλάξουν.

Έτσι, σε μεγάλο βαθμό, παρά την αναγκαιότητά του και παρά τις επιπτώσεις που οπωσδήποτε θα έχει, το πρόγραμμα λιτότητας και το πρόγραμμα δημοσιονομικής εξυγίανσης ελάχιστα πλέον μπορούν να αποτρέψουν τις αλλαγές στις οποίες αναφερόμαστε και οι οποίες, ως ένα ορισμένο βαθμό, συνεπάγονται την οικονομική και πολιτισμική υποβάθμιση της χώρας.

Τα δύο διαγράμματα παρακάτω, περιγράφουν συνοπτικά αλλά με ακρίβεια τους παράγοντες που επιδρούν στις γενικότερες εξελίξεις της οικονομίας. Εξελίξεις, δηλαδή, που θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως δομικές. Το πρώτο διάγραμμα δείχνει τις επενδύσεις (ιδιωτικές και δημόσιες) ως ποσοστό επί του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος της χώρας (Α.Ε.Π.) για την εικοσαετία 1970-1990. Το δεύτερο διάγραμμα περιγράφει την κερδοφορία των επενδύσεων για την ίδια περίοδο. Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι απόλυτα σαφές: μπορεί να υπάρχουν περίοδοι που οι επενδύσεις και η απόδοσή τους παρουσιάζουν ανοδική πορεία. Βασικά, όμως, η τάση για την εικοσαετία είναι προς τα κάτω.

Πηγή: Οικονομικός ταχυδρόμος, 4 Ιουλίου 1991.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, στη συγκεκριμένη περίπτωση, η σχέση μεταξύ των δύο παραγόντων δεν έχει σημασία. Δεν έχει σημασία, δηλαδή, αν η χαμηλή κερδοφορία οφείλεται στις χαμη-

λές επενδύσεις ή το αντίθετο. Αυτό που έχει σημασία είναι ότι αν οι επενδύσεις δεν αποτελούσαν το 16% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) αλλά το 25%, τότε ο ρυθμός ανάπτυξης θα ήταν τουλάχιστον 1,5 ποσοστιαία μονάδα υψηλότερος. Σύμφωνα με υπολογισμούς που έχει κάνει το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στη περίοδο από το 1963 μέχρι το 1990 η συνολική παραγωγικότητα των συντελεστών παραγωγής (Total Factor Productivity) αυξήθηκε με ρυθμούς που κυμάνθηκαν από -0.5% μέχρι +0,5%. Έτσι, κατά μέσο όρο εκείνο το μέρος της ανάπτυξης, που συνδέεται με την τεχνολογική πρόοδο και με τις οργανωτικές αλλαγές της οικονομίας ήταν στάσιμο στη σύγχρονη Ελλάδα.

Τα συμπεράσματα είναι απλά, από εδώ και πέρα. Όταν μια οικονομία παρουσιάζει τέτοια φαινόμενα στασιμότητας σ' εκείνο ακριβώς το κομμάτι της που αφορά την πραγματική υποδομή και που καλύπτει το δυναμισμό της - δηλαδή στην τεχνολογική πρόοδο και στις οργανωτικές αλλαγές - τότε η οικονομία αυτή είναι καταδικασμένη σε μαρασμό.

Ακόμα χειρότερα, η στασιμότητα αυτή επηρεάζει τη συμπεριφορά της επιχειρηματικής τάξης και προσδιορίζει, έτσι, τις εξελίξεις. Ειδικά, επηρεάζεται η συμπεριφορά και οι προσδοκίες της επιχειρηματικής τάξης - η οποία και δεν βλέπει πια τη δυνατότητα να ξαναποκτήσει η χώρα μας - αν είχε ποτέ - πραγματική βιομηχανική υποδομή ικανή να σταθεί στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά παρά μόνο για ελάχιστες ελληνικές επιχειρήσεις - οι περισσότερες από τις οποίες είτε θα ανήκουν στη μειοψηφία τους, είτε θα συνεργάζονται με ξένες.

Τη σοβαρή δυσκαμψία της βιομηχανικής δομής αποκαλύπτει και η ετήσια έκθεση (1991) του Συνδέσμου Ελληνικών Βιομηχανιών (ΣΕΒ) σχετικά με την πορεία της βιομηχανίας το 1990. Στο κεφάλαιο για τις επενδύσεις δημοσιεύεται πίνακας που παρουσιάζει την κατανομή της επενδυτικής δαπάνης κατά κατηγορίες σκοπών, όπου αναφέρεται ότι οι επενδύσεις για την "εισαγωγή νέων μεθόδων παραγωγής" αντιπροσωπεύουν μόλις το 5% του συνόλου το 1990, σε σύγκριση μάλιστα με 11% το 1988 (βλέπε πιν. 4.2.1.)

Πίνακας 4.2.1.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗΣ ΔΑΠΑΝΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

(ποσοστό % του συνόλου των επενδύσεων)

Σκοπός	1988	1989	1990
1. Αντικατάσταση υφιστάμενου κεφαλαιουχικού εξοπλισμού	37	20	33
2. Αύξηση παραγωγικής δυναμικότητας για ήδη παραγόμενα προϊόντα	14	27	23
3. Διεύρυνση παραγωγικής δυναμικότητας για παραγωγή νέων προϊόντων	16	17	14
4. Βελτίωση εφαρμοσμένων μεθόδων παραγωγής	12	16	13
5. Εισαγωγή νέων μεθόδων παραγωγής	11	8	5
6. Άλλοι τρόποι	10	12	12
ΣΥΝΟΛΟ	100	100	100

Πηγή: IOBE, "Έρευνα Επενδύσεων στη Βιομηχανία 1988-1990".

Τα υψηλότερα ποσοστά της επενδυτικής δαπάνης αφορούν την αντικατάσταση του υφιστάμενου κεφαλαιουχικού εξοπλισμού (33% το 1990), και την αύξηση παραγωγικής δυναμικότητας για ήδη παραγόμενα προϊόντα (23% το 1990). Οι δύο αυτές κατηγορίες καλύπτουν το 56% της επενδυτικής δαπάνης το 1990, σε σύγκριση με 47% το 1989, και 51% το 1988.

Η διεύρυνση της παραγωγικής δυναμικότητας για παραγωγή νέων προϊόντων καλύπτει το 14%, ενώ η βελτίωση εφαρμοζομένων μεθόδων παραγωγής το 13%. Και τα δύο αυτά ποσοστά είναι μειωμένα σε σύγκριση με το 1989.

Αν τα συμπεράσματα της έρευνας του Ινστιτούτου Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ) ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα διαπιστώνεται ότι δεν πνέει ένας ανανεωτικός άνεμος στη βιομηχανία. Παρόλ' αυτά όμως δεν πρέπει να υποτιμούνται τα μεγέθη που αφορούν την παραγωγή νέων προϊόντων, τη βελτίωση των μεθόδων παραγωγής, και την εισαγωγή νέων μεθόδων. Επιβεβαιώνεται και με αυτό τον τρόπο η εικόνα που διαμορφώνεται με βάση το σύνολο των πληροφοριών που διαθέτουμε: οι εκουγχρονιστικές τάσεις αφορούν ένα μέρος μόνο της βιομηχανίας, ενώ το υπόλοιπο αναπαράγει τις υπάρχουσες δομές.

Η ύπαρξη εκουγχρονιστικών τάσεων δεν αναιρεί τη γενική προβληματικότητα από την άποψη της ανταγωνιστικότητας και της διατήρησης του υπάρχοντος παραγωγικού δυναμικού.

4.3. Ιδιωτική ξένη επένδυση.

Η ροή των ιδιωτικών κεφαλαίων από τον βιομηχανικό στον λιγότερο ανεπτυγμένο κόσμο είναι ουσιώδης. Η ξένη επένδυση έχει συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών και μπορεί να κάνει ακόμα περισσότερα στο μέλλον.

Οι πτωχότερες χώρες χρειάζονται επιπρόσθετα ξένα κεφάλαια για να τροφοδοτήσουν την οικονομική τους ανάπτυξη, αλλά δεν έχουν τη δυνατότητα να προσθέσουν ακόμη περισσότερα δάνεια με συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα αποπληρωμής.

Οι ξένοι επενδυτές διστάζουν να επενδύσουν στη χώρα μας. Τουρκία, Ισπανία και Πορτογαλία διαθέτουν καλύτερες προϋποθέσεις και υποδομή για ξένες επενδύσεις από την Ελλάδα.

Η συστηματική έρευνα που πραγματοποίησε για το θέμα αυτό το Ελληνοαμερικανικό Εμπορικό Επιμελητήριο έδειξε ότι η Ελλάδα υστερεί στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων σε σχέση με τις άλλες μεσογειακές χώρες - μέλη της ΕΟΚ και την Τουρκία, λόγω των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι ξένες επιχειρήσεις, τα οποία σχετίζονται κυρίως με:

- τις τηλεπικοινωνίες
- τη φορολογική νομοθεσία
- τη συναλλαγματική πολιτική
- τη χρηματοδότηση
- τις διαδικασίες εισαγωγών - εξαγωγών

Ενδεικτικό για την κατάσταση στην Ελλάδα είναι ότι από την έρευνα που πραγματοποίησε το Ελληνοαμερικανικό Εμπορικό Επιμελητήριο προέκυψε ότι το κύριο πρόβλημα για τις ξένες επιχειρήσεις δεν είναι τόσο το κόστος που συνεπάγονται οι

δυσλειτουργίες στους παραπάνω τομείς όσο η αστάθεια των ρυθμίσεων που ισχύουν και οδηγούν στην αδυναμία προγραμματισμού επιχειρηματικής πολιτικής και λειτουργίας κατά τα διεθνή πρότυπα. Σοβαρά προβλήματα είναι, ακόμη, οι μακροοικονομικές ανισορροπίες της ελληνικής οικονομίας, οι "κακές" σχέσεις με τις αναποτελεσματικές και αντιπαραγωγικές δημόσιες υπηρεσίες, οι κρατικές παρεμβάσεις στις σχέσεις των εταιρειών με το δυναμικό που απασχολούν, καθώς και στον τεχνικό τρόπο με τον οποίο οι επιχειρήσεις οργανώνουν τη λειτουργία τους, οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι ξένες επιχειρήσεις σε θέματα εξεύρεσης μεσαίων στελεχών, αλλά και η έλλειψη υποδομής για την πληροφόρηση και εξυπηρέτηση ξένων επενδυτών.

Από τις απαντήσεις που έδωσαν στελέχη ελληνικών και ξένων επιχειρήσεων στο πλαίσιο της έρευνας, προκύπτει ότι:

- Η ελκυστικότητα της Ελλάδας για ξένους επενδυτές εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις προσβάσεις που εξασφαλίζει η χώρα σε άλλες αγορές, όπως η ΕΟΚ, η Μέση Ανατολή και οι χώρες του πρώην ανατολικού "μπλοκ".

- Οι αμερικανικές εταιρείες δείχνουν ιδιαίτερη "ευαισθησία" σε θέματα εργασιακών σχέσεων και ειδικής νομοθεσίας για ξένους επενδυτές, όπως και στην ποιότητα της υποδομής.

- Οι γερμανικές επιχειρήσεις αποδίδουν μεγαλύτερη σημασία σε θέματα κόστους και διαθεσιμότητας εργατικού δυναμικού, ενώ μικρή σημασία δίνουν σε θέματα κόστους και διαθεσιμότητας πρώτων υλών, κόστους εγχώριων κεφαλαίων και κόστους ενέργειας.

Οι πρόσφατες ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα αναδεικνύουν τις εξής τάσεις, οι οποίες φαίνεται ότι θα κυριαρχήσουν και στο μέλλον:

- Ο κυριότερος λόγος εγκατάστασης ξένων επιχειρήσεων στην Ελλάδα στο μέλλον θα είναι η εξασφάλιση πρόσβασης στις αγορές της Ανατολικής Ευρώπης και της ΕΟΚ.

- Η προέλευση των κεφαλαίων είναι κυρίως από χώρες - μέλη της Κοινότητας.

- Το ενδιαφέρον για επενδύσεις στη βιομηχανία υποχωρεί και δίνει τη θέση του στον τομέα των υπηρεσιών και κυρίως: στον τουρισμό, τις αλυσίδες εμπορικών καταστημάτων, τα πολυκαταστήματα και την ανάπτυξη και εκμετάλλευση ακινήτων.

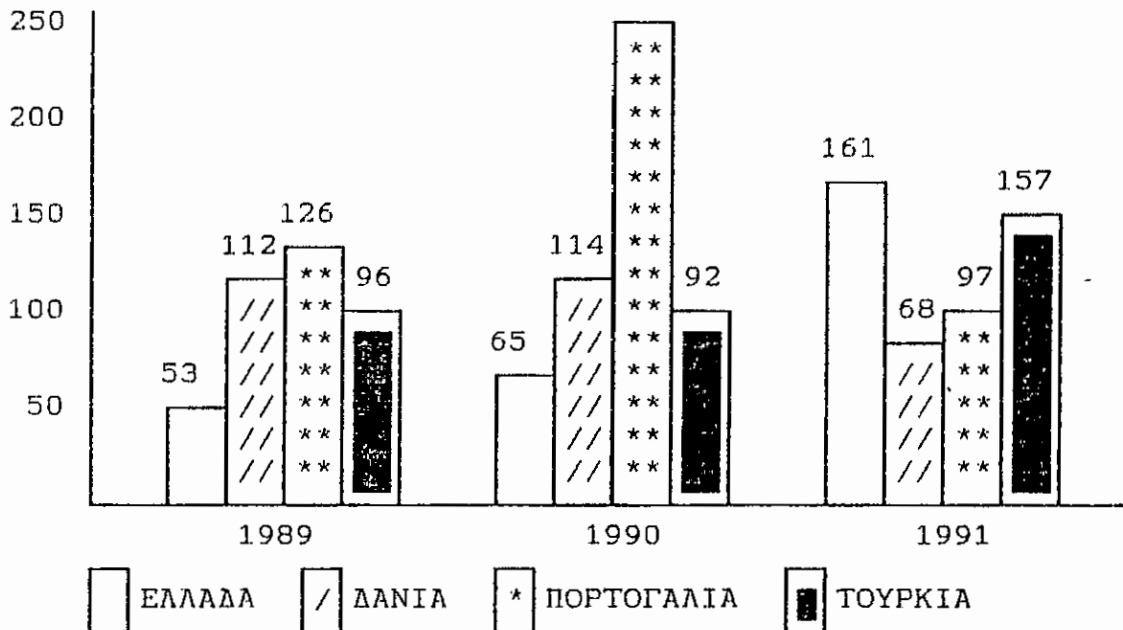
- Στη βιομηχανία το ενδιαφέρον εστιάζεται σε κλάδους καταναλωτικών προϊόντων (κυρίως τρόφιμα - ποτά) και σε ορισμένους "νέους" κλάδους (ηλεκτρικά, ηλεκτρονικά).

- Το κυρίαρχο πρότυπο εγκατάστασης ξένων επιχειρήσεων στην Ελλάδα είναι η συνεργασία - μέσω συμμετοχής στο κεφάλαιο - με αποδοτικές ελληνικές επιχειρήσεις.

Αξίζει να αναφερθεί ότι σήμερα ο κυριότερος αλλοδαπός επενδυτής στη χώρα μας είναι η Γερμανία. Το 1991 ειδικότερα επενδύθηκαν στην Ελλάδα από γερμανικές εταιρείες 161 εκατ. μάρκα. Οι γερμανικές επενδύσεις στην Ελλάδα έφθασαν να καταλαμβάνουν την πρώτη θέση μεταξύ των αλλοδαπών επενδυτών, τόσο το πρώτο εξάμηνο του 1991 όσο και το πρώτο εξάμηνο του 1992, σύμφωνα με στοιχεία του υπουργείου Εθνικής Οικονομίας. Να σημειώσουμε ότι συνολικά οι γερμανικές επενδύσεις στην Ελλάδα ανέρχονται στο ποσό των 900 εκατ. μάρκων και ότι οι γερμανικές εταιρείες που έχουν εγκατασταθεί στην Ελλάδα ανέρχονται περίπου στις 250. Με εξαίρεση μία ή δύο μεγάλες γερμανικές

επενδύσεις, οι υπόλοιπες επενδύσεις εκ Γερμανίας αφορούν κυρίως σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Από τις 250 επιχειρήσεις το 25% είναι παραγωγικές επιχειρήσεις με μεγάλη εξαγωγική δραστηριότητα (Πιν.4.2.2.).

Πίνακας 4.2.2.
ΓΕΡΜΑΝΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ
248

Πηγή: Περιοδικό "Παραγωγικότητα" τεύχος 8, Οκτώβριος '92.

Η επίδραση των πολυεθνικών εταιρειών πάνω στην οικονομική ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων κρατών μπορεί να εξεταστεί από τη συνεισφορά τους στους σημαντικότερους παράγοντες ανάπτυξης όπως:

1. Τον σχηματισμό κεφαλαιουχικών αγαθών.

Οι ξένες επενδύσεις είναι μια σημαντική πηγή κεφαλαίου για τις αναπτυσσόμενες χώρες, ειδικά μετά την κρίση του χρέους (debt crisis) και την μείωση των μακροχρόνιων δανείων από ιδιωτικές πηγές, τα οποία αποτελούσαν μια εναλλακτική πηγή κεφαλαίου για αυτές τις χώρες.

2. Την τεχνολογία.

Οι πολυεθνικές εταιρείες είναι σημαντικοί παράγοντες στην ανάπτυξη της τεχνολογίας. Οι θυγατρικές εταιρείες των πολυεθνικών έχουν υψηλή παραγωγικότητα και συχνά βρίσκονται σε τομείς μέτριας ή υψηλής ερευνητικής εντατικότητας με αποτέλεσμα να υπάρχει η δυνατότητα να μεταφερθεί η τεχνολογία στις χώρες - δέκτες. Συγχρόνως, οι θυγατρικές εταιρείες μπορούν να παρακινήσουν τις εγχώριες εταιρείες να αναπτύξουν τον ερευνητικό τομέα έτσι ώστε να αυξηθεί η παραγωγική ικανότητα του τοπικού κεφαλαίου.

3. Την ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου.

Οι πολυεθνικές εταιρείες παίζουν σημαντικό ρόλο στην επαγγελματική εκπαίδευση του εργατικού προσωπικού και στην εκπαίδευσή τους ως προς την διαχείριση μιας εταιρείας. Αν και

τέτοιου είδους εκπαίδευση σκοπεύει πρωταρχικά στην εκπλήρωση των αναγκών της θυγατρικής εταιρείας, τα αποτελέσματα είναι σημαντικά για την γενική ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου στις αναπτυσσόμενες χώρες.

4. Μείωση της ανεργίας.

Οι πολυεθνικές εταιρείες για την λειτουργία τους έχουν ανάγκη από εργατικό προσωπικό το οποίο και προμηθεύονται από το ντόπιο κυρίως εργατικό δυναμικό, με επακόλουθο την μείωση της ανεργίας της φιλοξενήσας χώρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΕΙΣΟΔΟΣ ΚΑΙ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥ ΦΥΛΟΥ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ

5.1. Η ανάγκη συμμετοχής της γυναίκας στην αύξηση της παραγωγικότητας.

Σε οποιοδήποτε οικονομικό σύστημα, η αληθινή πηγή πλούτου των λαών είναι τα εργατικά χέρια. Αυτά παίρνουν το μέταλλο από τη γη και το κάνουν εργαλεία, αυτά σπέρνουν τα χωράφια αυτά φτιάχνουν μηχανήματα, αυτά δημιουργούν το κοινωνικό πλεόνασμα. Η καλύτερη δυνατή αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού μιας χώρας αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξή της. Επομένως και η εργασία της γυναίκας, του μισού δηλαδή πληθυσμού της γης, αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της πορείας για ανάπτυξη και πρόοδο των λαών.

Τις τελευταίες δεκαετίες στην Ελλάδα, παρατηρούμε, ότι ενισχύθηκε σημαντικά η θέση της γυναίκας στην αγορά εργασίας. Αυτό ήταν αποτέλεσμα σοβαρών διαρθρωτικών μεταβολών που σημειώθηκαν στην αγορά εργασίας και ενίσχυσαν τον οικονομικό ρόλο της γυναίκας. Οι μεταβολές αυτές αφορούν τη ζήτηση και προσφορά εργασίας καθώς και το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς εργασίας. Μια πρόσφατη έρευνα αποκάλυψε ότι περισσότερες από τις μισές Ελληνίδες εργάζονται (54,3%). Το ποσοστό αυτό δεν είναι από τα υψηλότερα στην Ευρώπη, αν σκεφτεί κανείς ότι στη Δανία εργάζεται το 87,9% των γυναικών και στη Γαλλία το 73,2% βρισκόμαστε όμως πάνω από την Ιρλανδία (45%) και το Λουξεμβούργο (51%). Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το 1971 το ποσοστό συμμετοχής της γυναίκας στο εργατικό δυναμικό ήταν 28% στην Ελλάδα.

Παρά το γεγονός όμως ότι αυξήθηκε η συμμετοχή της γυναίκας στο εργατικό δυναμικό, δεν έγιναν οι ποιοτικές αλλαγές στη σύνθεση της γυναικείας απασχόλησης που θα επέτρεπαν την καλύτερη αξιοποίησή της. Αντίθετα, ο περιορισμός της σε ορισμένα επαγγέλματα χαμηλής εξειδίκευσης και γενικά ο περιθωριακός ρόλος της την έκαναν περισσότερο ευάλωτη στις οικονομικές διακυμάνσεις. Όπως βλέπουμε και στο σχήμα 1, ενώ στον πρώτο χρόνο της ύφεσης άνδρες και γυναίκες πλήττονται το ίδιο από την κρίση, στα επόμενα χρόνια η κλίση της καμπύλης γίνεται πολύ πιο απότομη για τις γυναίκες που σημαίνει ότι η συμμετοχή των γυναικών στους άνεργους αυξήθηκε δυσανάλογα από τη συμμετοχή τους στο εργατικό δυναμικό.

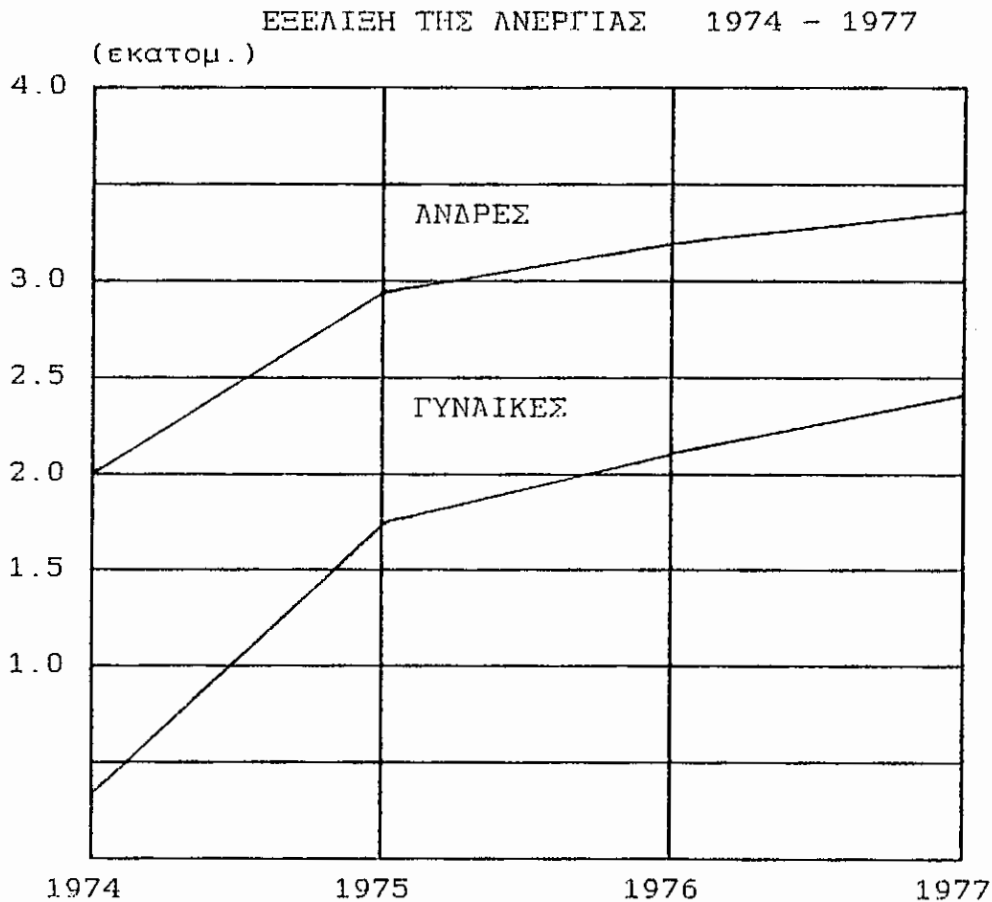
Όλα τα χαρακτηριστικά της γυναικείας εργασίας δείχνουν πόσο οπάταλη είναι η χρησιμοποίησή της και πόσο μεγάλα περιθώρια υπάρχουν να αυξηθεί η παραγωγικότητα και γενικά η συμβολή της γυναίκας στην οικονομική ανάπτυξη.

Η εμπειρία της Ευρώπης δείχνει όμως ότι παρά την κατοχύρωση της ισότητας στο χώρο της δουλειάς σε διεθνείς συμβάσεις σε κατευθυντήριες οδηγίες της ΕΟΚ, καθώς και στο σύνταγμα και στη νομοθεσία όλων σχεδόν των χωρών, οι διακρίσεις σε βάρος της γυναίκας και οι συνέπειές τους είχαν σαν αποτέλεσμα να παραμείνει μέχρι σήμερα το τεράστιο αυτό ανθρώπινο δυναμικό ουσιαστικά αναξιοποίητο.

Έχει μεγάλη σημασία το να εντοπιστούν οι προϋποθέσεις

που είναι απαραίτητες για την ενίσχυση της συμμετοχής της γυναίκας στο εργατικό δυναμικό και τη βελτίωση της παραγωγικότητας της γυναικείας εργασίας. Έτσι, όχι μόνο θ' αυξηθεί το προϊόν αλλά θα προωθηθεί και η υπόθεση της χειραφέτησης της γυναίκας εξασφαλίζοντάς της οικονομική ανεξαρτησία και ενιχύοντάς της το αίσθημα της προσφοράς και της κοινωνικής καταξίωσης.

Σχήμα 1.

Πηγή: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 1981.

5.2. Η ανεργία πλήττει κυρίως τις γυναίκες.

Η ανεργία πλήττει εντονότερα το γυναικείο εργατικό δυναμικό. Οι άνεργες γυναίκες το 1986 αποτελούσαν το 55,7% του συνόλου των ανέργων.

Βασικό στοιχείο της οξυμένης ανεργίας των γυναικών είναι το μέρος της ανεργίας που οφείλεται στη μαζική είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας. Οι νέες άνεργες (αυτές που ζητούν για πρώτη φορά εργασία) αποτελούν πολύ σημαντικό μέρος του συνόλου των ανέργων γυναικών και είναι πολύ περισσότερες από τους νέους άνεργους άνδρες. Το 1986, το 31,5% των ανδρών ανέργων είναι "νέοι", ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών εί-

ναι 54%. Οι γυναίκες επίσης χάνουν ευκολότερα τη δουλειά τους σε σχέση με τους άνδρες συναδέλφους τους, στην περίοδο της οξείας οικονομικής κρίσης που διανύει η οικονομία της χώρας τα τελευταία έτη. Ως ποσοστό, οι άνεργες γυναίκες που έχουν εργαστεί στο παρελθόν αποτελούν (το 1986) το 5.3% του γυναικείου εργατικού δυναμικού, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών είναι 3,5% (πιν.5.2.1.).

Πίνακας 5.2.1.
ΑΝΕΡΓΟΙ ΠΟΥ ΕΙΣΕΡΧΟΝΤΑΙ ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ
ΣΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ("Νέοι"), 1986.

(χιλιάδες άτομα)

"Νέοι"	1986
Σύνολο ανέργων	286,9
Ανδρες	127,0
Γυναίκες	159,9
Σύνολο "νέων" ανέργων	126,4
Ανδρες	40,0
Γυναίκες	86,4

Πηγή: ΕΣΥΕ, έρευνα εργατικού δυναμικού 1981-86.

Στον παρακάτω πίνακα 5.2.2., θα δούμε την διαφορετική εικόνα που παρουσιάζουν οι άνδρες από τις γυναίκες ως προς τα ποσοστά ανεργίας τους κατά επίπεδο εκπαίδευσης. Τα ποσοστά μιλάνε από μόνα τους:

Πίνακας 5.2.2.

Ποσοστιαία (%) κατανομή της κύριας απασχόλησης του ενεργού πληθυσμού κατά φύλο και μορφωτικό επίπεδο.

Μορφωτικό επίπεδο κατά φύλο		Ενεργός πληθυσμός	
		Εργαζόμενοι	Ανεργοί
Μέχρι και Δημοτικό	Α	59,5	3,0
	Γ	31,9	0,5
Τριτάξιο Γυμνάσιο	Α	70,0	3,4
	Γ	31,2	6,8
Λύκειο ή Γυμνάσιο	Α	59,7	6,1
	Γ	31,0	8,9
Ανωτέρα Σχολή	Α	76,5	5,9
	Γ	50,0	10,3
Ανωτάτη Μεταπτυχιακό	Α	73,2	3,6
	Γ	64,7	5,9

Πηγή: ΕΚΚΕ, 1988.

Συμπερασματικά λοιπόν παρατηρούμε τα εξής:

- Το εργατικό δυναμικό και η απασχόληση των γυναικών αυξάνει με ταχύ ρυθμό.
- Η ανεργία των γυναικών αυξάνεται με πολύ ταχύτερο ρυθμό από την αντίστοιχη ανεργία των ανδρών.
- Βασικό στοιχείο της οξυμένης ανεργίας των γυναικών είναι το μέρος της ανεργίας που οφείλεται στη μαζική είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας.

Σ' αυτό το σημείο θα 'θελα να επισημάνω το ότο όλες αυτές οι "νέες" υποψήφιας εργαζόμενες είναι εντελώς άπειρες με το αντικείμενο της κάθε εργασίας και τελείως ανειδίκευτες, οπότε στην αρχή σίγουρα θα παρουσιάσουν χαμηλά επίπεδα παραγωγικότητας. Η παραγωγικότητα των εργαζομένων όπως γνωρίζουμε αυξάνει με την εμπειρία για τουλάχιστον αρκετά χρόνια. Έτσι, αυξήσεις στον αριθμό των ανειδίκευτων εργαζομένων μπορεί να μειώσει τον ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητας παροδικά.

5.3. Αξιοποίηση του γυναικείου εργατικού δυναμικού στον Ελλαδικό χώρο.

Η αξιοποίηση του γυναικείου εργατικού δυναμικού μπορεί να προσανατολιστεί προς την καλύτερευση της ποιότητας της ζωής, προσανατολισμός που μπορεί και αυτός να καταλήξει έμμεσα και πολλαπλά σε στήριξη της εθνικής οικονομίας, σκοπό που τον έχει ήδη σαν στόχο της η αύξηση της παραγωγικότητας σε γενικό επίπεδο.

Επειτα από δεκαετίες αγώνων διαφώτισης από τα γυναικεία σωματεία, πιεσμένες από την ιδιορρυθμία των συνθηκών επιβίωσης και ανάδειξης στην ελληνική κοινωνία, παρασυρμένες από τα ρεύματα της εποχής μας, οι γυναίκες μετέχουν σήμερα ισότιμα με τον άνδρα σε όλη την έκταση της προσπάθειας για την κατάκτηση της επιστημονικής γνώσης και της επαγγελματικής κατάρτισης.

Το πρόβλημα για τις γυναίκες αρχίζει αμέσως μετά, δηλαδή τη στιγμή της επαγγελματικής αποκατάστασης. Είναι το πρόβλημα που έχει σαν αποτέλεσμα την καλύτερη αξιοποίηση και προώθηση του ανδρικού εργατικού δυναμικού (βλέπε πίνακα Α) και έχει τρία κυρίως σκέλη:

α) Τα κατάλοιπα καποιων επιφυλάξεων και κάποιας δυσπιστίας για τις ικανότητες μιας γυναίκας εργαζόμενης σε σχέση με τον άνδρα της ανάλογης παιδείας πάντα.

β) Τα προβλήματα που αναμένεται να δημιουργήσει η μητρότητα στον εργοδότη της απασχολούμενης γυναίκας (άδεια τοκετού, μειωμένο ωράριο, κ.λπ.)

γ) Τα προβλήματα που αναμένεται να δημιουργήσει η μητρότητα στην ίδια την γυναίκα (φύλαξη και ανατροφή παιδιού) και που δυνατόν να προδικάσουν μια προσωρινή ή οριστική απομάκρυνση της από την εργασία της, σε στιγμή μάλιστα μεγάλης αποδοτικότητας της.

Παρακολουθώντας την επαγγελματική εξέλιξη των γυναικών κάτω από το πρίσμα των παραπάνω παραμέτρων, κάνουμε μία εκτίμηση και ένα διαχωρισμό ανά τομέα δραστηριότητας.

ΠΙΝΑΚΑΣ Α
ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΚΑΤΑ
ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΚΥΡΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΦΥΛΟ

	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
-Ελεύθερα Επαγγ	11,2	13,9
-Ανώτερα Στελέ- χη / Εργοδότες	10,5	4
-Υπάλληλοι Γραφείου	7,8	9,7
-Εμποροι/Πωλητέ	12,6	12,6
-Παροχή Υπηρεσ.	7,3	12,7
-Γεωργία	19,7	33,1
-Τεχνίτες/Εργά- τες	28,9	14
-Ενοπλες Δυνάμ.	2	-
ΣΥΝΟΛΟ	100	100

Πηγή: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (1988)

Α) Στον δημόσιο τομέα όπου ο εργοδότης είναι απρόσωπος και οι διατάξεις περί ισοτιμίας της γυναίκας και περί προστασίας της μητρότητας είναι περισσότερο ισχυρές και η εφαρμογή τους περισσότερο ελέγξιμη, οι γυναίκες έχουν εισχωρήσει σε ποσοστό μεγαλύτερο ίσως από εκείνο των ανδρών, πολλές φορές όμως υφίστανται.

Β) Στον τομέα των ελεύθερων επαγγελματιών έχουμε μια σημαντική συμμετοχή των γυναικών, με πολύ ικανοποιητική απόδοση καθώς το πρόβλημα που δημιουργείται σχετικά με τη φύλαξη και ανατροφή των παιδιών επιλύεται από τις ίδιες με την άνεση που τους δίνει το ελαστικό ωράριο για το οποίο είναι οι μόνες υπεύθυνες και η δυνατότητα να εργάζονται πολλές φορές, κατά ένα ποσοστό, μέσα στο σπίτι τους.

Γ) Στον ιδιωτικό τομέα απασχόλησης έχουμε το μεγαλύτερο πρόβλημα για τις γυναίκες. Εδώ, πίσω από το πρόσημα της αξιολόγησης του προσωπικού φακέλου, κρύβεται η πρόθεση του αποκλεισμού της γυναίκας από την πρόληψη και πίσω από το πρόσημα της αξιολόγησης της απόδοσης, κρύβεται η θέση παραγκωνισμού της γυναίκας σε σύγκριση με τον άνδρα, κι όλα αυτά βέβαια κάτω από την επίδραση των παραμέτρων που αναφέραμε παραπάνω.

Και οι μεν επιφυλάξεις και η δυσπιστία για τις ικανότητες του φύλου τείνουν και αυτές να εκλείψουν, όμως, τα σχετικά με τη μητρότητα προβλήματα παραμένουν και θα χρειαστεί καιρός για να επιλυθούν, μέχρις ότου οι θεσμοί αναθεωρηθούν και εξαλείψουν κάθε δυνατότητα αποκλεισμού και παραγκωνισμού, αλλά κυρίως μέχρις ότου η δημιουργία επάρκειας σε βρεφονηπιακούς σταθμούς ελευθερώσει, την εργαζόμενη γυναίκα, από το βάρος της επίβλεψης και της ανατροφής των παιδιών. Μέχρι τότε θα έχουμε ένα γυναικείο εργατικό δυναμικό με μειωμένη απόδοση ή και με παντελή περιστασιακή ή συνεχή αποχή από το στίβο της

παραγωγικής διαδικασίας και της προσφοράς υπηρεσιών.

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.

ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΤΟΥ ΛΕΙΓΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΚΥΡΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΦΥΛΟ

	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
Εργοδότης	8,6	2,2
Αυτοαασχολούμενος	41,6	23,0
Μισθωτός Δημοσίου	16,8	14,8
Μισθωτός Ιδιωτικού	31,3	27,5
Συμβοηθούντα	1,7	32,5
ΣΥΝΟΛΟ	100,0	100,0

Πηγή: Εθνικό κέντρο κοινωνικών ερευνών, 1988.

Αλλά και οι καιροί δεν περιμένουν. Μέχρις ότου οι δαπανηρές και χρονοβόρες λύσεις ολοκληρωθούν, άλλες λύσεις αποτελεσματικές και άμεσης εφαρμογής πρέπει παράλληλα να προωθηθούν, μέσα από κατάλληλα νομοθετικά πλαίσια που θα ήταν ενδεχομένως απαραίτητα και θα έλυναν διάφορα προβλήματα, όπως επαναπρόσληψης έπειτα από πρόσκαιρη αποχώρηση, ασφαλιστικά θέματα και άλλα επίσης, θα μπορούσαν οι γυναίκες εργαζόμενες, που δεν θα είχαν άλλη λύση μπροστά στην επιθυμία και αναγκαιότητα απόκτησης παιδιών και ανατροφής τους μέχρι μιας ηλικίας να απομακρύνονται ήσυχες από την πλήρη απασχόληση έχοντας σαν αντιστάθμισμα την ευχέρεια:

- α) μιας μειωμένου ωραρίου απασχόλησης,
- β) μιας απασχόλησης σε αντικατάσταση απουσιάζοντος προσωπικού ή σε εποχιακή ενίσχυση προσωπικού (INTERIM),
- γ) μιας απασχόλησης κατ'ανάθεση και κατ' αποκοπή.

Σημασία έχει πάνω απ' όλα, να πιστέψουμε στην αναγκαιότητα της συμμετοχής της γυναίκας στην παραγωγή για αύξηση της παραγωγικότητας.

Μόνο αν βοηθηθεί η γυναίκα από την ίδια την πολιτεία στο να διευκρινήσει τις αξίες της και μέσω αυτών να πιστέψει η ίδια στην αναγκαιότητα της συμμετοχής της στον κατ'εξοχήν ανδροκρατούμενο εργασιακό χώρο, τότε μόνο θα μπορέσει να ξεπεραστεί η διάσταση σπίτι-εργασία, άνδρας-γυναίκα και θα αξιοποιηθεί για το σύνολο πια και μέσα στην παραγωγική διαδικασία.

Μόνο μ'αυτό τον τρόπο θα μπορέσουν να ενθαρρυνθούν τα κορίτσια να αποζητούν μόρφωση που θα ανταποκρίνεται στις δυνατότητές τους ώστε σαν γυναίκες πια να μπορούν να απαιτούν εργασία ανάλογη με τα προσόντα τους και συνεπώς να συμμετέχουν ενεργά και ισότιμα στην παραγωγή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.

6.1. Το πέρασμα από συνθήκες προστατευτισμού σε συνθήκες ανταγωνισμού.

Η προοδευτική κατάργηση του πλέγματος προστασίας αποτελεί την πιο θεμελιώδη ίσως μεταβολή στους όρους λειτουργίας της βιομηχανίας, σ'ολόκληρη την μετεπολεμική περίοδο. Έτσι, η περίοδος μετά το 1974 και ιδιαίτερα μετά το 1981, χαρακτηρίζεται από ταχύρρυθμο πέρασμα σε καθεστώς όλο και λιγότερο ευνοϊκών όρων ανταγωνισμού, τόσο στην εσωτερική, όσο και στην διεθνή αγορά. Ουσιαστικά, στην περίοδο αυτή παραγματοποιείται η μετάβαση της βιομηχανίας από ένα σύστημα ρύθμισης ολιγοπωλικού-μονοπωλιακού χαρακτήρα, σε ένα ρυθμιστικό σύστημα πολύ πιο ανταγωνιστικό. Σ' αυτό, οι δυνάμεις της αγοράς λειτουργούν πολύ πιο ελεύθερα, καθώς οι δυνατότητες κρατικής παρέμβασης στους μηχανισμούς της αγοράς, σε όφελος της εγχώριας παραγωγής, περιορίζονται σημαντικά.

Μέχρι δηλαδή, τα μέσα περίπου της δεκαετίας του 1970, το βιομηχανικό σύστημα δεν συγκροτούσε κοινωνία που αναλάμβανε επιχειρηματικούς κινδύνους, αλλά κοινωνία κάτω από καθεστώς προστατευτισμού (society of protection). Σοβαροί επιχειρηματικοί κίνδυνοι αντισταθμιζόνταν από κρατικές παραχωρήσεις, ρυθμίσεις, προνόμια, επιδοτήσεις, και ασφάλιζαν επιβίωση και κέρδη κω από καθεστώς σχετικής αδράνειας.

6.2. Κρατική παρέμβαση. Ναι ή όχι;

Τελευταία γίνεται πολύς λόγος για την αναγκαιότητα ή όχι μιας βιομηχανικής πολιτικής στη χώρα μας. Η άποψη που φαίνεται να έχει κυριαρχήσει, στους κυβερνητικούς κύκλους τουλάχιστον, είναι ότι μια τέτοια πολιτική είναι περιττή, αν όχι βλαβερή. Έτσι οι δυνάμεις της αγοράς έχουν αφεθεί αλεύθερες να καθοδηγήσουν την πορεία της οικονομίας μας γενικότερα και της βιομηχανίας μας ειδικότερα. Για τους ίδιους κύκλους η μόνη εναλλακτική, στην παραπάνω, άποψη είναι η λανθασμένη και ασφηκτική κρατική παρέμβαση που χειροτερεύει τα μακροοικονομικά μεγέθη, καταστρέφει το επενδυτικό και οδηγεί σε αδιέξοδα. Έτσι λοιπόν καλείται κανείς να επιλέξει μεταξύ των αυτοσχεδιασμών της ελεύθερης αγοράς και των καταστροφικών χειρισμών της παρέμβασης. Τι είναι προτιμότερο;

Πριν αποφασίσει κανείς, είναι ίσως χρήσιμο να καφύγει στα διαθέσιμα συγκρίσιμα στοιχεία των χωρών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας κατά την περίοδο της έντονης οικονομικής ανάπτυξης 1985-89. Από αυτά μπορεί να διαπιστώσει ότι ενώ η βιομηχανική παραγωγή των 12 αυξήθηκαν κατά 13% (μέσος όρος), η Ισ-

πανία, η Πορτογαλία και η Ιρλανδία αύξησαν την δική τους 20,17 και 40% αντίστοιχα, πολύ πάνω από τον μέσο όρο, δηλαδή. Στην Ελλάδα η βιομηχανική παραγωγή αυξήθηκε μόνο κατά 6% στην ίδια περίοδο. Με τόση παρέμβαση επόμενο ήταν, είναι το πιθανότερο σχόλιο που μπορεί να ακουστεί εδώ. Επομένως μήπως είναι όντως λύση να αφεθούν οι δυνάμεις της αγοράς να δράσουν, παρ' όλο που σίγουρα δεν ήταν αυτές ή δεν ήταν μόνο αυτές που βοήθησαν τις άλλες τρεις χώρες να βελτιώσουν την παραγωγή τους; Χρήσιμο θα ήταν τώρα να διαπιστώσει κανείς ότι η δεύτερη χώρα με την χειρότερη επίδοση στην κοινότητα ήταν η Μεγάλη Βρετανία, με αύξηση της βιομηχανικής της παραγωγής κατά 9,4% στην ίδια περίοδο. Είναι εντυπωσιακό ότι οι δύο χώρες με τις χειρότερες επιδόσεις στην βιομηχανική ανάπτυξη εφήρμοζαν εκ διαμέτρου αντίθετες πολιτικές στην συγκεκριμένη περίοδο. Αν η Μ.Β. μετά από 7 χρόνια (1979-85) απρόσκοπτης (θατσερικής) φιλελευθεροποίησης, πέτυχε μεγέθη βιομηχανικής παραγωγής που την κατέταξαν στην τελευταία σειρά της κοινότητας μαζί με την Ελλάδα, τότε θα πρέπει ακόμα και ο πιο καλοπροαίρετος, προβληματισμένος να απχίσει να διαπυστεί ως προς την αυτόματη επιτυχία των φιλελεύθερων συνταγών. Το συμπέρασμα είναι ότι το άδρατο χέρι της αγοράς δεν υπόσχεται οπωσδήποτε οικονομική ανάπτυξη.

Συμπέρασμα: το δίλημμα ολική (καταστροφική) παρέμβαση ή πλήρως απελευθέρωση της αγοράς είναι πλαστό. Αναφέρεται σε δύο ακραίες θέσεις, που δεν είναι μοναδικές. Η φολελευθεροποίηση της οικονομίας είναι απαραίτητη ως το στοιχείο που διαμορφώνει ένα υγιές μακροοικονομικό πλαίσιο με ελεγχόμενα ελλείμματα, πληθωρισμό και εύφορο επενδυτικό κλίμα. Οι δυνάμεις της αγοράς δεν φαίνεται όμως να επαρκούν από μόνες τους για να αναδιαρθρώσουν και να αναπτύξουν την ανοιχτή οικονομία μας. Από την άλλη πλευρά, μια ασφυκτική κρατική παρέμβαση, που συνεπάγεται αύξηση της γραφειοκρατίας, του παρασιτισμού και προσπάθεια για ανακατανομή μιας πίτας που συνέχεια μικραίνει, μπορεί να έχει (όπως και ήδη είχε) ολέθριες συνέπειες. Το ζητούμενο πρέπει να είναι η σωστή κρατική παρέμβαση, μόνο όπου είναι αναγκαία, με τα κατάλληλα μέσα και στην απαραίτητη δόση. Δύσκολο εγχείρημα να συνυπολογισθούν τόσες μεταβλητές στον σχεδιασμό μιας βιομηχανικής πολιτικής, αλλά οι πιθανότητες επιτυχίας φαίνεται να είναι πολύ περιορισμένες με οποιαδήποτε άλλη προσέγγιση.

6.3. Η ανάγκη εκσυγχρονισμού της βιομηχανικής νομοθεσίας.

Ως προς το θέμα του εκσυγχρονισμού της βιομηχανικής νομοθεσίας, ο ΣΕΒ έχει υποβάλλει πλήρη μελέτη προς το ΥΒΕΤ για τις συγκεκριμένες αλλαγές που πρέπει να γίνουν στη νομοθεσία. Θα πρέπει να αποφασιστεί επειγόντως ο σαφής χωροταξικός σχεδιασμός όλης της χώρας μας, με ευαισθησία στο περιβάλλον και σαφή χωροταξικό προσδιορισμό χρήσης γης. Ο σχεδιασμός θα πρέπει να περιέχει σαφείς και μελετημένες περιβαλλοντικές διατάξεις, που θα πρέπει να βασίζονται στα πρότυπα των προηγμένων χωρών της ΕΟΚ σε συνδιασμό με την πρόοδο του οικονομικού και κοινωνικού επιπέδου των κατοίκων κάθε περιοχής της Ελλάδας, ώστε να προστατεύεται τόσο το περιβάλλον όσο και τα δικαιώμα-

τα του Έλληνα για άνοδο της ποιότητας του βιοτικού του επιπέδου.

Να μελετηθούν, συγκεντρωθούν και κωδικοποιηθούν οι οδηγίες της ΕΟΚ, ως προς τη διασφάλιση της ποιότητας των βιομηχανικών προϊόντων, ώστε να ενημερώνονται άμεσα, τόσο οι βιομήχανοι όσο και οι καταναλωτές.

Να μελετηθούν και να θεσμοθετηθούν υπό μορφή Προεδρικού Διατάγματος οι ουσιαστικές τεχνικές προϋποθέσεις λειτουργίας των μεταποιητικών μονάδων, κατά κλάδο βιομηχανίας, ώστε να διασφαλισθεί μακροχρόνια η ποιότητα και η διεθνής ανταγωνιστικότητα της ελληνικής παραγωγής και να περιορισθούν τα φαινόμενα αθέμιτου ανταγωνισμού. Τέλος να υπάρξει σταθερή πολιτική στις ρυθμίσεις αυτές.

Η μεταταποιητική δραστηριότητα στον νομό Αττικής καλύπτει ως γνωστό το 37% της ελληνικής βιομηχανικής παραγωγής. Πρέπει να καταργηθούν αμέσως οι διατάξεις περιορισμού της δυναμικότητας και να γίνουν συγχρόνως αυστηρότερες οι απορρυπαντικές διατάξεις.

Πρέπει να επιτραπεί ο εκσυγχρονισμός και η αύξηση της παραγωγής με εγκατάσταση νέων μηχανημάτων, που δεν ρυπαίνουν και που τελικά επιτυγχάνουν αντικατάσταση παλαιών και ρυπογόνων εγκαταστάσεων, σε συνδιασμό με την άυξηση της παραγωγής και της απασχόλησης και περιορισμό της αναγκαίας ενέργειας.

Η ουσιαστική απογκέντρωση της μεταποιητικής δραστηριότητας από την Αττική προς την περιφέρεια δεν επιτυγχάνεται με τα αναχρονιστικά περιοριστικά μέτρα του Π.Δ. 84/84, αλλά μόνο με την ύπαρξη επαρκούς και συγχρόνου υποδομής στην υπόλοιπη χώρα, βάσει του χωροταξικού σχεδίου, που θα επιτρέπει στην ομαλή λειτουργία των μεταποιητικών μονάδων που θα εγκατασταθούν εκεί, και την αξιοπρεπή διαβίωση του απαραίτητου εργατικού δυναμικού με συνδιασμό των ωφελημάτων της οικονομίας και του κοινωνικού συνόλου.

6.4. Η ανάγκη για βιομηχανική πολιτική.

Τον τελευταίο καιρό, σε δήλωση παραγώντων του ΣΕΒ, περνά όλο και περισσότερο η θέση ότι η κρίση υπάρχει μόνο στο δημόσιο τομέα, ενώ ο ιδιωτικός πηγαίνει αρκετά καλά και θα πήγαινε ακόμη καλύτερα αν το κράτος περιορίζε τις δαπάνες του, μείωνε τις παρεμβάσεις του στην οικονομία και επετάχυνε την απελευθέρωση της αγοράς.

Η βιομηχανία ύστερα από μια δεκαετία στασιμότητας, που ωφείλεται κυρίως στις πολιτικές επιλογές και την οικονομική πολιτική εκείνης της περιόδου, φαίνεται ότι ξεπερνά για μια ακόμη φορά την κρίση και ανασυντάσσεται. Μπροστά στην πρόκληση της Ενιαίας Αγοράς και του ανταγωνισμού, οι ελληνικές επιχειρήσεις προχωρούν στον δικό τους εκσυγχρονισμό. Αν επιτύχει η σταθεροποίηση και προχωρήσουν οι αναγκαίες διαρθρωτικές αλλαγές, η υπάρχουσα βιομηχανία μπορεί να αποτελέσει την κύρια δύναμη της ανάπτυξης ολόκληρης της ελληνικής οικονομίας. Πιστεύω ο ιδιωτικός τομέας διαθέτει τον δυναμισμό που θα τροφοδοτήσει αυτή την πορεία.

Κάθε κρίση πράγματι έχει ένα εξυγιαντικό χαρακτήρα, αφού

μετά από αυτήν επιζούν οι πιο σύγχρονες μονάδες, αυτές που έγκαιρα έσπευσαν να βελτιώσουν την υποδομή τους και να αυξήσουν την παραγωγικότητά τους.

Όμως αυτός ο δαρβινισμός των εξελίξεων μπορεί να εξηγείται θεωρητικά, δεν μπορεί να θεωρηθεί αποδεκτός οικονομικά και κοινωνικά. Οικονομικά γιατί μια χώρα σαν την Ελλάδα δεν έχει την πολυτέλεια να βγαίνει από μια κρίση με απώλεια περίπου το 40% του παραγωγικού της εξοπλισμού (σε αυτό το ποσοστό του συνόλου εκτιμάται ότι θα ανέλθουν οι βιομηχανίες που έκλεισαν ή θα κλείσουν) και κοινωνικά γιατί η εξέλιξη αυτή οδηγεί σε μονιμοποίηση της μαζικής ανεργείας.

Η ύφεση στην βιομηχανία φαίνεται ότι προκαλεί καθαρτήριες επιπτώσεις καθώς συγκεντρώνεται στις λιγότερες αποδοτικές μονάδες, οι οποίες δεν μπορούν πλέον να αντεπεξέλθουν στον ανταγωνισμό. Αντίθετα οι υγιείς επιχειρήσεις προχωρούν με οικονομικοποιητικό ρυθμό.

Αυτές "οι λιγότερο αποδοτικές μονάδες" με μια άλλη οικονομική πολιτική δεν θα μπορούσαν να επιβιώσουν.

Αν αφεθούμε στη λειτουργία μόνο των νόμων της αγοράς, είναι μαθηματικώς βέβαιο ότι όταν κλείσει ο κύκλος της ύφεσης θα έχουμε χάσει, όπως αναφέραμε, το 40% του παραγωγικού μας δυναμικού. Η εξέλιξη μπορεί να σφήσει αδιάφορους κάποιους φιλελεύθερους, αλλά δεν μπορεί να μην κινητοποιήσει την κυβέρνηση και όσους ενδιαφέρονται για την διατήρηση της κοινωνικής συνοχής.

Εναντι της μείωσης της βιομηχανικής παραγωγής κατά 1% κατά το 1991, αντιστοιχεί της απασχολήσεως 6,1%, ενώ έναντι της μείωσης της βιομηχανικής παραγωγής κατά 1,3% το πρώτο εξάμηνο του 1992 παρατηρείται μείωση της απασχολήσεως 6% κατά το πρώτο εξάμηνο. Δηλαδή, η ανεργία θα διευρύνεται στον βαθμό που θα προχωρεί μόνο το πιο προηγμένο τμήμα της ελληνικής βιομηχανίας.

Οι παραπάνω εξελίξεις στην απασχόληση υποδηλώνουν την πραγματοποίηση κάποιων ανακατατάξεων στην απασχόληση, που είναι αναπότέλεσμα των προσπαθειών για εκσυγχρονισμό των βιομηχανικών επιχειρήσεων για να επιτύχουν αύξηση της παραγωγικότητας από το 1987 και έπειτα. Οι επενδύσεις δίνουν στις επιχειρήσεις τη δυνατότητα να αυξήσουν την παραγωγή τους απελευθερώνοντας υποαπασχολούμενο εργατικό δυναμικό.

Τέλος, επειδή κανείς δεν είναι σωστό να μπει εμπόδιο στον εκσυγχρονισμό και κανείς επίσης δεν μπορεί να αρνηθεί ότι μέσα στις σημερινές συνθήκες που η ζήτηση συρρικνώνεται, η στρατηγική των επιχειρήσεων για βελτίωση της παραγωγικότητας είναι η μόνη ενδεικνυόμενη, είναι προφανές ότι υπάρχει χώρος για κρατική παρέμβαση με στόχο, πρώτον, να διασωθούν όσο περισσότερες επιχειρήσεις είναι δυνατό, και δεύτερον, να δημιουργηθούν νέες βιομηχανικές μονάδες. Η ανάγκη να αποκτήσει το κράτος μια αξιόπιστη βιομηχανική πολιτική είναι όσο ποτε επίγουσα, αφού η αγορά από μόνη της δίνει τις χειρότερες λύσεις.

ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ

7.1. Η πορεία προς την κρίση.

Κύριες μορφές ενέργειας στην εποχή μας είναι το πετρέλαιο, το φυσικό αέριο και ο άνθρακας. Αξιόλογη είναι επίσης η συμβολή της υδροηλεκτρικής ενέργειας καθώς και της πυρηνικής ενέργειας, της οποίας όμως η προοπτική είναι αμφιλεγόμενη. Ακόμη, μεγάλη προσπάθεια γίνεται τελευταία για την ανάπτυξη των ανανεώσιμων μορφών.

Ο άνθρακας ήταν η κυρίαρχη μορφή μέχρι περίπου τα μέσα του 20ου αιώνα. Στη συνέχεια, με την εξέλιξη και την ευρεία εφαρμογή της τεχνολογίας των μηχανών εσωτερικής καύσης, κυρίως στον τομέα των μεταφορών, άρχισε να κερδίζει έδαφος το πετρέλαιο. Η ευκολία της μεταφοράς και χρήσης του, και προπάντων η πολύ χαμηλή τιμή του, το καθιέρωσαν γρήγορα ως το κυρίαρχο καύσιμο στη θέση του άνθρακα.

Στην 20ετία 1950 - 1970 η συμμετοχή του άνθρακα έπεσε από σχεδόν 60% στο 32%, ενώ αυξήθηκε στη θέση του η συμμετοχή των υδρογονανθράκων (πετρελαίου και φυσικού αερίου) από 36% σε 62%.

Πίνακας 7.1.

Σύνθεση της παγκόσμιας κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας και ΜΕΡΜ* για την περίοδο 1950-1970

	Ποσοστά συμμετοχής			ΜΕΡΜ
	1950	1960	1970	1950-1970
Πετρέλαιο	26,3	32,0	42,1	7,7
Φυσικό αέριο	9,8	14,5	19,2	8,7
Άνθρακας	58,9	47,5	32,1	2,0
Υδροηλ.+πυρην.ενεργ.	5,0	6,0	6,6	6,7
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	5,1

Πηγή: U.N. Energy statistics yearbook, 1982.

1. ΜΕΡΜ - Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής.

Όμως οι εξελίξεις αυτές δεν ήταν στη σωστή κατεύθυνση. Η τιμή του πετρελαίου που οδήγησε σε αυτές βρισκόταν σε πολύ μεγάλη απόκλιση από την τιμή μακροχρόνιας ισορροπίας μεταξύ ζήτησης και προσφοράς του αγαθού. Τα αποθέματα πετρελαίου, που προσδιορίζουν τη δυνατότητα προσφοράς σε μακροπρόθεση προοπτική, ήταν πολύ μικρά για να τροφοδοτούν την κατανάλωση στα επίπεδα που είχε φτάσει με βάση την τιμή που για χρόνια είχε διαμορφωθεί στην αγορά. Στον πίνακα 7.2. δίνονται στοιχεία για το ύψος και τη διάρκεια ζωής των αποθεμάτων των βασικών μορφών ενέργειας.

Πίνακας 7.2.

Αποθέματα και η διάρκειά τους για τις βασικές μορφές ενέργειας, στο τέλος του 1986.

	Πετρέλαιο			Φυσικό αέριο			Ανθρακας		
	ΤΙΠ	%	Ετη	ΤΙΠ	%	Ετη	ΤΙΠ	%	Ετη
ΗΠΑ	4,1	4,3	8	4,7	5,1	12	132,0	24,8	265
Δ. Ευρώπη	2,4	2,5	12	5,6	6,1	36	43,4	8,2	212
Μ. Ανατολή	54,8	57,6	86	23,5	25	490	-	--	-
Σοβ. Ένωση	8,0	8,4	13	39,5	42	64	117,8	22,1	312
Συν. Κόσμου	95,2	100	32	92,0	100	59	532,1	100	226

Πηγή: BP Statistical Review of World Energy, June 1987.

1. ΤΙΠ = Τόνοι ισοδύναμου πετρελαίου.

Βλέπουμε στον πίνακα αυτόν ότι, ακόμη και με την παραγωγή του 1986 η οποία, σε παγκόσμια κλίμακα, έγινε κατορθωτό να συγκρατηθεί στα επίπεδα που ήταν το 1973, τα αποθέματα πετρελαίου δεν επαρκούν για πολλά χρόνια. Είναι χαρακτηριστικό ότι με τους σημερινούς ρυθμούς παραγωγής, η διάρκεια των αποθεμάτων στις ΗΠΑ, τη Σοβιετική Ένωση και τη Δυτική Ευρώπη είναι αντίστοιχα μόλις 8,13 και 12 χρόνια. Μάλιστα, για τις ΗΠΑ, ακόμη και τα αποθέματα του φυσικού αερίου έχουν διάρκεια ζωής μόλις 12 χρόνια. Και η προοπτική φαίνεται ακόμη ζοφερότερη, αν η επάρκεια των αποθεμάτων υπολογιστεί στη βάση των ενεργειακών αναγκών (κατανάλωσης) των επιμέρους χωρών ή έστω των επιμέρους πολιτικοοικονομικών συνασπισμών.

Με τα δεδομένα αυτά η ενεργειακή κρίση ήταν αναπόφευκτη. Ξέσπασε το 1973-1974, εντάθηκε το 1979-1980, συνεχίζεται μέχρι σήμερα και θα συνεχιστεί για πολύ ακόμη με τάση και διακύμανση που είναι δύσκολο να προβλεφθούν.

7.2. Η Ενεργειακή κρίση-τιμές και κατανάλωση ενέργειας.

Η ραγδαία αύξηση της τιμής του πετρελαίου, που γρήγορα, συμπάρουσε τις τιμές και των άλλων ενεργειακών καυσίμων, είναι το κύριο χαρακτηριστικό της κρίσης. Στον πίνακα 3 δίνονται στοιχεία για την εξέλιξη των τιμών του πετρελαίου από το 1980 μέχρι σήμερα.

Η τιμή του πετρελαίου, από 22,6 δολ. ο μετρικός τόνος το 1973, τετραπλασιάστηκε μέσα σε λίγους μήνες, έμεινε περίπου σταθερή για την διετία που ακολούθησε και το 1979 και το 1980 έκανε δύο διαδοχικά άλματα, για να φθάσει το 1981 στα 266,4 δολ., δηλαδή 12 φορές πάνω από την τιμή του 1973. Ακόμη και σε σταθερές τιμές δολαρίου η τιμή του πετρελαίου επταπλασιάστηκε. Η 4ετία 1982-1985 ήταν περίοδος σταθερότητας με κάποια χαμηλή πτωτική τάση. Το 1986 σημειώθηκε μία σε μεγάλο βαθμό απρόβλεπτη πτώση, που αποδίδεται περισσότερο σε βραχυπρόθεσμη υπερπροσφορά (προβλήματα στην τήρηση των ποσοτώσεων παραγω-

γής από τις χώρες-μέλη του OPEC κλπ.), και στη συνέχεια μπήκαμε πάλι σε αναδική πορεία. Σήμερα η τιμή του πετρελαίου βρίσκεται γύρω στα 130 δολ. ο τόνος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Τιμές cif βασικών μορφών πρωτογενούς ενέργειας (τρέχ.\$).

Ετη	Πετρέλαιο		Ετη	Πετρέλαιο		Φυσικό αέριο		Ανθρακας	
	\$/ΤΙΠ*	Δ**		\$/ΤΙΠ	Δ	\$/ΤΙΠ	Δ	\$/ΤΙΠ	Δ
1973	22,6	8	1980	241,3	91	119,8	81	88,3	84
1974	89,2	33	1981	266,4	100	147,0	100	105,0	100
1975	86,2	32	1982	248,9	93	160,3	109	103,1	98
1976	95,0	36	1983	219,8	82	150,9	103	84,1	80
1977	102,8	39	1984	213,2	80	148,7	101	74,7	71
1978	104,5	39	1985	202,6	76	152,1	103	78,9	75
1979	146,7	55	1986	110,4	41	143,3	97	77,2	74

Πηγή: IEA Energy prices and taxes, Second Quarter 1987 και BP Statistical Review of World Energy, June 1985.

* Η μετατροπή τιμών/βαρέλι σε τιμές/ΤΙΠ έγινε με τη σχέση:
1 ΤΙΠ = 7,35 βαρέλια.

** Δ = Δείκτης με 1981 = 100.

Οι τιμές του φυσικού αερίου και του άνθρακα ακολούθησαν γενικά τις εξελίξεις της τιμής του πετρελαίου, όμως με ομαλότερες μεταβολές και κάποια χρονική υστέρηση που οφείλεται κυρίως στο ότι στις συναλλαγές για τα δύο αυτά καύσιμα οι τιμές συμφωνούνται για μεγαλύτερες περιόδους και ουσιαστικά δεν υπάρχει γι'αυτά αγορά SPOT.

Η αύξηση των τιμών της ενέργειας οδήγησε σε επικίνδυνη διόγκωση των ενεργειακών δαπανών και, για τις χώρες που ήταν ενεργειακά εξαρτημένες από εισαγωγές, σε αλματώδη αύξηση των συναλλαγματικών τους εκροών. Για την αντιμετώπιση της κατάστασης οι κυβερνήσεις των χωρών, αλλά και οι επιχειρήσεις και οι απλοί καταναλωτές ακόμη, συντάχθηκαν κατ' αρχήν σε μια εντατική προσπάθεια περιορισμού ή τουλάχιστον συγκράτησης και ελέγχου της κατανάλωσης ενέργειας. Στη συνέχεια, για να αντιμετωπιστεί η κρίση σε μονιμότερη βάση, χαράχθηκε σε παγκόσμιο επίπεδο πολιτική ανάπτυξης των εγχώριων πηγών ενέργειας, συμβατικών και νέων, και υποκατάστασης από αυτές αλλά και από άλλους συντελεστές παραγωγής της εισαγόμενης ενέργειας και προπάντων του πετρελαίου.

Τα αποτελέσματα της γενικευμένης αυτής προσπάθειας είναι αρκετά αξιόλογα, όπως φαίνεται στον πίνακα 4.

Η κατανάλωση πετρελαίου, που στην 20ετία 1950-1970 αυξάνονταν με μέσο ετήσιο ρυθμό 7,7%, στην περίοδο 1973-1986 έμεινε σχεδόν αμετάβλητα (ΜΕΡΜ 0,2%). Ο ρυθμός μεταβολής στο σύνολο της ενέργειας σε παγκόσμιο επίπεδο έπεσε επίσης από 5,1% στο 1,3%. Ακόμη πιο εντυπωσιακές ήταν οι εξελίξεις στον Δυτικό Κόσμο και προπάντων στις περισσότερο αναπτυγμένες περιοχές. Η συνολική κατανάλωση ενέργειας στις ΗΠΑ και τη Δυτική Ευρώπη παρέμεινε στα επίπεδα του 1973, ενώ η κατανάλωση

πετρελαίου μειώθηκε με μέσους ρυθμούς 0,7% και 1.8% αντίστοιχα.

Η κατανάλωση των άλλων μορφών ενέργειας, εκτός πετρελαίου, αυξήθηκε με μέσο ρυθμό 3,2%. Στις επιμέρους μορφές, το φυσικό αέριο σε παγκόσμιο επίπεδο αυξήθηκε με ρυθμό 2,7% έναντι 8,7% της 20ετίας 1950-1970, ο άνθρακας που άρχισε να ανακτά έδαφος αυξήθηκε με ρυθμό 2,5%, η υδροηλεκτρική ενέργεια παρουσίασε ρυθμό 3,5%, ενώ εντυπωσιακή ήταν η ανάπτυξη της πυρηνικής ενέργειας σε παγκόσμιο επίπεδο, που παρουσίασε ρυθμό αύξησης 16.8%.

Πίνακας 4
ΜΕΡΜ κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας 1973 - 1986 (%)

	Πετρέ- λαιο	Λοιπές μορφές				Συνολο λοιπών μορφών	Σύνο- λο ε- νέργ.
		Φυσικό αέριο	Λνθρα- κας	Υδροηλ. ενέρ- γεια	Πυρη- νική ενέρ.		
ΗΠΑ	-0,7	-2,3	2,1	1,2	13,5	0,4	-
Δ.Ευρώπη	-1,8	3,1	-0,1	0,7	17,7	2,5	0,2
Σοβ.Ενωση	2,4	7,4	1,4	4,0	20,0	4,5	3,8
Συν.Κόσμου	0,2	2,7	2,5	3,5	16,8	3,2	1,3

Πηγή: BP Statistical Review of World Energy, June 1987.

7.3 Βαθμός ενεργειακής αυτοδυναμίας.

Ενας από τους κύριους προσδιοριστικούς παράγοντες του ύψους της ενεργειακής κατανάλωσης είναι ο βαθμός ενεργειακής αυτοδυναμίας ή ενεργειακής αυτάρκειας, ο οποίος αποτελεί απλώς το ποσοστό της κατανάλωσης ενέργειας που καλύπτεται από εγχώρια παραγωγή. Πριν από την κρίση ο παράγοντας αυτός ήταν λιγότερο σημαντικός, γιατί το κόστος της εισαγόμενης ενέργειας ήταν χαμηλό και δεν δημιουργούσε σοβαρά προβλήματα στις οικονομίες των χωρών. Μετά την κρίση το κόστος της ενέργειας αυξήθηκε δυσανάλογα και η συναλλαγματική δαπάνη για εισαγωγές ενέργειας δημιούργησε σοβαρά προβλήματα στα ισοζύγια πληρωμών, προπάντων στις ενεργειακά εξαρτημένες αναπτυσσόμενες χώρες που έχουν κατά κανόνα ελλειμματικά ισοζύγια. Ακολουθήθηκε κατά συνέπεια πολιτική αύξησης της ενεργειακής αυτοδυναμίας, που εκτός από τον περιορισμό της συναλλαγματικής δαπάνης σημαίνει παράλληλα ανάπτυξη της εγχώριας παραγωγικής δραστηριότητας με όλες τις θετικές προεκτάσεις της -αύξηση της απασχόλησης, πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα κλπ.- και, στις περισσότερες περιπτώσεις, απόκτησης ενέργειας με χαμηλότερο χρηματικό κόστος.

Στην χώρα μας η ενεργειακή αυτοδυναμία ενισχύθηκε σε σημαντικό βαθμό στην περίοδο από το 1973 μέχρι σήμερα, όπως φαίνεται στον πίνακα 5.

Παρατηρούμε ότι ο μέσος ρυθμός αύξησης της εγχώριας ενέργειας στην περίοδο 1973-1986 ήταν 9,3%, ενώ της εισαγόμενης μόλις 0,5%. Έτσι ο βαθμός ενεργειακής αυτοδυναμίας αυξήθηκε από 18,9% σε 41,0%. Η αύξηση προήλθε κατά κύριο λόγο (70%) α-

πό την παραπέρα ανάπτυξη της παραγωγής λιγνίτη και κατά το υπόλοιπο από την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου του Πρίνου και της Νότιας Καβάλας που άρχισαν το 1981. Πρέπει όμως εδώ να σημειωθεί ότι, αν δεν ανακαλυφθούν και αξιοποιηθούν άλλα κοιτάσματα, η εγχώρια παραγωγή πετρελαίου δεν θα διαρκέσει για πολύ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Η ενεργειακή αυτοδυναμία στην Ελλάδα.

	1973		1979		1986		ΜΕΡΜ 1973 1986
	ΤΙΠχ10	%	ΤΙΠχ10	%	ΤΙΠχ10	%	
<u>Εγχώρια ενέργεια</u>	<u>2.298</u>	<u>18,9</u>	<u>4.044</u>	<u>25,3</u>	<u>7.340</u>	<u>41,0</u>	<u>9,3</u>
Λιγνίτης	1.729	14,2	3.138	19,6	5.040	28,2	8,6
Υδροηλ. ενέργεια	569	4,7	906	5,7	868	4,8	3,3
Αργό + Φυσ.αέριο	-	-	-	-	1.432	8,0	-
<u>Εισαγόμενη ενέργεια</u>	<u>9.851</u>	<u>81,1</u>	<u>11.986</u>	<u>74,7</u>	<u>10.537</u>	<u>59,0</u>	<u>0,5</u>
Αργό + προϊόντα	9.374	77,2	11.487	71,6	9.044	50,6	-0,3
Λιθάνθρακας	466	3,8	454	2,8	1.159	6,5	7,3
Ηλεκτρική ενέργεια	11	0,1	45	0,3	334	1,9	30,0
Σύνολο	12149	100	16030	100	17877	100	3,0

Πηγή: Ενεργειακά ισοζύγια ΕΣΕ

Στον πίνακα 6 δίνονται στοιχεία για το βαθμό ενεργειακής αυτοδυναμίας και την εξέλιξή του στις χώρες που έχουν επιλεγεί για σύγκριση.

Συγκρίνοντας τους συνολικούς δείκτες αυτοδυναμίας, διαπιστώνουμε ότι το 1973 η Ελλάδα βρισκόταν σε καλύτερη μοίρα μόνο από την Ιταλία και την Ιαπωνία. Το 1985 ξεπέρασε κατά πολύ την Πορτογαλία, έφθασε την Ισπανία και ουσιαστικά ανέβηκε στο επίπεδο των ενεργειακά περισσότερο αυτοδύναμων χωρών αυτής της ομάδας, με εξαίρεση βέβαια τις ΗΠΑ. Η αύξηση ήταν 89%, η μεγαλύτερη που σημειώθηκε, ενώ υπήρξαν χώρες (Τουρκία, Πορτογαλία) όπου σημειώθηκε πτώση.

Σε αρκετές χώρες οι ενεργειακές ανάγκες καλύπτονται σε σημαντικό και μέχρι πρόσφατα αυξανόμενο ποσοστό από πυρηνική ενέργεια, που θεωρείται εγχώρια πηγή, και συνυπολογίζεται στη μέτρηση της ενεργειακής αυτοδυναμίας, ανεξάρτητα από το αν το πυρηνικό καύσιμο παράγεται εγχωρίως ή εισάγεται. Η λογική αυτής της αντίληψης φαίνεται να στηρίζεται στη χαμηλή συμμετοχή του καυσίμου στο συνολικό κόστος παραγωγής της πυρηνικής ενέργειας. Ωστόσο το κόστος του πυρηνικού καυσίμου δεν είναι αμελητέο, ούτε η προμήθειά του μπορεί να θεωρείται για όλες τις χώρες εξασφαλισμένη μακροπρόθεσμα και σε λογικές τιμές. Εξάλλου το χαμηλό κόστος καυσίμου υπερκαλύπτεται από την εξαιρετική μεγάλη συναλλαγματική δαπάνη για την κατασκευή πυρηνικών σταθμών, τουλάχιστον στις χώρες που δεν έχουν δική τους

πυρηνική τεχνολογία. Γι' αυτούς και άλλους λόγους, που σχετίζονται με την προοπτική ανάπτυξης ή και διατήρησης στα σημερινά επίπεδα της παραγωγής πυρηνικής ενέργειας, θεωρούμε ότι η μορφή αυτή δεν πρέπει να θεωρείται εγχώρια πηγή, τουλάχιστον για τις χώρες που δεν έχουν δική τους πυρηνική τεχνολογία, και να συνυπολογίζεται στη μέτρηση της ενεργειακής αυτοδυναμίας. Με αυτό το σκεπτικό, στον πίνακα 6 έχουν υπολογιστεί οι δείκτες χωρίς την πυρηνική ενέργεια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6
Βαθμός ενεργειακής αυτοδυναμίας στην Ελλάδα
και άλλες χώρες

	<u>Συνολικός</u> 1973	<u>Βαθμός</u> 1985	<u>αυτοδυναμίας</u> % Μεταβολή
Ελλάδα	21,1	39,9	89
Πορτογαλία	29,4	26,6	-10
Ισπανία	27,4	40,2	47
Ιταλία	19,7	19,9	1
Τουρκία	64,5	57,2	-11
Ελβετία	34,7	49,4	43
Γερμανία	45,4	50,2	11
Σουηδία	36,7	62,5	70
Ιαπωνία	12,1	19,5	61
ΗΠΑ	84,3	88,8	5

Πηγή: Energy Policies and Programmes of IEA, 1986 Review.

7.4. Πετρελαιοκρίσεις ('73 και '79).

Από το 1974 και πέρα περάσαμε απότομα σ' ένα νέο επίπεδο εισοδηματικής δραστηριότητας που μεταφράζεται σε μεγαλύτερη αποχή από τις παραγωγικές δραστηριότητες, όπως τη μεταποίηση.

Καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '60 ο πληθωρισμός στη χώρα μας παρέμεινε σε χαμηλά επίπεδα. Αναπάντεχα όμως ξεπήδησε από 3,0% το 1971. Η απότομη αυτή εξέλιξη που οφείλεται στην πρώτη πετρελαιοκή κρίση αναγκαστικά επέδρασε στις προσδοκίες των επιχειρηματιών σε σχέση με τις μελλοντικές τους πραγματικές εισπράξεις αναθεωρώντας τις σε υψηλότερο επίπεδο αβεβαιότητας. Έχει όμως αποδειχθεί και εμπειρικά ότι ο επιχειρηματίας που αποστρέφεται το ρίσκο (risk averter), δηλαδή ο εισοδηματίας επιχειρηματίας -ο κατ'εξοχήν επιχειρηματίας- κάτω από συνθήκες αυξημένης αβεβαιότητας ως προς την πραγματική αξία των εισπράξεών του, θα προσπαθεί να ελαχιστοποιήσει αυτές τις επενδύσεις που είναι οι λιγότερο αντιστρεπτές (least reversible), όπως οι επενδύσεις σε εξοπλισμό, με το μακροχρόνιο χαρακτήρα τους. Αντιθέτως, προσπαθεί να μεγιστοποιήσει τη χρήση του πιο αντιστρέψιμου συντελεστή παραγωγής δηλαδή το συντελεστή εργασίας, πράγμα που με τη σειρά του αυξάνει το βαθμό χρησιμοποίησης του υπάρχοντος κεφαλαίου, δηλαδή των εγκαταστάσεων και του μηχανολογικού εξοπλισμού.

Λυτές οι εξελίξεις περιγράφουν ακριβώς το τι συνέβη στη

χώρα μας. Η απότομη αύξηση του πληθωρισμού το 1973 επηρέασε τις επιχειρηματικές προσδοκίες και μεταφράστηκε σε πτώση του όγκου επενδύσεων στη μεταποίηση από το 1975 και πέρα, δηλαδή με μια χρονική υστέρηση ένα με δύο χρόνια, που ήταν και η χρονική διαφορά μεταξύ της απόφασης για επένδυση και της υλοποίησης τους. Αλλά και οι υπόλοιπες αναμενόμενες εξελίξεις που θα προσμέναμε βάσει της θεωρίας που προτήναμε επιβεβαιώνονται. Η προσπάθεια για μεγιστοποίηση της χρήσης του πιο αντιστρεπτού συντελεστή παραγωγής, δηλαδή της εργασίας συνέβη όντως. Ενώ για την περίοδο 1963-73, κάθε εκατοστιαία μονάδα αύξησης της παραγωγής συνοδεύτηκε από μια αύξηση 0,3% της απασχόλησης, για την περίοδο μετά το 1973 η αύξηση της απασχόλησης διπλασιάζεται σε 0,62%. Αυτός είναι και ο λόγος που η χώρα μας απέφυγε το φάσμα της ανεργίας για περίπου 5-6 χρόνια και δεν είχε να το αντιμετωπίσει παρά από το 1980 και πέρα. Αλλά και η μεγιστοποίηση του υπάρχοντος μηχανολογικού εξοπλισμού συνετελέσθη. Ο βαθμός χρησιμοποίησης του μηχανολογικού εξοπλισμού που ήταν ιδιαίτερα χαμηλός στη δεκαετία του '60 και που είχε φθάσει το 1973 σε 18,2% αυξήθηκε πολύ εντονότερα στην περίοδο 1974-79 και έφθασε το 1979 σε 22,0%.

Κατά την περίοδο 1963-73 η αύξηση της παραγωγής επιτεύχθηκε μέσω μιας αύξησης των υπηρεσιών του κεφαλαίου -συνολικών ωρών χρησιμοποιήσεως του μηχανικού εξοπλισμού- η οποία οφειλόταν κατά 70,6% στην αύξηση του αποθέματος του μηχανολογικού εξοπλισμού (επενδύσεις), και μόνον κατά 29,4% στην αύξηση του βαθμού χρησιμοποιήσεως του κεφαλαίου. Από το 1974 και πέρα οι όροι αναστράφηκαν. Η αύξηση των υπηρεσιών του κεφαλαίου, οφειλόταν κατά 55% στην αύξηση του βαθμού χρησιμοποιήσεως του μηχανολογικού εξοπλισμού, και μόνον κατά 45% στην αύξηση του αποθέματος μηχανολογικού εξοπλισμού.

Ενώ όμως αυτή η ανακατάταξη των συντελεστών παραγωγής - στην ουσία υποκατάσταση του κεφαλαίου από την εργασία- είχε θετικές επιπτώσεις στην παραγωγικότητα, που μειώθηκε σε 2% ετησίως την περίοδο 1974-79.

Υπάρχει όμως και μια άλλη ενδιαφέρουσα πτυχή που αξίζει να διερευνήσουμε. Είδαμε προηγουμένως ότι ο επιχειρηματίας που αποστρέφεται το ρίσκο δέχεται μια απότομη αύξηση στις αβεβαιότητες την επένδυση που προγραμματίζει παρά μόνο εάν αυτή προβλέπεται για το τέλος του 1974 ή μέσα στο 1975 - τα μηχανήματα χρειάζονται γύρω στους 9 μήνες από την παραγγελία μέχρι την άφιξη και προϋποθέτουν και πληρωμές προκαταβολής.

Εάν όμως ο επιχειρηματίας αποστρέφεται όντως το ρίσκο θα προσπαθήσει να κάνει ό,τι μπορεί για να το μειώσει και όντως το 'κανε. Τα κέρδη του 1974 είναι μεγαλύτερα από το 1973 και όλα τα προηγούμενα χρόνια, και όμως προσπαθεί και πετυχαίνει να μειώσει το ρίσκο του μειώνοντας τη δική του συμβολή στη χρηματοδότηση και αυξάνοντας σημαντικά την χρηματοδότηση μέσω τραπεζικών δανείων. Ενώ στην προηγούμενη πενταετία 1969-73 κατά μέσο όρο επανεπενδύει στην επιχείρησή του το 72,4% των καθαρών κερδών (μετά την αφαίρεση φόρων), το 1974 πέφτει απότομα στο 69% -μειώνει την επανεπένδυση όχι μόνο σε ποσοστό αλλά και απόλυτα - και το μειώνει συνέχεια μέχρι που φθάνει σε 49% το 1979.

Στην περίοδο 1975-78 ο πληθωρισμός σταθεροποιήθηκε σε

επίπεδο 12% - 15%. Εδώ, οι προσδοκίες έχουν πλέον σταθεροποιηθεί, αλλά έχουμε να κάνουμε με την πεπατημένη πλέον και γενικά αποδεκτή θεωρία πριν των επιπτώσεων, των εμπεδωμένων πλέον και μακροχρόνιου πληθωρισμού και την σπατάλη πόρων που επιφέρει όπως και την ώθηση που δημιουργεί προς τις λιγότερο παραγωγικές δραστηριότητες σε βάρος των πιο παραγωγικών. Υπάρχει όμως και μία άλλη οδός, μέσω της οποίας ο πληθωρισμός ευνοεί τις λιγότερο παραγωγικές δραστηριότητες και μπορεί πιο παραστατικά να μας εξηγήσει την αποχή επενδύσεων στην βιομηχανία, αλλά και σε άλλους κλάδους όπως τη γεωργία.

Η δεύτερη πετρελαιακή κρίση του 1979 οδήγησε σε νέα εκτίναξη του πληθωρισμού, οι επιχειρηματίες όμως σταθεροποίησαν αντί να μειώσουν και πάλι - λόγω προσδοκιών - το μερίδιο των κερδών προς επένδυση. Το μερίδιο όμως αυτό είναι ανεπαρκέστατο ως προς τη συγκράτηση του επιπέδου συμμετοχής τους στις επιχειρήσεις τους που κατακυλάει τόσο πολύ, σε σημείο που η συμμετοχή του να είναι πλέον συμβολική. Είναι σαφές, ότι τα επανεπενδυόμενα κέρδη είναι πλέον τα ελάχιστα όρια, όχι για τους επιχειρηματίες που θα ήθελαν προφανώς να τα μειώσουν ακόμα περισσότερο, αλλά τα ελάχιστα προς τις τράπεζες που τους χρηματοδοτούν.

Βλέπουμε λοιπόν ότι ο επιχειρηματίας είναι όντως ένα επιχειρηματίας με εισοδηματική νοοτροπία. Έκανε ακριβώς ό,τι έπρεπε να κάνει για να μειώσει το ρίσκο του, είτε αυτό μας ικανοποιή είτε όχι. Δεν συμπεριφέρθηκε παρά σαν εισοδηματίας και σύμφωνα με το δικό του συμφέρον. Μείωσε τις επενδύσεις του γιατί αυτό απαιτούσε η αποφυγή του ρίσκου, και συνάμα μείωσε και τη δική του συμβολή στις έστω και μειωμένες επενδύσεις, μειώνοντας έτσι και τη δική του συμμετοχή στην επιχείρησή του, πάλι για τον ίδιο λόγο.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

8.1. Ελλάδα και εκπαίδευση.

Οι ταχύτατες αλλαγές στην Κοινωνία, στην Οικονομία, στις αξίες της ζωής επιβάλλουν δραστικές αλλαγές στην εκπαίδευση. Είναι κοινή σ' όλους η αίσθηση ότι το σχολείο βρίσκεται σε δυσαρμονία και καθυστέρηση ως προς της αλλαγές που συντελούνται γύρω μας. Οι αλλαγές αυτές δε έχουν οδηγήσει στη διατύπωση νέων στόχων στο σχεδιασμό και την κατάρτιση νέων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Για να μπορέσει η εκπαίδευση να ανταποκριθεί στα νέα δεδομένα, πρέπει να αξιολογήσει τις ανάγκες των νέων και του κόσμου μέσα στον οποίο αναπτύσσονται. Ο κόσμος αυτός χαρακτηρίζεται από τη ραγδαία εξάπλωση των μέσων πληροφόρησης και επικοινωνίας σε βαθμό που να αφαιρείται από τα σχολεία το πρόνομο και η αποκλειστικότητα στη μετάδοση των γνώσεων. Η εκκρηξη της πληροφόρησης δημιουργεί τα διεθνοποιημένα πρότυπα συμπεριφοράς που χαρακτηρίζονται από οικουμενικότητα αλλά και από ισοπέδωση πολιτιστικών και πνευματικών ιδιαιτεροτήτων των λαών.

Επιπλέον, η ρευστότητα των αξιών, η απειλή της ανεργίας και οι οικολογικές καταστροφές θέτουν νέα ερωτήματα στα εκπαιδευτικά συστήματα. Οι νέες τεχνολογίες αλλάζουν τις καθιερωμένες αντιλήψεις για την απασχόληση και τα επαγγελματικά προσόντα. Αντί της τυποποιημένης - εξειδικευμένης εργασίας, που ίσχυε όλη τη βιομηχανική περίοδο, η εποχή της πληροφορικής απαιτεί επινοητικότητα, συλλογικότητα, επιτελική ικανότητα και κριτικό πνεύμα. Στα εκπαιδευτικά συστήματα αποκτούν ιδιαίτερη σημασία η γενική μόρφωση και η ευέλικτη εξειδίκευση, που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της "διαφοροποιημένης παραγωγής" και στις συχνές αλλαγές στα επαγγέλματα.

Η τεχνολογική πρόοδος προχωρεί σήμερα με επιταχυνόμενο ρυθμό και σε αυξανόμενους τομείς εφαρμογής. Η "επανάσταση" της τεχνολογίας δεν οφείλεται μόνο σε αυτή καθαυτή την τεχνολογική πρόοδο. Οφείλεται κυρίως στην ανάγκη να προσαρμοστεί το ανθρώπινο και κοινωνικό περιβάλλον στην εξέλιξη αυτή. Τα δεδομένα αυτά δημιουργούν νέες προκλήσεις για τα εκπαιδευτικά συστήματα όχι μόνο ως προς τα μέσα και τις μεθόδους, αλλά και ως προς τους στόχους και τον προσανατολισμό της εκπαίδευσης.

Για να αντιμετωπίσει το εκπαιδευτικό μας σύστημα τις ραγδαίες αυτές εξελίξεις πρέπει να ξεπεράσει την ενδογενή αδυναμία της καθυστέρησης, ώστε να μπορεί να προβλέπει, να σχεδιάζει και να προσαρμόζεται στις σύγχρονες ανάγκες.

Υπήρξε ένας σταθερός ετεροχρονισμός στην εκπαίδευσή μας, ώστε μέτρα ώριμα από καιρό, εφαρμόστηκαν πολύ αργότερα από τότε που έπρεπε.

Στην χώρα μας δεν υπήρξε ποτέ από τους αρμόδιους φορείς (Υπουργείο Παιδείας, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο) μια μακροεκπαιδευτική χρήση συστηματικής μελέτης και ανάλυσης των εκπαιδευτικών μεγεθών στο πλαίσιο των γενικών οικονομικών-κοινωνικών

συνθηκών. Το αποτέλεσμα είναι να γίνονται όλα ευκαιριακά και να μην υπάρχει συνέχεια και συνοχή στις εκπαιδευτικές αποφάσεις, οι οποίες δεν εκπονούνται με βάση την διαπίστωση των πραγματικών προβλημάτων, αλλά προκύπτουν ως αποτέλεσμα δογματισμών και ιδεολογημάτων. Η κρίση του εκπαιδευτικού συστήματος εκδηλώνεται σε τρεις τομείς.

* Αδυναμία των δομών και των περιεχομένων της εκπαίδευσης ν' ανταποκριθούν με γρήγορους ρυθμούς στη μορφωτική και κοινωνική ανανέωση του σχολείου, ώστε να συμβαδίσει με τις ευρύτερες εξελίξεις.

* Δυσκολία σύνδεσης του σχολείου με μια ενεργητική πολιτική ανάπτυξης και απασχόλησης.

* Στατιστικά και παρωχημένα επαγγελματικά μοντέλα εκπαιδευτικών, που παρεμποδίζουν τη δυναμική ανταπόκριση στις νέες συνθήκες.

Η απάντηση στους κρίσιμους αυτούς τομείς δεν είναι εύκολη υπόθεση. Και τούτο, γιατί η εκπαίδευση είναι μια σύνθετη λειτουργία που συνδέεται με πολλούς τομείς της κοινωνίας και της οικονομίας. Απαιτείται χρόνος και ένα μακροπρόθεσμο πρόγραμμα με ορίζοντα την επόμενη κρίσιμη περίοδο προς το 2000.

Τα κύρια στοιχεία αυτής της πορείας είναι:

* Η Ευρωπαϊκή διάσταση: Ένας μακρόπνοος εκπαιδευτικός σχεδιασμός δεν μπορεί πλέον παρά να λαμβάνει υπόψη και να εντάσσεται στις ευρωπαϊκές εξελίξεις. Οι εκπαιδευτικές οργανώσεις στην Ευρώπη ασκούν συχνά κριτική για ένα μονόπλευρο, στενά οικονομικό τρόπο με τον οποίο προχωρούν οι διαδικασίες ενοποίησης. Συγκεκριμένα, επικρίνεται το γεγονός ότι ο εκπαιδευτικός τομέας, όπως και ο γενικότερος κοινωνικός, υστερεί ή και παραγνωρίζεται σε σύγκριση με την οικονομική - νομισματική ενοποίηση. Μόλις στην συνθήκη του Μάαστριχτ επιτεύχθηκε να αναθεωρηθεί η συνθήκη της Ρώμης, ώστε να ληφθεί η εκπαίδευση ως στοιχείο της Ευρωπαϊκής ενοποίησης. Η απόφαση αυτή, που διανοίγει σημαντικό τομέα δράσης για την εκπαίδευση, αποβλέπει στην ανάπτυξη μιας πολυπολιτισμικής Ευρώπης με διασφάλιση της αυτονομίας των χωρών ως προς τη πολιτιστική-μορφωτική ιδιαιτερότητά τους.

Η εκπαίδευσή μας για να μπορέσει να ανταποκριθεί σε ένα ανταγωνιστικό κόσμο μέσα σε μια νέα Ευρώπη που διαμορφώνεται πρέπει να εφοδιάζει τους νέους με τις γνώσεις και την παιδεία που θα τους επιτρέπουν να λειτουργούν σε ένα πολιτιστικό-πολυεθνικό περιβάλλον και συγχρόνως, θα αναπτύσσουν την ιδιαίτερη ελληνική ταυτότητα.

* Το σχολικό πρόγραμμα: Χρειάζεται μια αναθεώρηση του προγράμματος στα περιεχόμενα και τις διδακτικές μεθόδους. Οι γνώσεις σήμερα μεταδίδονται "πακεταρισμένες" και αποσπασματικές. Κυριαρχεί η εγκυκλοπαιδική αντίληψη του σχολείου, η συσσώρευση δηλ. γνώσεων. Παράλληλα επικρατούν οι διαχωρισμοί ανάμεσα σε θεωρητικά και θετικά μαθήματα, οι αυθαίρετες ιεραρχήσεις στη γνώση, η διάκριση ανάμεσα σε θεωρία και πράξη, σε πνευματική και χειρωνακτική εργασία. Δεν είναι δυνατόν το σχολείο να καλύψει την τεράστια επέκταση των γνώσεων, της πληροφόρησης και των νέων ειδικοτήτων. Χρειάζεται η εκμάθηση των απαραίτητων γνώσεων, και επιπλέον, η απόκτηση μιας κριτικής και συνεχής σχέσης με τη γνώση, που θα συνεχίζεται σε όλη

τη διάρκεια της ζωής .

* Οι παιδαγωγικές μέθοδοι: Η παλιά παιδαγωγική της αποτελεσματικής "μετάδοσης" των γνώσεων φαίνεται σήμερα ξεπερασμένη. Οι νέες παιδαγωγικές αντιλήψεις στηρίζονται στην μέθοδο απόκτησης γνώσεων, στην αξιολόγηση, στην αξιοποίηση και στην ιεράρχηση των πληροφοριών. Δεν αρκεί η γνώση, αλλά και η "γνώση της γνώσεως", η τεχνολογία, δηλαδή της απόκτησης και της αξιοποίησης της γνώσης και των πληροφοριών.

8.2. Το κόστος.

Η εκπαίδευση απαιτεί ένα σημαντικό κόστος. Η διαπίστωση αυτή και μια κοντόφθαλμη αντίληψη "παραγωγικότητας", οδήγησαν ορισμένους διεθνείς οργανισμούς στη θέση "κάνετε περισσότερα με λιγότερα μέσα", θέση που έγινε σημαία των πολιτικών περικοπής των εκπαιδευτικών δαπανών από πολλές κυβερνήσεις.

Φαίνεται σήμερα ότι κερδίζει συνεχώς έδαφος η θέση της "παραγωγικής επένδυσης στην παιδεία". Και αυτό όχι μόνο λόγω της ανάγκης για καλύτερη εξειδίκευση, αλλά και λόγω της ανάγκης για την κατάκτηση του απαραίτητου μορφωτικού πολιτιστικού και κοινωνικού επιπέδου που απαιτούν οι νέες συνθήκες χωρίς την επίλυση του προβλήματος την χρηματοδότησης της εκπαίδευσης δεν μπορούμε να αναμένουμε την ποιοτική βελτίωσή της. Τα οξυμμένα προβλήματα (κτιριακό, τεχνικός εξοπλισμός σχολείων, μισθοί εκπαιδευτικών κλπ.) επιβάλλουν την αναζήτηση πόρων, με σταδιακή αύξηση του προϋπολογισμού για την παιδεία, την αξιοποίηση των ευρωπαϊκών προγραμμάτων και την πρόβλεψη ειδικού κοινωνικού πόρου για την παιδεία.

8.3. Η Επιστημονική και Τεχνολογική έρευνα στην Ελλάδα.

Η επιστημονική και τεχνολογική έρευνα στην Ελλάδα αποτελεί ένα σχεδόν εξωτικό χώρο γιατί σ' αυτό απασχολούνται πολύ λίγα άτομα - μετριούνται σε μερικές χιλιάδες - απορροφά μικρούς προϋπολογισμούς και γενικά είναι άγνωστη στο ευρύτερο κοινό. Επειδή, όμως, η κυβερνητική πολιτική ήταν πάντα να προλάβουμε το τεχνολογικό τραίνο της λύσης και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα είναι υπέρ της δαπάνης μεγάλων ποσών για την εναρμόνιση της βιομηχανικής και τεχνολογικής υποδομής των χωρών-μελών.

Η επίσημη κρατική πολιτική για την ανάπτυξη της έρευνας και της τεχνολογίας στην Ελλάδα, χρονολογείται από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 όταν σχηματοποιήθηκε το πρώτο Εθνικό Πρόγραμμα Έρευνας - Τεχνολογίας (Ε-Τ). Παράλληλα, με τις έντονες φωνές του Τρίτου Κόσμου και των διεθνών οργανισμών θεωρήθηκε ότι η ανάπτυξη της (Ε-Τ) ήταν μία από τις σημαντικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της βιομηχανικής υποδομής μιας χώρας, ιδιαίτερα αν αυτή η χώρα ήταν μικρή ή φτωχή σε πρώτες ύλες και φυσικό πλούτο.

Τα μεγέθη της επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας στην Ελλάδα όμως, συνεχίζουν να είναι μικρά και περιορισμένα και σήμερα, δύο δεκαετίες μετά την έναρξη υλοποίησης της επί-

σημης πολιτικής. Ο αριθμός των επιστημόνων (πανεπιστημιακών, ερευνητών του Δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα) που απασχολούνται στην Ε-Τ, το ύψος των κονδυλίων που δαπανούνται από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, η συνολική παραγωγή διεθνώς συγκρίσιμων δημοσιεύσεων, και ο αριθμός των τεχνολογικών εφευρέσεων και επιτευγμάτων που παράγονται είναι σχετικά μικρός σε σύγκριση με τα γενικά μεγέθη της οικονομίας και με αντίστοιχα μεγέθη άλλων εξίσου μικρών χωρών.

Αυτό δε σημαίνει ότι η ποιότητα της έρευνας και της απόδοσης των Ελλήνων ερευνητών δεν είναι υψηλή και μερικές φορές ανταγωνίσιμη με την ποιότητα της έρευνας σε άλλες χώρες του κόσμου. Σ' αυτό συντελούν βέβαια πολλοί παράγοντες. Οι Έλληνες ερευνητές επιστρέφουν συνήθως στην Ελλάδα μετά από μια θητεία σε πόστα του εξωτερικού, τα ελληνικά εργαστήρια εξοπλίζονται πάντα στη βάση των αντίστοιχων ξένων, οι πρώτες ύλες των εργαστηρίων είναι πολλές φορές ξένης προέλευσης και φυσικά οι Έλληνες επιστήμονες δεν υστερούν σε γενικά επίπεδα καθόλου από τους ξένους συναδέλφους τους.

Στο επίπεδο των συνολικών μεγεθών, όμως αλλά και της δομής της διαχείρισης της έρευνας και της τεχνολογίας στην Ελλάδα επικρατούν ελληνικές παράμετροι που πολλές φορές συντελούν στην καθυστέρηση της προόδου ορισμένων έργων, ακόμη και στην κοινή χρήση των διαθέσιμων κονδυλίων για την έρευνα.

Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι η Ε-Τ στην Ελλάδα είναι περιορισμένη σε λίγους συγκριτικά τομείς ανάλογους με την φυσική, οικονομική και κοινωνική δομή της χώρας και υστερεί σε περιοχές προηγμένης τεχνολογίας και γνώσης. Έτσι ένα μεγάλο μέρος των δαπανών για την υποστήριξη της Ε-Τ πηγαίνει σε προβλήματα βασικής πανεπιστημιακής έρευνας, γεωλογικής έρευνας και έρευνας πρώτων υλών, γεωργικής έρευνας, ιατρικής έρευνας και αρχαιολογικής και ιστορικής έρευνας. Αντίστοιχα, υστερούν πολύ ορισμένες περιοχές τεχνολογικής έρευνας όπως η επιστήμη των ημιαγωγών, της ηλεκτρονικής, των τηλεπικοινωνιών, των λείζερ, της φυσικής στερεάς κατάστασης, αεροδιαστημικής νέων και σύνθετων υλών, κ.α.

Τα ερευνητικά κέντρα που υπάρχουν σήμερα στον ελληνικό χώρο χωρίζονται σε μερικές βασικές κατηγορίες α) Πανεπιστημιακά, β) Ερευνητικά ιδρύματα ή ινστιτούτα κάτω από την αιγίδα της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας, γ) Ιδρύματα που ανήκουν στον ευρύτερο δημόσιο χώρο (γεωργίας, άμυνας, ηλεκτρισμού, γεωλογίας/μεταλλευμάτων, κ.α.) και δ) Ιδρύματα και εργαστήρια του ευρύτερου ιδιωτικού χώρου (επιχειρήσεων, γεωλογικών/γεωφυσικών ερευνών, εξορύξεων, λογισμικού), κ.α.

8.4. Μερικές στατιστικές παράμετροι.

Σύμφωνα με τις τελευταίες στατιστικές η Ακαθάριστη εγχώρια Δαπάνη για Επιστημονική - Τεχνολογική Έρευνα (ΑΕΔΕΤΕ) για το 1988 ήταν 27,5 δισ. δρχ. από τα οποία τα 13,1 δισ. προέρχονταν από το Δημόσιο, 7,7 δισ. από ιδιωτικές επιχειρήσεις και 6,6, δισ. από τα Πανεπιστήμια. Το επόμενο έτος η ΑΕΔΕΤΕ ήταν σε σύνολο δαπάνης 40 δισ. δρχ., 17,3 δισ. από το Δημόσιο, 9,0 δισ. από δημόσιες και ιδιωτικές επιχειρήσεις και

14,8 δισ. από την Ανώτερη Εκπαίδευση.

Σε ερευνητικό προσωπικό τα στατιστικά στοιχεία του 1987 για τον ευρύτερο δημόσιο τομέα αποκάλυψαν συνολικά 6.075 άτομα από τα οποία 3.162 ερευνητές, 1.278 τεχνικοί και 1.635 προσωπικό υποστήριξης.

Τα ερευνητικά ινστιτούτα και κέντρα ερευνών στα οποία έχει επικεντρωθεί η στατιστική καταγραφή της κρατικής δαπάνης για E-T έρευνα από το 1986 μετρήθηκαν σε 30 περίπου μεγάλα ιδρύματα του ευρύτερου κρατικού τομέα, σε αναρίθμητα πανεπιστημιακά εργαστήρια και εργαστήρια ΤΕΙ και σε δύο εθνικά προγράμματα Ανάπτυξης Έρευνας και Τεχνολογίας (ΠΑΕΤ) και Ανάπτυξης Βιομηχανικής Έρευνας (ΠΑΒΕ).

Τα ιδρύματα αυτά περιλαμβάνουν μερικά από τα πιο διακεκριμένα ερευνητικά και τεχνολογικά ινστιτούτα στο χώρο, όπως το Εθνικό Κέντρο Έρευνας, Φυσικών Επιστημών "Δημόκριτος", το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, το Ελληνικό Ινστιτούτο Παστέρ, το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών (Πάτρας), το Πρόγραμμα Ηλιακού χωρίου, το ινστιτούτο Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών (ΙΓΜΕ), κ.α.

Από τα παραπάνω στοιχεία προκύπτει ότι η Εθνική χρηματοδότηση της Έρευνας και της Τεχνολογίας σαν ποσοστό του ΑΕΠ είναι πολύ μικρή στην Ελλάδα 0,37%. Επίσης το επιστημονικό δυναμικό της χώρας (7.776 άτομα) στο σύνολο του ενεργού πληθυσμού είναι επίσης μικρό. Επιπλέον, η διασπορά του δυναμικού αυτού σε 30 τουλάχιστον ερευνητικά κέντρα με περισσότερα παραδοσιακές δομές αποτελεί ένα κατακερματισμό και μια απομάκρυνση από τη δυνατότητα συγκέντρωσης μιας κρίσιμης μάζας για παραγωγή αποτελεσμάτων.

Μια σημαντική λεπτομέρεια στις επίσημες στατιστικές χρηματοδότησης των φορέων εκτέλεσης έρευνας στην Ελλάδα μεταξύ 1988 και 1989 είναι ότι η δαπάνη για έρευνα στις ιδιωτικές και δημόσιες επιχειρήσεις μειώθηκε σε ποσοστά από 23,5% σε 19,4%. Αντίθετα, η συμμετοχή των ΑΕΙ/ΤΕΙ αυξήθηκε από 18% σε 25,3% και αυτό που είναι πολύ σημαντικό η συμμετοχή της χρηματοδότησης από πόρους της ΕΟΚ σχεδόν τριπλασιάστηκε.

Πιο συγκεκριμένα, με την προκήρυξη μιας σειράς Ευρωπαϊκών προγραμμάτων έρευνας και τεχνολογίας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η εισροή χρηματοδότησης σε Ελληνικά κέντρα από την ΕΟΚ αυξήθηκαν στην παραπάνω διετία από 1,7 δισ. σε 3,1 δισ. δραχμές ενώ η χρηματοδότηση από πόρους των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων (ΜΟΠ) αυξήθηκαν από 0,3 σιδ. σε 1,3 δισ. δρχ.

Αυτό καταδεικνύει την σημασία της εξωτερική χρηματοδότησης της E-T στην Ελλάδα από πόρους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας των ΜΟΠ, άλλων διεθνών Οργανισμών (όπως ΝΑΤΟ) και την διακρατικών E-T σχέσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

ΜΕΤΑΤΟΠΙΣΗ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΣΕ ΤΟΜΕΙΣ ΧΑΜΗΛΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

9.1. Οικονομική δραστηριότητα κατά τομέα και κλάδο σε σχέση με την παραγωγικότητα.

Ο πέμπτος συντελεστής που οδήγησε σε πτώση της παραγωγικότητας στις ΗΠΑ ήταν η μετατόπιση εργατικού δυναμικού σε τομείς χαμηλής παραγωγικότητας π.χ. υπηρεσίες.

Τι συνέβη στην Ελλάδα όμως μ'αυτή τη μετατόπιση που και στην χώρα μας πραγματοποιήθηκε:

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε., από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού του 1986, μεταξύ των ετών 1981-1986 φαίνεται να υπάρχει μείωση των ποσοστών συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα, αύξηση αντίστοιχα των ποσοστών του τριτογενούς τομέα και σχετική σταθερότητα των ποσοστών του δευτερογενούς τομέα. Αναλυτικά στοιχεία της διάρθρωσης της απασχόλησης κατά τομέα και κλάδο οικονομικής δραστηριότητας υπάρχουν στον πίνακα 9.1., οι δε μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης υπάρχουν στον πίνακα 9.2.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.1.
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ ΚΛΑΔΟ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 1981 ΚΑΙ 1986

Τομείς και κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας	1981	1986
Σύνολο τομέων	Σύνολο 100,00	Σύνολο 100,00
Πρωτογενής τομέας	30,68	28,49
Δευτερογενής τομέας	28,97	28,12
Ορυχεία	0,54	0,67
Μεταποίηση	19,28	19,93
Ηλεκτρισμός	0,86	0,99
Κατασκευές	8,29	6,53
Τριτογενής τομέας	40,29	43,38
Εμπόριο-Εστιατόρια-Ξενοδοχεία	14,97	15,61
Μεταφορές-Επικοινωνίες	7,75	6,60
Τράπεζες-Ασφάλειες	3,30	3,86
Λοιπές Υπηρεσίες	14,27	17,31
Μη δηλώσαντες	0,05	0,02

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού 1981 και 1986.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.2.

ΜΕΣΟΣ ΕΤΗΣΙΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ, 1981 - 1986.

	ΣΥΝΟΛΟ
Σύνολο τομέων	0,39
Πρωτογενής τομέας	-1,08
Δευτερογενής τομέας	-0,20
Ορυχεία	4,69
Μεταποίηση	1,06
Ηλεκτρισμός	3,21
Κατασκευές	-4,28
Τριτογενής τομέας	1,89
Εμπόριο-Εστιατόρια-Ξενοδοχεία	1,24
Μεταφορές-Επικοινωνίες	-2,80
Τράπεζες-Ασφάλειες	3,56
Λοιπές Υπηρεσίες	4,35
Μη δηλώσαντες	-16,70

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού 1981 και 1986.

Τα αναλυτικά τώρα στοιχεία της παραγωγικότητας κατά τομείς οικονομικής δραστηριότητας παρουσιάζονται στα τέσσερα τμήματα (Α ως Δ) του πίνακα 9.3.

Στο τμήμα Α του πίνακα παρουσιάζονται, για έξι κράτη - μέλη της κοινότητας (Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Βέλγιο, Ιρλανδία και Δανία) και την Ελλάδα και για τα έτη 1960, 1969, 1971 και 1974 (εκτός από τα κενά που για ορισμένα κράτη και έτη δεν ήταν δυνατόν να συμπληρωθούν), οι υπολογισμοί της παραγωγικότητας της εργασίας κατά τομείς οικονομικής δραστηριότητας. Η παραγωγικότητα ορίστηκε ως το ανά απασχολούμενο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (εκφρασμένο σε αγοραίες τιμές, σταθερές τιμές και ισοτιμίες εθνικών νομισμάτων προς την κοινή νομισματική μονάδα της κοινότητας - ευρώμονάδα - του 1970). Η παραγωγικότητα εκφράζεται σε χιλιάδες ευρώμονάδες ανά απασχολούμενο (1 EUR = 30 δρχ.).

Τα υπόλοιπα τμήματα του ίδιου πίνακα (Β, Γ και Δ) προέρχονται από επεξεργασία των στοιχείων που περιέχονται στο τμήμα Α.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.3.A.

Παραγωγικότητα της εργασίας κατά τομείς οικονομικής δραστηριότητας
(Ελλάδα, κράτη-μέλη ΕΟΚ, 1960-1973)

Χιλιάδες ευρώμονάδες ανά απασχολούμενο.
'Αγοραίες τιμές, σταθερές τιμές και ίσοτιμίες έθνικων νομισμάτων 1970.

Έτη	ΓΕΡΜΑΝΙΑ				ΓΑΛΛΙΑ				ΙΤΑΛΙΑ			
	α	β	γ	Σύν.	α	β	γ	Σύν.	α	β	γ	Σύν.
1960	1,85	4,76	4,99	4,46	2,00	5,13	4,92	4,37	1,19	2,33	4,57	2,68
1969	2,90	7,76	6,36	6,76	3,03	8,96	6,61	7,02	2,43	4,08	6,94	4,49
1971	3,45	8,45	6,68	7,30	3,32	9,23	6,63	7,24	2,71	4,21	7,31	4,97
1973	3,86	9,53	7,02	7,94	:	:	:	:	3,03	4,80	7,63	5,61

Έτη	ΒΕΛΓΙΟ				ΙΡΛΑΝΔΙΑ				ΔΑΝΙΑ				ΕΛΛΑΔΑ			
	α	β	γ	Σύν.	α	β	γ	Σύν.	α	β	γ	Σύν.	α	β	γ	Σύν.
1960	3,26	3,73	5,52	4,49	:	:	:	:	:	:	:	:	0,51	1,75	3,16	1,40
1969	4,92	5,98	7,03	6,44	2,13	4,26	5,60	4,23	:	:	:	:	0,81	3,04	4,92	2,52
1971	6,00	7,11	7,16	7,09	2,54	4,53	5,72	4,52	:	:	:	:	1,33	3,67	5,49	3,39
1973	7,63	8,14	7,65	7,85	2,82	5,31	6,01	5,00	5,37	8,50	6,83	7,25	1,51	4,47	5,22	3,74

Πηγές: U.N.: Yearbook of National Accounts 1974, 1975.
EUROSTAT: National Accounts 1960-1976.
EUROSTAT: Monthly General Statistics Bulletin 12-1977.
Υπουργείο Συντονισμού: Έθνικοί Λογαριασμοί της Ελλάδος 1958-1975.
ΕΣΥΕ: Απογραφές πληθυσμού 1961, 1971.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.3.B.

Παραγωγικότητα της εργασίας: Σχέσεις παραγωγικότητας τομέων οικονομικής δραστηριότητας προς μέση παραγωγικότητα

Έτη	ΓΕΡΜΑΝΙΑ				ΓΑΛΛΙΑ				ΙΤΑΛΙΑ				ΒΕΛΓΙΟ			
	α	β	γ	Σύν.	α	β	γ	Σύν.	α	β	γ	Σύν.	α	β	γ	Σύν.
1960	41,5	106,7	111,9	100	45,8	117,4	112,6	100	44,4	86,9	170,5	100	72,6	83,1	122,9	100
1969	42,9	114,8	94,1	100	43,2	127,6	94,2	100	54,1	90,9	154,6	100	76,4	92,9	109,2	100
1971	47,3	115,8	91,5	100	45,9	127,5	91,6	100	54,5	84,7	147,1	100	84,6	100,3	101,0	100
1973	48,6	120,0	88,4	100	:	:	:	:	54,0	85,6	136,0	100	97,2	103,7	97,5	100

Έτη	ΙΡΛΑΝΔΙΑ				ΔΑΝΙΑ				ΕΛΛΑΔΑ			
	α	β	γ	Σύν.	α	β	γ	Σύν.	α	β	γ	Σύν.
1960	:	:	:	:	:	:	:	:	36,4	125,0	225,7	100
1969	50,4	100,7	132,4	100	:	:	:	:	32,1	120,6	195,2	100
1971	56,2	100,2	126,5	100	:	:	:	:	39,2	108,3	161,9	100
1973	56,4	106,2	120,2	100	74,1	117,2	94,2	100	40,4	119,5	139,6	100

Πηγή: Πίνακας 18 Α.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.3.Γ.

Παραγωγικότητα της εργασίας: Δείκτες μεταβολής (1960=100) κατά τομείς οικονομικής δραστηριότητας

Έτη	ΓΕΡΜΑΝΙΑ				ΓΑΛΛΙΑ				ΙΤΑΛΙΑ				Σ	ΒΕΛΓΙΟ			
	α	β	γ	Σύν.	α	β	γ	Σύν.	α	β	γ	Σύν.		α	β	γ	Σύν.
1960	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1969	156,8	163,0	127,5	151,6	151,5	174,7	134,3	160,6	204,2	175,1	151,9	167,5	150,9	160,3	127,4	143,4	
1971	186,5	177,5	133,9	163,7	166,0	179,9	134,8	165,7	227,7	180,7	160,0	185,4	184,0	190,6	129,7	157,9	
1973	208,6	200,2	140,7	178,0	:	:	:	:	254,6	206,0	166,9	209,3	234,0	218,2	138,6	174,8	
	ΙΡΛΑΝΔΙΑ				ΔΑΝΙΑ				ΕΛΛΑΔΑ								
1960	:	:	:	:	:	:	:	:	100,0	100,0	100,0	100,0					
1969	100,0	100,0	100,0	100,0	:	:	:	:	158,8	173,7	155,7	180,0					
1971	119,2	106,3	102,1	106,9	:	:	:	:	260,8	209,7	173,7	242,1					
1973	132,4	124,6	107,3	118,2	:	:	:	:	296,1	255,4	165,2	267,1					

Πηγή: Πίνακας 18 Α.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.3.Δ.

Σχέσεις παραγωγικότητας χωρών-μελών ΕΟΚ κατά τομείς οικονομικής δραστηριότητας προς αντίστοιχη ελληνική παραγωγικότητα

Έτη	ΓΕΡΜΑΝΙΑ				ΓΑΛΛΙΑ				ΙΤΑΛΙΑ				ΒΕΛΓΙΟ			
	α	β	γ	Σύν.	α	β	γ	Σύν.	α	β	γ	Σύν.	α	β	γ	Σύν.
1960	362,7	272,0	157,9	318,6	392,2	293,1	155,7	312,1	233,3	133,1	144,6	191,4	639,2	213,1	174,7	320,7
1969	358,0	255,3	129,3	268,3	374,1	294,7	134,3	278,6	300,0	134,2	141,1	178,2	607,4	196,7	142,9	255,6
1971	259,4	230,2	121,7	215,3	249,6	251,5	120,8	213,6	203,8	114,7	133,2	146,6	451,1	193,7	130,4	209,1
1973	255,6	213,2	134,5	212,3	:	:	:	:	200,7	107,4	146,2	150,0	505,3	182,1	146,6	209,9
	ΙΡΛΑΝΔΙΑ				ΔΑΝΙΑ				ΕΛΛΑΔΑ							
1960	:	:	:	:	:	:	:	:	100	100	100	100				
1969	263,0	140,1	113,8	167,9	:	:	:	:	100	100	100	100				
1971	191,0	123,4	104,2	133,3	:	:	:	:	100	100	100	100				
1973	186,8	118,8	115,1	133,7	355,6	190,2	130,8	193,9	100	100	100	100				

Πηγή: Πίνακας 18 Α.

Ειδικότερα:

1) Στο τμήμα Β παρουσιάζονται οι σχέσεις μεταξύ της παραγωγικότητας κάθε τομέα προς τη μέση παραγωγικότητα που υπολογίζεται για το σύνολο της οικονομίας.

Παρατηρούμε ότι ο πρωτογενής τομέας, σε όλες τις χώρες για τις οποίες διαθέτουμε στοιχεία, χαρακτηρίζεται από παραγωγικότητα εργασίας σημαντικά χαμηλότερη της μέσης παραγωγικότητας. Ωστόσο οι διαρροές εργατικού δυναμικού από τον τομέα αυτό προς τους μη γεωργικούς τομείς των οικονομιών, που συνδυάστηκαν και με πραγματικές αυξήσεις του γεωργικού προϊόντος είναι βασικοί παράγοντες που δημιουργούν μια σταδιακή βελτίωση της σχέσεως γεωργικής παραγωγικότητας προς μέση παραγωγικότητα.

κότητα.

Στην Ελλάδα η σχέση την οποία αναλύουμε παρουσιάζεται πολύ δυσμενέστερη από την αντίστοιχη των άλλων χωρών. Το 1975 σύμφωνα με υπολογισμούς της οικονομικής και κοινωνικής επιτροπής της ΕΟΚ, η σχέση της γεωργικής προς τη μέση παραγωγικότητα ήταν στην Ελλάδα 53,1%, ενώ στην ΕΟΚ 62%. Η σταδιακή βελτίωση της σχετικής θέσεως της γεωργικής παραγωγικότητας, για την οποία μιλήσαμε πιο πάνω, συνδυάστηκε σε όλες τις χώρες (και στην Ελλάδα) με κάποια μείωση του δυαδισμού, που και από απόψεως παραγωγικότητας παρουσιάζεται (σχετικά χαμηλή παραγωγικότητα στον πρωτογενή τομέα, σχετικά υψηλή παραγωγικότητα στον τομέα των υπηρεσιών), και που ήταν ιδιαίτερα έντονος στις αρχές της περιόδου. Στην συνέχεια (1969, 1971, 1973) η παραγωγικότητα του τριτογενή τομέα στη Γερμανία και τη Γαλλία υστέρησε, από απόψεως ρυθμού αυξήσεως, σε σχέση με το ρυθμό αυξήσεως της μέσης παραγωγικότητας, σε τέτοιο βαθμό, ώστε σταδιακά ξεπεράστηκε από την παραγωγικότητα του δευτερογενή τομέα. Μεταξύ 1961 και 1971 η σχέση παραγωγικότητας του τριτογενή τομέα προς τη μέση παραγωγικότητα μειώθηκε κατά 20 τουλάχιστον ποσοστιαίες μονάδες στη Γερμανία, τη Γαλλία, την Ιταλία και το Βέλγιο. Στην Ελλάδα η υπεροχή της από 126% το 1961 μειώθηκε σε 62% το 1971 και σε 40% το 1973. Οι μειώσεις αυτές οφείλονται βασικά στις μεγάλες μετακινήσεις εργατικού δυναμικού στον τομέα αυτό, που σε όλες τις χώρες της Κοινότητας παρατηρήθηκαν. Παρά την αύξηση που γενικά παρατηρήθηκε στη συμμετοχή των υπηρεσιών στις επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου (επενδύσεις, ωστόσο, που στο μεγαλύτερό τους μέρος ή δεν είναι άμεσα "παραγωγικές", με την έννοια της δημιουργίας υλικού προϊόντος, ή πραγματοποιούνται εν γνώση του γεγονότος ότι η απόδοσή τους θα εμφανιστεί σε άλλους κυρίως τομείς, π.χ. έργα υποδομής - εκπαίδευση), το πραγματικό προϊόν του τομέα δεν ακολούθησε τον ταχύ ρυθμό αυξήσεως του συνολικού προϊόντος, με αποτέλεσμα η σχετική παραγωγικότητά του να μειωθεί.

Παρά την άμβλυνση στο δυαδισμό, για την οποία ήδη μιλήσαμε, η κατάσταση στην Ελλάδα διατηρεί κάποια οξύτητα σε σχέση με την αντίστοιχη εικόνα που οι εξελίξεις στον κοινοτικό χώρο δημιούργησαν. Παρά τη βαθμιαία προσέγγιση της γεωργικής παραγωγικότητας και της παραγωγικότητας του τομέα των υπηρεσιών προς τη μέση παραγωγικότητα της οικονομίας η μεταξύ τους σχέση το 1975 ήταν 1 προς 2,7 για την Ελλάδα, ενώ για την κοινότητα μόνο 1 προς 1,7.

Η θέση του δευτερογενή τομέα (ορυχεία, μεταποίηση, επιχειρήσεις ηλεκτρισμού, φωταερίου, ύδατος και κατασκευών, εκτός κατοικιών) στις διάφορες χώρες και ιδιαίτερα η σχέση της παραγωγικότητάς του προς τη μέση παραγωγικότητα για το σύνολο της οικονομίας διαφέρει από χώρα σε χώρα. Μπορούμε, ωστόσο, να διακρίνουμε δύο βασικές καταστάσεις: σε δύο από τις χώρες που τα στοιχεία τους παρουσιάζονται στον πίνακα 9.3.Β. (Γερμανία και Γαλλία) ο δευτερογενής τομέας χαρακτηρίζεται από τη σχετικά ψηλότερη σχέση παραγωγικότητας (σε σύγκριση με τους άλλους δύο τομείς). Στις υπόλοιπες χώρες (και απ' ό,τι φαίνεται και στην ΕΟΚ σαν σύνολο) ο δευτερογενής τομέας χαρακτηρίζεται από παραγωγικότητα που γενικά είναι ψηλότερη από εκείνη του γεωργικού τομέα και χαμηλότερη από την του τομέα των υπη-

ρεσιών. Σε σχέση με τη μέση παραγωγικότητα παρουσιάζεται δια-
χρονικά κάποια βελτίωση, αλλά γενικά, εκτός από την περίπτωση
της Ελλάδας, η παραγωγικότητα του τομέα αυτού δεν ξεπερνά το
μέσο όρο. Αντίθετα, στην περίπτωση της Ελλάδας, και αυτό αξί-
ζει να τονιστεί ιδιαίτερα, η σχέση της παραγωγικότητας του
δευτερογενή τομέα προς τη μέση, παρά τις μειώσεις που παρου-
σίασε μεταξύ 1961 και 1971, υπερέρχει σημαντικά του μέσου όρου
σε βαθμό που το 1973 έφτασε να είναι περίπου ίση με τον αντί-
στοιχο βαθμό σχετικής υπεροχής του Γερμανικού δευτερογενή το-
μέα. Το 1975 η ελληνική παραγωγικότητα του δευτερογενή τομέα
ήταν κατά 7% μεγαλύτερη από τη μέση παραγωγικότητα, ενώ στο
σύνολο της ΕΟΚ ήταν κατά 2% χαμηλότερη.

Το συμπέρασμα στο οποίο οι παραπάνω παρατηρήσεις μας
οδηγούν είναι ότι, από απόψεως τουλάχιστον παραγωγικότητας
της εργασίας, ο ελληνικός δευτερογενής τομέας παρουσίασε, μέ-
σα στα πλαίσια και τους περιορισμούς που η ελληνική οικονομία
γενικότερα του δημιουργεί, έναν ιδιαίτερο δυναμισμό, που μπο-
ρεί να συγκριθεί με εκείνο που ο δευτερογενής τομέας άλλων
βιομηχανικά αναπτυγμένων χωρών της κοινότητας εμφανίζει. Αυτό
όμως, παράλληλα με τη διατήρηση ενός έντονου δυαδισμού που
εμφανίζεται με τη διατήρηση ενός σχετικά έντονα παραγωγικού
τομέα υπηρεσιών και ενός σχετικά καθυστερημένου γεωργικού το-
μέα.

Οι υπολογισμοί που παρουσιάζονται στα άλλα δύο τμήματα
του πίνακα 9.3. (Γ και Δ) τεκμηριώνουν τις παρατηρήσεις και
τα συμπεράσματα που μόλις παρουσιάστηκαν.

Οι δείκτες μεταβολής της παραγωγικότητας κάθε τομέα χω-
ριστά (με βάση 1961 = 100) παρουσιάζουν τη σημαντική βελτίωση
που εμφανίστηκε σε όλους τους τομείς της ελληνικής οικονομίας
(ιδιαίτερα σε σχέση με τις αντίστοιχες μεταβολές στους τομείς
άλλων χωρών). Αποτέλεσμα αυτών των βελτιώσεων ήταν και η μεί-
ωση της σχετικής υπεροχής (από απόψεως παραγωγικότητας) των
αντίστοιχων τομέων των χωρών της ΕΟΚ (τμήμα Δ). Ενδεικτικά
αναφέρουμε τη μείωση της σχετικής υπεροχής της μέσης γερμανι-
κής παραγωγικότητας από 217% το 1961 σε 115% το 1971 (και 112
% το 1973) και της γαλλικής από 212% το 1961 σε 113% το 1971.

Οι βελτιώσεις αυτές βέβαια διαφέρουν κατά τομείς δραστη-
ριότητας και η τελική κατάσταση που διαμορφώνεται είναι, σε
αντιστοιχία με όσα ήδη παρατηρήσαμε, μια σημαντική σχετική
υστέρηση του Ελληνικού γεωργικού τομέα και, παράλληλα, μια
σχετικά καλή θέση του τομέα των υπηρεσιών (σε σχέση με τον
οποίο η υπεροχή των ευρωπαϊκών χωρών κυμαίνεται μεταξύ 15 και
46%, έναντι 86 - 405% για τον γεωργικό τομέα).

ΕΡΓΑΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ

10.1. Παραγωγικότητα και κίνητρα.

Μία από τις κυριώτερες αιτίες για την πτώση της παραγωγικότητας αποτελεί, η μείωση του ενδιαφέροντος των εργαζομένων και η ελλιπής εκπλήρωση των εργασιακών τους υποχρεώσεων.

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα, που αντιμετωπίζει το μανατζμεντ σήμερα, είναι η μείωση του ενδιαφέροντος των εργαζομένων, η ολοφάνερη αποδυνάμωση της θέλησής τους να εργαστούν και η σημαντική χαλάρωση της δέσμευσής τους από τους κανόνες της εργασίας, καθώς και η μη ταύτισή τους με τους στόχους και τους αντικειμενικούς σκοπούς των επιχειρήσεων, που πληρώνουν τους μισθούς τους.

Πολλοί παρατηρητές αισθάνονται ότι, τα τελευταία χρόνια, αυξήθηκε ανησυχητικά ο αριθμός των εργαζομένων, που είναι αυτάρεσκοι και υπερβολικά επιεικείς με τους εαυτούς τους. Τέτοιου είδους εργαζόμενοι δύσκολα ενδιαφέρονται για τα προβλήματα και τους στόχους των επιχειρήσεών τους και είναι ακόμα λιγώτερο πρόθυμοι να προσφέρουν τη βοήθειά τους στις επιχειρήσεις, που τους αμοιβουν και τους παρέχουν τη δυνατότητα να απολαύσουν το υψηλό βιοτικό επίπεδο το οποίο αυτές πέτυχαν προσβλέποντας μάλιστα στην παραπέρα βελτίωσή του. Αυτό το γεγονός, υποστηρίζουν οι παραπάνω παρατηρητές, είναι η ουσία του προβλήματος της χαμηλής παραγωγικότητας των εργαζομένων.

Από την άλλη πλευρά, μερικοί έχουν ριζικά διαφορετική άποψη σ' ότι αφορά τη σχέση μεταξύ του ενδιαφέροντος των εργαζομένων και την παραγωγικότητα. Αυτά τα άτομα, που μπορούμε να τα χαρακτηρίσουμε οπαδούς της "ασχολής των κινήτρων", αμφισβητούν έντονα την παραπάνω εξήγηση για την μείωση στην παραγωγικότητα της εργασίας. Διαθέτοντας μια πληθώρα ερευνητικών μελετών, που πιστεύουν κατηγορηματικά και αναμφίβολα αποδεικνύουν την αποψή τους, ισχυρίζονται ότι το ενδιαφέρον των εργαζομένων είναι ένα έμφυτο ανθρώπινο χαρακτηριστικό. Πιστεύουν ακόμα ότι οι άνθρωποι, στη μεγάλη τους πλειοψηφία, θέλουν να δουλεύουν και πως τους ενδιαφέρει να συμβάλουν σημαντικά στις επιχειρήσεις, που εργάζονται. Επιπλέον, ισχυρίζονται πως με βάση πολλές εμπειρικές μελέτες έχει τεκμηριωθεί το γεγονός ότι οι άνθρωποι αναζητούν την προσωπική τους ολοκλήρωση και αυτοεπιβεβαίωση μέσα από την εργασία. Συνεπώς, αν η παραγωγικότητα της εργασίας δεν είναι ικανοποιητική, τότε το λάθος οφείλεται στο μανατζμεντ και στο γεγονός ότι αυτό δεν έδωσε την απαραίτητη προσοχή στα συμπεράσματα των σχετικών ερευνών και απέτυχε να εφαρμόσει αποτελεσματικά της υποδείξεις της επιστήμης της συμπεριφοράς.

10.2 Η παραγωγικότητα παράγων ευημερίας.

Οι θπεύθυνοι όλων των οικονομικών συστημάτων αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα αύξησης της παραγωγικότητας. Στην Ελλάδα η αναγκαιότητα αυτή καθίσταται περισσότερο επιτακτική, καθώς η ανταγωνιστικότητα που αντιμετωπίζει η χώρα μας εντός και εκ-

τός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δημιουργεί θέμα επιβίωσης που αφορά όλους τους Έλληνες.

Η βελτίωση του εργασιακού περιβάλλοντος και των εργασιακών σχέσεων αποτελούν παράγοντα που συμβάλλει στην αύξηση της παραγωγικότητας.

Η αύξηση της παραγωγικότητας δεν είναι μόνο θέμα επενδύσεων, τεχνολογίας και ποιότητας του μάνατζμεντ, αλλά και θέμα ικανοτήτων των εργαζομένων και της υποκίνησής τους για αποδοτικότητα, που εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα του εργασιακού περιβάλλοντος. Αυτό δε, με τη σειρά του, επηρεάζει την ποιότητα των εργασιακών σχέσεων και την παραγωγικότητα.

Ο ρόλος της παραγωγικότητας στην εθνική ευημερία έχει αναγνωρισθεί διεθνώς. Η βελτίωση της παραγωγικότητας συμβάλλει σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη και συγχρόνως συγκρατεί τις πληθωριστικές τάσεις σε χαμηλά επίπεδα. Μειώνει, ακόμη το κόστος της παραγωγής, ενώ αυξάνει το προϊόν και καλύτερεύει την ποιότητα των προϊόντων και υπηρεσιών. Θα πρέπει επίσης να τονιστεί ότι η αύξηση της παραγωγικότητας των εργαζομένων, δεν σημαίνει εντατικοποίηση της εργασίας, αλλά εργασία με μεγαλύτερο ενδιαφέρον, προσοχή και μέθοδο.

Η αναγκαιότητα αύξησης της παραγωγικότητας έχει αναγνωρισθεί από τους υπευθύνους όλων των οικονομικών συστημάτων. Για την Ελλάδα, η βελτίωση της παραγωγικότητας, λόγω της ανταγωνιστικότητας που αντιμετωπίζει εντός και εκτός της ΕΟΚ έχει γίνει θέμα επιβίωσης και δεν αφορά μόνο την κυβέρνηση και τα πολιτικά κόμματα, αλλά και όλους τους άλλους ενδιαφερομένους: τους εργάτες, τους επιστήμονες, τους εκπαιδευτικούς και τους κρατικούς λειτουργούς.

Όχι μόνο στην Ευρώπη, αλλά και στις άλλες βιομηχανικές χώρες, γίνεται μεγάλη προσπάθεια για την εξομάλυνση των καταστάσεων στον τόπο της δουλειάς που επιρεάζουν αρνητικά την παραγωγικότητα του ανθρώπινου δυναμικού. Δηλαδή, το φτωχό εργασιακό περιβάλλον, τη δυσαρέσκεια και τις αντιπαραθέσεις που προκαλούν συγκρούσεις, απεργίες και άλλες ανιπαραγωγικές ενέργειες. (Βλέπε Διάγραμμα).

Από μια διεθνή επισκόπηση το 1988, βγήκαν τα παρακάτω ενδιαφέροντα συμπεράσματα για το ρόλο που παίζει το εργασιακό περιβάλλον στην παραγωγικότητα:

*Γενικά, αρκετές διεθνείς εμπειρίες έχουν αποδείξει ότι υπάρχει σχέση μεταξύ εργασιακών σχέσεων, εργασιακού περιβάλλοντος και παραγωγικότητας. Επίσης δε, φαίνεται ότι η αύξηση της παραγωγικότητας εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την ποιότητα των εργασιακών σχέσεων και των συνθηκών εργασίας.

*Το σωστό νομοθετικό πλαίσιο που κατοχυρώνει την ελευθερία του συνέρχεσθαι, τις ελεύθερες συλλογικές διαπραγματώσεις, την προστασία των εργαζομένων στον τόπο της εργασίας και προάγει ρυθμίσεις για την λύση εργασιακών διαφορών, συμβάλλει στη βιομηχανική ειρήνη.

*Οι εργοδοτικές οργανώσεις μπορούν με το δικό τους τρόπο να συμβάλλουν στη βιομηχανική ειρήνη και την παραγωγικότητα διαμέσου διαλόγου με τα εργατικά σωματεία, τη μελέτη των εργασιακών θεμάτων και την εκπαίδευση.

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΕΣ ΑΙΤΙΕΣ ΤΩΝ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΑΜΗΛΗΣ
ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

Καταστάσεις που προκαλούν δυσaréσκεια και επιρεάζουν αρνητικά την τάση των εργαζομένων.

ΜΗ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Καταθλιπτικό, ανθυγιεινό και ανασφαλές περιβάλλον. Έλλειψη ενδιαφέρουσας εργασίας, ικανοποιητικής πρόδου και επαγγελματικής ανάπτυξης. Καταπιεστική διοίκηση και μη ικανοποιητικές συνθήκες εργασίας. Πολεμική εναντίον του οικείου συνδικάτου. Έλλειψη πολιτικής για πρόνοια, ιατρική περίθαλψη και κοινωνικές εκδηλώσεις. Απρογραμμάτιστες τεχνολογικές αλλαγές χωρίς διάλογο και καμιά συμμετοχή σε άλλες αποφάσεις κοινού ενδιαφέροντος.

Απογοήτευση, δυσaréσκεια, κατάθλιψη, αποξένωση, ψυχική και σωματική αδιαθεσία.

Απάθεια, τάσεις προς παρεξηγήσεις, απροθυμία, φιλονικία, αντιπάθεια και μίσος.

Συχνές απουσίες, κινητικότητα, στάσεις, απεργίες, καθυστερήσεις, κακή ποιότητα εργασίας, σαμποτάζ.

ΧΑΜΗΛΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ

*Οι εργατικές οργανώσεις, και ιδιαίτερα τα βιομηχανικά ή εργοστασιακά σωματεία (λιγότερο συντεχνιακά και νοματικοποιημένα), μπορούν όχι μόνο να προστατέψουν και να προοθήσουν τα συμφέροντα των μελών τους, αλλά και να συμβάλλουν στην αύξηση της παραγωγικότητας και στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας.

*Η τριμελής συνεργασία (κυβέρνησης, εργαζομένων και εργοδοτών) σε συμβουλευτικά σώματα, μπορεί να συμβάλει στην αύξηση της παραγωγικότητας, την οικονομική σταθερότητα και την κοινωνική πρόοδο.

*Η καλύτερευση των συνθηκών εργασίας και γενικά του εργασιακού περιβάλλοντος, συμβάλλει σημαντικά στην ικανοποίηση και την αποδοτικότητα των εργαζομένων.

*Τέλος, οι επαγγελματικές οργανώσεις στελεχών διοίκησης προσωπικού, το Διεθνές Γραφείο Εργασίας, και τα Κέντρα Παραγωγικότητας, παίζουν σημαντικό ρόλο στις προσπάθειες για την αύξηση της παραγωγικότητας, γιατί μεταξύ των άλλων και με το δικό τους τρόπο της παραγωγής και προσφέρουν στην εκπαίδευση και επιμόρφωση εργατών και διοικητικών στελεχών.

10.3 Η ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΕΛΚΕΠΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

Συμπληρωματική μελέτη που δημοσιεύθηκε το 1990 συμπέρανε ότι πράγματι και στην Ελλάδα η βελτίωση του εργασιακού περιβάλλοντος συμβάλλει στην αύξηση της παραγωγικότητας:

- Τα στελέχη των επιχειρήσεων και οι διοικήσεις των σωματείων πιστεύουν ότι οι εργαζόμενοι μπορούν να αποδώσουν καλύτερα

και να έχουν μεγαλύτερη ικανοποίηση από την εργασία τους, όταν οι εργασιακές σχέσεις του χώρου όπου εργάζονται και το εργασιακό τους περιβάλλον είναι καλό ή, τουλάχιστον, γίνονται προσπάθειες για συνεχή βελτίωσή του.

Η πεποίθηση αυτή φαίνεται να είναι καθολική, άσχετα με το μέγεθος και τον κλάδο των επιχειρήσεων και των σωματείων. -Τις καλές εργασιακές σχέσεις και το εργασιακό περιβάλλον τις επηρεάζουν και τις εφαρμόζουν διάφορα όργανα, όπως προσωπάρχης, κοινωνικός λειτουργός, γιατρός εργασίας, μηχανικός ασφαλείας, διοικήσεως των σωματείων και επιτροπές των εργαζομένων.

Εάν αυτοί οι παράγοντες πιστεύουν ότι, πράγματι, η δική τους στάση και ενέργειες έχουν την δυνατότητα να διαμορφώνουν αυτές τις σχέσεις και να βελιώνουν την παραγωγικότητα, τότε στις επιχειρήσεις αυτές γίνονται συνεχείς και σοβαρές προσπάθειες για τους στόχους αυτούς.

-Η έρευνα διαπίστωσε ότι, σε επιχειρήσεις όπου η κοινωνική πολιτική, ως προγραμματισμός και εκτέλεση, ήταν αποτέλεσμα συνεργασίας οργάνων της επιχείρησης και εργαζομένων, τα αποτελέσματα ήταν σαφώς καλύτερα από τις άλλες και στον προγραμματισμό αλλά κυριότερα στην ικανοποίηση των εργαζομένων.

-Οι επιτροπές εργαζομένων (εργασιακά συμβούλια) ή και αυτές για την υγιεινή και την ασφάλεια που έχουν συσταθεί σε εφαρμογή των νόμων 1568/86 και 1767/87, έχουν που μεγαλύτερη επιτυχία, ως λειτουργία και θεσμός, σε επιχειρήσεις όπου είχαν προϋπάρξει διάφορες άτυπες μορφές επιτροπών. Είχε προϋπάρξει εκπαίδευση των εργαζομένων και των μελών αυτών των επιτροπών και παίζουν αυτούς τους ρόλους.

Επίσης, οι σχέσεις τους με τις επιχειρήσεις ήταν συνηθως σχέσεις συνεργασίας και πολύ αποδοτικότερες από άλλες περιπτώσεις.

-Από πολλές επιχειρήσεις, αλλά κυρίως από τα συνδικαλιστικά σωματεία ζητήθηκε νομοθεσία για την επαγγελματική εκπαίδευση και επιμόρφωση. Ιδιαίτερα τονίσθηκε η αυξημένη συνεργασία που πρέπει να υπάρξει μεταξύ εργαζομένων και επιχειρήσεων, αλλά κυριότερα, μεταξύ των δύο προηγούμενων παραγόντων με το κράτος και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα (ΑΕΙ-ΤΕΙ-πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας-οργανισμού επιμόρφωσης κ.λ.π.) Το ζητούμενο είναι να δημιουργηθούν ικανοί και με περισσότερα προσόντα μόρφωσης εργαζόμενοι, ώστε να αντιμετωπίσουν τις εξελίξεις του 2000 μέσα σε ένα βελτιωμένο εργασιακό περιβάλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

11.1 Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και Ελληνικές Βιομηχανίες.

Ξεκινώντας το κεφάλαιο ας δούμε τί ελπίζουν και τι προσδοκούν οι έλληνες βιομήχανοι από την ενοποίηση της ευρωπαϊκής αγοράς.

Οι μεσαίου κυρίως μεγέθους επιχειρήσεις, που απασχολούν από 10 ως 99 εργαζομένους, φαίνεται να υπολογίζουν περισσότερο από τις μεγάλες και πολύ μεγάλες, που απασχολούν οι πρώτες από 100 ως 499 εργαζομένους και οι δεύτερες από 500 και πάνω εργαζομένους, στην εξασφάλιση περισσότερων εξαγωγικών ευκαιριών. Σε ποσοστό 36,6% ελπίζουν ότι η ενοποίηση θα διευρύνει τις εξαγωγικές τους προοπτικές τους προσφέροντας περισσότερες ευκαιρίες. Το αντίστοιχο ποσοστό, που ελπίζει αυτό το πράγμα είναι 31,1% στις μεγάλες και 29,7% στις πολύ μεγάλες βιομηχανίες.

Σχήμα 11.1

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ					
Θετικά αποτελέσματα	Μικρές (%)	Μεσαίες (%)	Μεγάλες (%)	Πολύ μεγά- λες %	Σύν. (%)
Περισσότερες εξα- γωγικές ευκαιρίες	—	36,6	31,1	29,7	32,0
Μείωση του κόστους παραγωγής	—	9,8	9,8	10,8	10,0
Λιγότερες γραφ/κές διατυπώσεις στις διεθνείς συναλλαγές	—	31,7	29,5	43,3	35,5
Περισσότερες επεν- δυτικές ευκαιρίες	—	9,8	11,5	2,7	8,6
Περισσότερες πηγές χρηματοδότησης	100,0	2,4	9,8	—	6,5
Μείωση επιχ/κής αβεβαιότητας	—	7,3	1,7	8,1	5,0
Άλλα	—	2,4	4,9	5,4	4,4
Δεν γνωρίζουν	—	—	1,7	—	—
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Αριθ. επιχειρ. δείγμ.

2

41

61

37

141

Πηγή: ICAP Hellas.

Οι ελληνικές βιομηχανίες πάντως, σε αντίθεση με ότι θα περίμενε κανείς, δεν πιστεύουν ότι η ενοποίηση θα δώσει περισσότερες επενδυτικές ευκαιρίες—δηλαδή μεγαλύτερες δυνατότητες για επενδύσεις σε άλλες ευρωπαϊκές αγορές. Μόνο ένα 9,8% στις μεσαίες, ένα 11,5% στις μεγάλες και ένα 2,7% στις πολύ μεγάλες πιστεύει σε αυτή την προοπτική.

Περίπου μία στις δέκα βιομηχανίες, εξάλλου, πιστεύει ότι οι ωφέλειες από την ενοποίηση θα εκφραστούν με μείωση του κόστους παραγωγής.

Αντίθετα, υψηλό είναι το ποσοστό των βιομηχανιών, ανεξαρτήτως μεγέθους, που πιστεύει ότι το όφελος της ελληνικής βιομηχανίας θα προκύψει από τι ότι θα έχουμε—όπως πιθανολογείται—λιγότερες γραφειοκρατικές διατυπώσεις στις διεθνείς συναλλαγές.

Το πρόβλημα της ελληνικής αλλά και ευρύτερα της ευρωπαϊκής πραφειοκρατίας απασχολεί σημαντικά την βιομηχανία.

11.2 Η ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ ΙΟΒΕ (Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών).

Την εικόνα ενός προσώπου—που η μία πλευρά του σφύζει από υγεία ενώ η άλλη πάσχει από παραλυσία—"φωτογραφίζει" η τελευταία μελέτη του ΙΟΒΕ υπό τον τίτλο "Η Ελληνική Βιομηχανία. Εκτιμήσεις, Προσδοκίες και στρατηγική των Επιχειρήσεων για την Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά".

Σύμφωνα με τα στοιχεία της σημαντικής αυτής έρυνας, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση "διχάζει" την ελληνική βιομηχανία. "Από μια πλευρά", αναφέρεται στην μελέτη, "υπάρχει ένα σημαντικό μέρος που έχει συνειδητοποιήσει τα ενδεχόμενα οφέλη και τους πιθανούς κινδύνους από την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση που προετοιμάζεται ανάλογα. Εκτιμάται ότι το μέρος αυτό αντιπροσωπεύει το 60% περίπου της βιομηχανικής παραγωγής. Η υπόλοιπη βιομηχανία υστερεί τόσο στην εκτίμηση των πιθανών επιπτώσεων όσο και στην προετοιμασία για τον αυξημένο ανταγωνισμό".

Από τη μια πλευρά, ένα μεγάλο μέρος των βιομηχανικών επιχειρήσεων έχει ήδη προχωρήσει στην εφαρμογή των αναγκαίων αλλαγών εν όψει της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης αυξάνοντας τους ρυθμούς επενδύσεων, διευρύνοντας τον αριθμό και το είδος των παραγόμενων προϊόντων, υιοθετώντας μέτρα για την βελτίωση της παραγωγικότητας και επεκτείνοντας τη συνεργασία με επιχειρήσεις από τον ευρωπαϊκό χώρο. Από την άλλη πλευρά υπάρχει και ένα σημαντικό τμήμα της ελληνικής βιομηχανίας που καθυστερεί.

Σύμφωνα με τα δεδομένα της έρυνας, σε υψηλό βαθμό ετοιμότητας (εν όψη της ενιαίας αγοράς) βρίσκεται το 40% των ελληνικών επιχειρήσεων, σε μέσο βαθμό ετοιμότητας απέναντι στο επικείμενο ανταγωνισμό βρίσκεται το 27% και σε χαμηλό βαθμό ετοιμότητας το 25% των επιχειρήσεων. Τέλος, μια σειρά επιχειρήσεων, οι οποίες αποτελούν το 6% του συνόλου της βιομηχανίας εμφανίζεται τελείως απροεόριστο.

Οι εκπρόσωποι των 195 βιομηχανικών επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα ανμένουν ότι οι ευκαιρίες που διανοίγονται από την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση υπερβαίνουν τους ενδεχόμενους κινδύνους. Συγκεκριμένα οι βιομηχανίες που αναμένουν θετικό αποτέλεσμα μεγαλύτερο από τους ενδεχομένους κινδύνους

φθάνουν το 59% του συνόλου. ενώ οι βιομηχανίες που πιστεύουν ότι η ενδεχόμενοι κίνδυνοι είναι μεγαλύτεροι από τα οφέλη δεν ξεπερνούν το 8% του συνόλου. Υπάρχει, τέλος, ένα 25% που θεωρεί ότι οι πιθανοί κίνδυνοι αντισταθμίζουν τα ενδεχόμενα οφέλη (πίνακας 11.2.).

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.2.
ΚΙΝΔΥΝΟΙ - ΟΦΕΛΗ

Συνολική εκτίμηση για τις επιπτώσεις Α. ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ (% του συνόλου)	Σύνολο Βιομηχανίας
Πιθανότητες για θετικό αποτέλεσμα πολύ μεγαλύτερες από ενδεχόμενους κινδύνους	27
Πιθανότητες για θετικό αποτέλεσμα λίγο μεγαλύτερες από ενδεχόμενους κινδύνους	32
Πιθανότητες για θετικό ή αρνητικό αποτέλεσμα περίπου ίδιες	25
Ενδεχόμενοι κίνδυνοι λίγο μεγαλύτεροι από πιθανότητες θετικού αποτελέσματος	5
Ενδεχόμενοι κίνδυνοι πολύ μεγαλύτεροι από πιθανότητες θετικού αποτελέσματος	3
Σταθμισμένη Διαφορά θετικών - αρνητικών απαντήσεων	37,5
Β. ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ (% του συνόλου)	
Πιθανότητες για θετικό αποτέλεσμα πολύ μεγαλύτερες από ενδεχόμενους κινδύνους	18
Πιθανότητες για θετικό αποτέλεσμα λίγο μεγαλύτερες από ενδεχόμενους κινδύνους	33
Πιθανότητες για θετικό ή αρνητικό αποτέλεσμα περίπου ίδιες	11
Ενδεχόμενοι κίνδυνοι λίγο μεγαλύτεροι από πιθανότητες θετικού αποτελέσματος	17
Ενδεχόμενοι κίνδυνοι πολύ μεγαλύτεροι από πιθανότητες θετικού αποτελέσματος	10
Σταθμισμένη Διαφορά θετικών - αρνητικών απαντήσεων	+16,0

Πηγή: IOBE.

Ποιά, όμως, στοιχεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης θεωρούν ως ιδιαίτερα θετικά; Καλούμενοι να απαντήσουν σε αυτό το ερώτημα, οι εκπρόσωποι των ελληνικών επιχειρήσεων έπρεπε να καταγράψουν την άποψή τους για τη σημασία που έχει η αναμενόμενη κατάργηση οκτώ εμποδίων στην ενιαία αγορά. Τα εμπόδια αυτά που υπάρχουν σήμερα και που συμβάλλουν στην αύξηση του κόστους παραγωγής είναι: 1) οι περιορισμοί στην αγορά κεφαλαίων 2) τα διοικητικά εμπόδια και οι πολλές τελωνιακές διατυπώσεις 3) οι καθυστερήσεις και οι πρόσθετες επιβαρύνσεις στα σύνορα 4) οι διάφοροι κανονισμοί για τις μεταφορές εμπορευμάτων που αυξάνουν το κόστος μεταφοράς, 5) οι διαφορές στην εφαρμογή του ΦΠΑ και στους φόρους επί των πωλήσεων, 6) οι διαφορές στα εθνικά πρότυπα και τους κανονισμούς, 7) ο τρόπος εφαρμογής ορισμένων κανόνων του κοινοτικού δικαίου, 8) οι περιορισμοί του ελεύθερου ανταγωνισμού για τις κρατικές προμήθειες στις χώρες - μέλη (Πιν.11.3.).

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.3.

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΔΙΩΝ	
Εμπόδια που θα αρθούν	Σύνολο βιομηχανίας
α.Οι διαφορές στα εθνικά πρότυπα και τους κανονισμούς	45,5
β.Οι περιορισμοί του ελεύθερου ανταγωνισμού για τις κρατικές προμήθειες στις χώρες - μέλη	28,0
γ.Τα διοικητικά εμπόδια και οι πολλές τελωνειακές διατυπώσεις	73,5
δ.Οι καθυστερήσεις και οι πρόσθετες επιβαρύνσεις στα σύνορα	66,0
ε.Οι διαφορές στην εφαρμογή του ΦΠΑ και στους φόρους επί των πωλήσεων	54,0
στ.Οι διάφοροι κανονισμοί για τις μεταφορές εμπορευμάτων που αυξάνουν το κόστος μεταφοράς	58,5
ζ.Οι περιορισμοί στην αγορά κεφαλαίων	81,0
η.Ο τρόπος εφαρμογής ορισμένων κανόνων του κοινοτικού δικαίου	42,0
Μέσος όρος	56

Πηγή: IOBE.

Οι εκπρόσωποι των ελληνικών βιομηχανιών ξεχωρίζουν με έντονο τρόπο δύο από αυτά τα εμπόδια. Πρόκειται για τους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων και τα διοικητικά εμπόδια

και τις τελωνειακές διατυπώσεις κατά τη διακίνηση των προϊόντων. Ακολουθούν δε οι καθυστερήσεις στα σύνορα και οι κανονισμοί για τις μεταφορές, ενώ στην τελευταία θέση βρίσκονται οι περιορισμοί για τις κρατικές προμήθειες στις χώρες - μέλη.

Κατά την εκτίμηση των ερωτηθέντων, η απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων έχει τη μεγαλύτερη σημασία από όλα τα στοιχεία που συνιστούν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τα στοιχεία της έρευνας. Το 70% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι η άρση των περιορισμών θα έχει πολύ θετικές επιπτώσεις για την επιχείρηση και το 22% ότι οι επιπτώσεις αυτές θα είναι θετικές. Την εκτίμησή τους για τη μεγάλη σημασία της απελευθέρωσης στην κίνηση κεφαλαίων την βασίζουν στην πεποίθηση ότι με αυτόν τον τρόπο θα διευρυνθούν οι δυνατότητες ενσωμάτωσης στην ευρωπαϊκή αγορά με συνεργασίες και άμεσες επενδύσεις, καθώς επίσης και στην προσδοκία ότι η απελευθέρωση αυτή θα σημάνει ελάφρυνση του τραπεζικού κόστους, αλλά και του κόστους χρήματος.

11.3. Εκτίμηση επιπτώσεων ενιαίας αγοράς.

Δεν είναι, όμως, όλοι οι κλάδοι της ελληνικής βιομηχανίας εξίσου "αισιόδοξοι" για τις θετικές επιπτώσεις από την άρση των εμποδίων. Περισσότερο θετικοί εμφανίζονται αυτοί των προϊόντων βασικής μεταλλουργίας, της ένδυσης - υπόδησης, των πλαστικών και των μεταφορικών μέσων.

Η άρση των εμποδίων - πιστεύουν οι έλληνες επιχειρηματίες - θα έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση του κόστους παραγωγής και την αύξηση των πωλήσεων μέσα στο πλαίσιο της διευρυμένης ευρωπαϊκής αγοράς. Έτσι, σύμφωνα με τις απαντήσεις, το 60% των επιχειρήσεων αναμένει ότι το κόστος παραγωγής θα μειωθεί ελαφρά, ενώ το 16% προβλέπει ότι θα υπάρξει σημαντική μείωση. Ένα ποσοστό 16% αναμένει ότι δεν θα υπάρξει καμία μεταβολή, ενώ το 8% προβλέπει ελαφρά αύξηση. Οι κυριότεροι λόγοι για την αναμενόμενη μείωση του κόστους παραγωγής είναι η μείωση του τραπεζικού κόστους, καθώς επίσης και η αναμενόμενη μείωση του κόστους των εισαγομένων πρώτων υλών.

11.4. Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και πωλήσεις.

Όσον αφορά στην εξέλιξη των πωλήσεων, η έρευνα καταλήγει στα παρακάτω συμπεράσματα:

1/ Οι πωλήσεις στο εσωτερικό προβλέπεται να παραμείνουν στασιμες ή να αυξηθούν ελαφρά.

2/ οι εξαγωγές στις χώρες της ΕΟΚ προβλέπεται να αυξηθούν, αφού το 19% των ερωτηθέντων προβλέπει σημαντική αύξηση, το 34% ελαφρά αύξηση και το 32% στασιμότητα.

3/ οι εξαγωγές σε χώρες εκτός Κοινότητας θα επηρεασθούν θετικά.

4/ οι ενδεχόμενες απωλεις στην εγχώρια αγορά προβλέπεται να αντισταθμιστούν από τα κέρδη στις αγορές του εξωτερικού και οι συνολικές πωλήσεις θα αυξηθούν. Στο τελευταίο αυτό συμπέρασμα συγκλίνουν τα στοιχεία της έρευνας, σύμφωνα με τα οποία το 15% προβλέπει σημαντική αύξηση των συνολικών πωλήσεων, το 41% ελαφρά αύξησή τους, το 35% στασιμότητα και μόλις το 3% μείωση.

Πίνακας 11.4.

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΠΩΛΗΣΕΙΣ
Σύνολο βιομηχανίας

Α. ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΩΝ ΠΩΛΗΣΕΩΝ	Σύνολο	καταναλωτικά	κεφαλ/κά	Ενδιαμε
α. Πωλήσεις στο εσωτερικό	12,0	19,0	32,5	2,5
β. Εξαγωγές σε χώρες της ΕΟΚ	33,5	57,5	36,0	22,5
γ. Εξαγωγές σε χώρες εκτός ΕΟΚ	19,5	28,0	19,0	5,5
δ. Συνολικές πωλήσεις σε όλες τις αγορές	33,0	54,0	47,0	19,5
Β. ΛΟΓΟΙ ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΗΣ ΑΝΟΔΟΥ ΤΩΝ ΠΩΛΗΣΕΩΝ			ΣΥΝΟΛΟ	
			(i)	(ii)
α. Μείωση τιμών των προϊόντων στις υφιστάμενες αγορές			22	38
β. Περιορισμός του αριθμού των ανταγωνιστών			4	7
γ. Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας			36	63
δ. Δυνατότητα επεκτάσεως σε νέες αγορές μέσα στην ΕΟΚ			29	50
ε. Ταχύτερη ανάπτυξη της αγοράς λόγω της ολοκλήρωσης της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς			28	49
στ. Άλλοι λόγοι			5	9
Γ. ΛΟΓΟΙ ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΗΣ ΠΤΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΩΛΗΣΕΩΝ:				
α. Αυξημένος ανταγωνισμός τιμών από τις υπάρχουσες επιχ/σεις			3	82
β. Εμφάνιση νέων ανταγωνιστικών επιχειρήσεων			3	79
γ. Η αποχώρηση από την αγορά			0	0
δ. Άλλοι λόγοι			1	1

(i) Ποσοστό επί του συνόλου των απαντήσεων.

(ii) Ποσοστό επί του συνόλου των επιχειρήσεων που απάντησαν άνοδος των πωλήσεων για το Β και αντίστοιχα πτώση των πωλήσεων για το Γ.

ΠΗΓΗ: ΙΟΒΕ

11.5. Η "στρατηγική" των ελληνικών βιομηχανιών εν όψει της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Όλοι γνωρίζουν ότι ο αυξημένος ανταγωνισμός της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς απαιτεί από τις βιομηχανικές επιχειρήσεις να λάβουν μέτρα για τη βελτίωση της παραγωγικότητας, την εισαγωγή νέας τεχνολογίας, την εκμετάλλευση οικονομιών κλίμακας, την εξασφάλιση περισσότερων πόρων για έρευνα, την αναζήτηση νέων εναλλακτικών τρόπων χρηματοδότησης, τη διεύρυνση του αριθμού και του είδους των προϊόντων, την πραγματοποίηση περισσότερων επενδύσεων σε εξοπλισμό, την αναζήτηση νέων εξειδικευμένων αγορών και την επιδίωξη συνεργασιών με άλλες επιχειρήσεις σε χώρες-μέλη της ΕΟΚ. Τι από όλα αυτά, όμως, κάνουν στην πράξη:

Οι απαντήσεις των εκπροσώπων της βιομηχανίας δίδουν αποκαλυπτικά στοιχεία για το "μοντέλο στρατηγικής" που φαίνεται να υιοθετεί ο νεοέλληνας βιομήχανος. Σύμφωνα με αυτό, οι Έλληνες δεν φαίνεται να συγκινούνται από την προοπτική επέκτασης των παραγωγικών τους δραστηριοτήτων εκτός Ελλάδας. Αντίθετα, επιδιώκουν πολύ περισσότερες συνεργασίες με επιχειρήσεις από χώρες της Κοινότητας. Τους ενδιαφέρει η ποιοτική βελτίωση της παραγωγικής δραστηριότητας με παράλληλη κάλυψη ενός ευρύτερου φάσματος της ζήτησης και εξειδικευμένων αγορών επίσης, η βελτίωση του κόστους παραγωγής μέσω βελτιώσεως της παραγωγικότητας.

Οι αλλαγές στο "μοντέλο στρατηγικής" των επιχειρήσεων αποδεικνύονται -ως ένα σημείο- και από τα στοιχεία που αφορούν τα επενδυτικά τους προγράμματα. Σύμφωνα με τις απαντήσεις, ένα μεγάλο μέρος των βιομηχανιών του δείγματος έχουν ήδη ενσωματώσει ορισμένες από τις σημαντικές αλλαγές που έχουν επισημάνει. Με ποσοστό που κυμαίνεται από 45% ως 55%, οι επιχειρήσεις έχουν ήδη πραγματοποιήσει επενδύσεις, έχουν επεκτείνει το εύρος των προϊόντων τους, έχουν λάβει μέτρα για τη βελτίωση της παραγωγικότητάς τους και έχουν προχωρήσει σε συνεργασίες με επιχειρήσεις από άλλες χώρες της Κοινότητας. Ένα ποσοστό 39% των επιχειρήσεων έχει αυξήσει τα κονδύλια για έρευνα και ανάπτυξη. Αντίθετα, οι βιομηχανίες παρουσιάζουν σαφή καθυστέρηση σε δύο κρίσιμους τομείς: στην αναζήτηση νέων τρόπων χρηματοδότησης, τους οποίους έχουν επιδιώξει επιχειρήσεις που καλύπτουν μόνον το 24% του συνόλου, και στην αναζήτηση νέων εξειδικευμένων αγορών (20% του συνόλου).

Παράλληλα, όμως, με τις επιχειρήσεις που προχωρούν σε αλλαγές στη στρατηγική τους, υπάρχει και ένα αξιόλογο τμήμα που καθυστερεί. Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας, το 42% των επιχειρήσεων δεν φαίνεται να επιδιώκει περισσότερο συνεργασίες με άλλες κοινοτικές επιχειρήσεις. Το 21% δεν πραγματοποίησε και δεν σχεδιάζει να πραγματοποιήσει καμία επένδυση σε εξοπλισμό. Το 33% δεν έχει ούτε προγραμματίζει να διευρύνει τον αριθμό και το εύρος των προϊόντων που παράγει. Το 32% δεν έχει, ούτε δείχνει διατεθειμένο να αυξήσει τους πόρους για την έρευνα και ανάπτυξη. Το 16% δεν έχει λάβει μέτρα για τη βελτίωση της παραγωγικότητας. Το 45% δεν έχει αναζητήσει νέες εξειδικευμένες αγορές, ενώ το 42% δεν έχει, ούτε πρόκειται να

προσφύγει σε νέες πηγές χρηματοδότησης.

Τα παραπάνω στοιχεία πείθουν για το γεγονός ότι ένα μεγάλο μέρος της ελληνικής βιομηχανίας προετοιμάζεται για την ενιαία αγορά, ενώ ένα άλλο καθυστερεί ανεπανόρθωτα πια. Και το μεγάλο ερώτημα που παραμένει είναι αν η χώρα μας διαθέτει την πολυτέλεια να χάσει κατά τη διάρκεια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ένα σημαντικό κομμάτι του παραγωγικού της δυναμικού.

12. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Πίνακας 1.

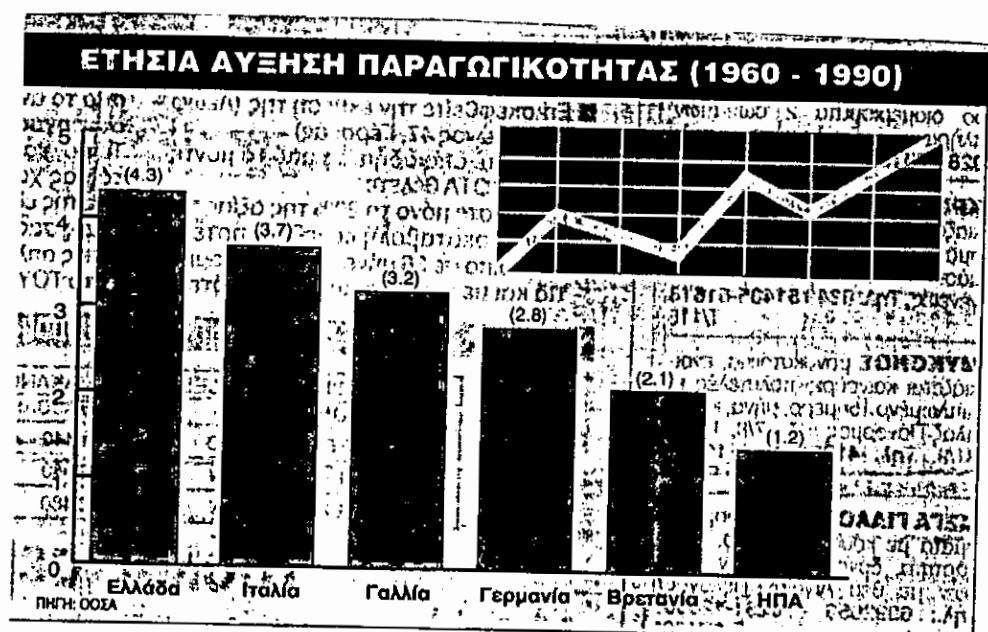
ΔΕΙΚΤΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ 1986 - 1988

(1980 = 100)

Δείκτες	Έτη			Μεταβολή ("..)		
	1986	1987	1988	1986:	1987:	1988:
				1985	1986	1987
- Βιομηχανικής παραγωγής (κλάδοι 20-39)	100.3	98.3	103.4	- 0.7	- 2.0	+ 5.7
- Παραγωγής Ηλεκτρισμού - Φωταερίου	125.6	135.6	144.5	+ 1.9	+ 8.0	+ 6.6
- Βιομηχανικής παραγωγής με κλάδους Ηλεκτρισμού - Φωταερίου	102.2	100.8	106.2	- 0.3	- 1.4	+ 5.4
- Παραγωγής Ορυχείων	184.7	181.5	188.6	- 1.2	- 1.7	+ 3.9
- Γενικός Δείκτης Βιομηχανικής παραγωγής με κλάδους Ηλεκτρισμού - Φωταερίου και Ορυχείων	106.9	105.5	111.0	- 0.3	- 1.3	+ 5.2

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής.

Πίνακας 2

Πίνακας 3

Ο Ευρωπαϊκός οικονομικός χώρος (ΕΟΧ) σε αριθμούς

	Έκταση (σε τετραγωνικά χιλιόμετρα)	Πληθυσμός (σε εκατ.)	Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) σε ΜΑΔ (¹)	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ (¹)	Ποσοστό ανεργίας % σε σχέση με τον ενεργό πληθυσμό	Ποσοστό πληθωρισμού (1989/90)
B	30,5	9,9	180,4	19 091	8,1	3,5
DK	43,0	5,1	100,9	19 814	7,9	1,9
D	357,05	79,3	1 276,9 (²)	21 131 (²)	5,1 (²)	2,8 (²)
GR	132,0	10,0	94,1	9 850	7,5	22,8
E	504,8	38,9	526,6	14 556	16,1	6,5
F	549,0	56,3	1 114,1	20 207	9,0	3,4
IRL	70,2	3,5	41,1	12 819	15,6	—
I	301,3	57,5	1 086,6	19 187	9,8	6,6
L	2,6	0,4	8,1	24 303	1,6	4,4
NL	41,5	14,9	276,0	19 147	8,1	2,7
P	92,1	10,3	90,2	10 369	4,6	13,7
UK	244,1	57,4	1 092,2	19 726	6,4	9,3
ΕΕΚ	2 368,15	343,5	5 752,1	17 857	8,4	5,7

A³	83,9	7,7	142,6	18 615	3,2	3,5
SF	338,1	5,0	100,7	20 140	3,4	4,9
IS	103,0	0,3	5,6	21 828	1,4	—
FL	0,16	0,03	0,9	31 817	—	—
N	323,9	4,2	96,0	22 679	5,2	4,4
S	450,0	8,5	178,5	20 936	1,5	10,9
CH	41,3	6,7	165,2	24 308	2	5,3
ΕΖΕΣ	1 340,2	32,43	688,7	21 291	2,7	—

(¹) ΜΑΔ = Μονάδες αγοραστικής δύναμης (Κοινή μονάδα που αντιπροσωπεύει τον ίδιο όγκο αγαθών και υπηρεσιών για κάθε χώρα. Με τη ΜΑΔ μπορεί να μετρηθεί η πραγματική αγοραστική δύναμη του λαού και να γίνει σύγκριση διάφορων χωρών).

(²) Χωρίς την πρώην Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας.

(³) A = Αυστρία, SF = Φινλανδία, IS = Ισλανδία, FL = Λιχτενστάιν, N = Νορβηγία, S = Σουηδία, CH = Ελβετία

Πίνακας 4

ΟΓΚΟΣ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Προϊόντα	Δείκτης όγκου* (1982 = 100)		Ποσοστιαία (%)* μεταβολή		
	1986	1987	1988*	1987/86	1988/87
Χημικά είδη	115.2	108.9	—	- 5.5	—
Βιομηχανικά προϊόντα ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη	147.7	138.8	—	- 6.0	—
Μηχανήματα και υλικό μεταφορών	135.3	111.3	—	- 17.7	—
Διάφορα βιομηχανικά είδη	183.3	213.7	—	+ 16.6	—

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε. «Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο».

* Ιανουάριος - Αύγουστος.

* Δεν έχουν δημοσιευθεί στοιχεία για το 1988.

Πίνακας 5

ΔΕΙΚΤΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ (1980 = 100)
(% Μεταβολή έναντι προηγούμενου έτους, μέσος όρος τριμήνου)

α. Γενικός Μεταποίησης

Μ.Ο. ΤΡΙΜΗΝΩΝ	Μεταβολή (%)		Μεταβολή (%)		Μεταβολή (%)		
	1985	1986	1986:1985	1987	1987:1986	1988	1988:1987
α' τρίμηνο	92.1	93.1	+ 1.2	93.7	+ 0.6	98.9	+ 5.5
β' »	98.3	101.8	+ 3.6	97.1	- 4.7	103.0	+ 6.1
γ' »	104.2	101.6	- 2.5	98.8	- 2.9	105.4	+ 6.7
δ' »	109.3	104.6	- 4.3	103.4	- 1.1	106.4	+ 2.9
Μ.Ο. Έτους	101.0	100.3	- 0.7	98.3	- 2.0	103.4	+ 5.2

β. Κεφαλαιουχικών αγαθών

α' τρίμηνο	75.0	74.3	- 0.9	72.3	- 2.7	83.2	+ 15.1
β' »	85.1	82.7	- 2.8	76.5	- 7.5	88.7	+ 15.9
γ' »	75.4	75.2	- 0.2	73.3	- 2.6	81.1	+ 10.6
δ' »	89.6	84.8	- 5.4	81.7	- 3.7	84.4	+ 3.3
Μ.Ο. Έτους	81.2	79.3	- 2.3	76.3	- 3.8	84.0	+ 10.1

γ. Διαρκών καταναλωτικών αγαθών

α' τρίμηνο	88.6	97.3	+ 9.8	97.0	- 0.3	84.6	- 12.8
β' »	105.1	105.3	+ 0.1	90.3	- 14.2	83.7	- 7.3
γ' »	85.4	83.6	- 2.1	68.0	- 18.6	68.2	+ 0.3
δ' »	111.0	119.9	+ 8.0	101.1	- 15.7	87.6	- 13.4
Μ.Ο. Έτους	97.4	101.5	+ 4.2	89.0	- 12.3	81.1	- 8.9

δ. Αμέσων καταναλωτικών αγαθών

α' τρίμηνο	102.3	103.1	+ 0.8	104.9	+ 1.7	108.8	+ 3.7
β' »	105.5	112.5	+ 6.6	108.8	- 3.3	113.5	+ 4.3
γ' »	118.6	117.3	- 1.1	112.8	- 3.8	120.3	+ 6.6
δ' »	118.8	113.0	- 4.8	114.5	+ 1.3	119.6	+ 4.5
Μ.Ο. Έτους	111.4	111.6	+ 0.2	110.1	- 1.3	115.5	+ 4.9

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε

Πίνακας 6

ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ, ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΑΜΟΙΒΩΝ
ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ, 1987 - 1988

α) Δείκτες 1980 = 100

		Παραγωγή	Εργατική Απασχό- ληση	Εργατική Παραγω- γικότητα	Αποδοχές (σε σταθερές τιμές)	
					Υπαλλήλων	Εργατών
α'	τρίμηνο 1987	93.7	95.3	101.7	89.7	103.8
β'	» »	97.1	95.9	105.7	84.0	98.9
γ'	» »	98.8	101.8	100.9	86.0	99.0
δ'	» »	103.4	99.2	107.3	84.6	98.5
α'	τρίμηνο 1988	98.9	95.2	101.0	96.5	111.5
β'	» »	103.0	97.9	102.3	97.9	111.0
γ'	» »	105.4	102.8	100.3	97.6	109.2
δ'	» »	106.4	—	—	—	—
ΕΤΟΣ 1986		100.3	99.3	104.8	92.7	106.0
ΕΤΟΣ 1987		98.3	98.0	104.0	86.0	100.1
ΕΤΟΣ 1988		103.4	—	—	—	—

β) Ρυθμός (%) μεταβολής σε σχέση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους

		Παραγωγή	Εργατική Απασχό- ληση	Εργατική Παραγω- γικότητα	Αποδοχές (σε σταθερές τιμές)	
					Υπαλλήλων	Εργατών
α'	τρίμ. 88/α' τρίμ. 87	+ 5.5	- 0.1	- 0.7	+ 7.6	+ 7.4
β'	τρίμ. 88/β' τρίμ. 87	+ 6.1	+ 2.1	- 3.2	+ 16.5	+ 12.2
γ'	τρίμ. 88/γ' τρίμ. 87	+ 6.7	+ 0.9	- 0.6	+ 13.5	+ 10.3
δ'	τρίμ. 88/δ' τρίμ. 87	+ 2.9	—	—	—	—
1987/1986		- 2.0	- 1.3	- 0.8	- 7.2	- 5.6
1988/1987		+ 5.2	—	—	—	—

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ι.Ο.Β.Ε.

* Στοιχεία εξαμήνου Ιαν. - Ιούνιος.

Πίνακας 7

ΔΕΙΚΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ 1986 - 1988

(1980 = 100)

Κλάδοι Βιομηχανίας	Έτη			Μεταβολή (%)		
	1986	1987	1988	1986: 1985	1987: 1986	1988: 1987
20 Ειδών διατροφής	109.1	103.7	114.6	- 9.5	- 4.9	+ 10.5
21 Ποτών	130.1	126.1	136.9	+ 3.4	- 3.1	+ 8.6
22 Καπνού	110.3	94.7	100.4	- 7.5	- 14.1	+ 6.0
23 Υφαντικών ειδών	102.0	104.0	101.2	+ 6.8	+ 2.0	- 2.7
24 Υπόδησης, ειδών ενδυμασίας	84.0	77.9	78.4	- 1.3	- 7.3	+ 0.6
25 Ξύλου και Φελλού	61.0	63.9	64.4	- 2.1	+ 4.8	+ 0.8
26 Επίπλων	83.9	77.4	93.6	- 4.7	- 7.7	+ 20.9
27 Χάρτου	156.0	179.4	161.4	+ 15.2	+ 11.5	- 10.0
28 Εκτυπώσεων - Εκδόσεων	104.6	103.8	107.2	- 12.2	- 0.8	+ 3.3
29 Δέρματος	75.8	89.8	82.9	+ 1.2	+ 18.5	- 7.7
30 Ελαστικού και πλαστικών	109.0	104.4	137.0	- 10.4	- 4.2	+ 31.2
31 Χημικών	115.7	116.3	125.2	- 4.9	+ 0.5	+ 7.7
32 Παραγώγων πετρελαίου	106.8	115.3	122.7	+ 12.3	+ 8.0	+ 6.4
33 Μη μεταλλικών ορυκτών	93.3	95.2	99.5	+ 3.2	+ 2.0	+ 4.5
34 Βασικών μεταλλουργικών βιομηχανιών	90.2	87.5	97.8	- 4.0	- 3.0	+ 11.8
35 Μεταλλικών προϊόντων	96.3	82.0	91.3	+ 7.4	- 14.8	+ 11.3
36 Μηχανών και συσκευών	90.3	81.0	82.2	- 10.5	- 10.3	+ 1.5
37 Ηλεκτρικών μηχανών	105.2	89.6	81.6	+ 0.7	- 14.8	- 8.9
38 Μεταφορικών μέσων	74.4	77.6	84.7	+ 9.3	+ 4.3	+ 9.1
39 Διαφόρων Βιομηχανιών	140.0	153.7	128.0	- 18.7	+ 9.8	- 16.7
20 - 22 Διατροφής - Ποτών - Καπνού	113.6	107.2	117.5	- 6.5	- 5.6	+ 9.6
23 - 39 Λοιπών κλάδων	97.7	96.3	100.4	+ 1.2	- 1.4	+ 4.3
Κεφαλαιουχικών αγαθών	79.3	76.3	84.0	- 2.3	- 3.8	+ 10.1
Διαρκών καταναλωτικών	101.5	89.0	81.1	+ 4.2	- 12.3	- 8.9
Καταναλωτικών αγαθών	111.6	110.1	115.5	+ 0.2	- 1.3	+ 4.9
ΓΕΝΙΚΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ (20 - 39)	100.3	98.3	103.4	- 0.7	- 2.0	+ 5.2

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής.

Πίνακας 8
ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ

(Σταθερές τιμές 1970, τιμές συντελεστών παραγωγής)

	Δισ. δρχ.				"ο Μεταβολή		
	1986	1987	1988*	1989**	1987/86	1988/87	1989/88
1. Γεωργία	60.8	58.2	61.7	58.6	-4.3	6.0	-5.1
2. Δευτερογενής Παραγωγή	137.5	135.8	142.3	146.3	-1.2	4.8	2.9
Μεταποίηση	89.5	87.5	91.4	95.0	-2.2	4.5	4.0
Κατασκευές	22.5	21.7	23.2	22.7	-3.6	7.0	-2.0
Λοιπά	25.5	26.6	27.7	29.0	6.8	4.2	4.7
3. Υπηρεσίες	256.8	259.3	264.5	269.5	1.0	2.0	1.9
4. Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	455.2	453.3	468.5	473.9	-0.4	3.4	1.2
5. Καθ. Εισόδ. Αλλοδαπής	-7.1	-6.0	-5.5	-5.0	-15.5	-8.3	-9.1
6. Ακαθ. Εθνικό Εισόδημα	448.1	447.3	463.0	468.9	-0.2	3.5	1.3
7. Έμμεσοι Φόροι	57.0	56.9	57.0	57.0	-0.2	0.2	0.0
8. Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν	505.1	504.2	520.0	525.9	-0.2	3.2	1.2

Πηγή: ΥΠΕΘΟ, Εθνικοί Λογαριασμοί της Ελλάδος.

* Εκτιμήσεις IOBE.

** Προβλέψεις IOBE.

Πίνακας 9

ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ*

Προϊόντα	Αξία Εξαγωγών* (εκ. δολ.)			Ποσοστιαία Μεταβολή*	
	1986	1987	1988*	1987: 1986	1988: 1987
- Χημικά Είδη	186	203	—	+ 9.1	—
- Βιομηχανικά προϊόντα ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη	1 547	1 704	—	+ 10.1	—
- Μηχανήματα και υλικό μεταφορών	165	176	—	+ 6.7	—
- Διάφορα βιομηχανικά είδη	1 239	1 594	—	+ 28.7	—
Σύνολο Βιομηχανικών προϊόντων	3 136	3 677	—	+ 17.3	—

Πηγή: Κ.Ε.Ε.Μ. Μηνιαίο Δελτίο Εξέλιξης των Εξαγωγών.

* Ιανουάριος - Αύγουστος.

Πίνακας 10

Πίνακας 22. Ακαθάριστο εγχώριο και εθνικό εισόδημα
Table 22. Gross domestic product and national income

Σε εκατ. δρχ. — Σε σταθερές τιμές 1970

In million drs — At constant 1970 prices

	1970	1980	1986	1987*	
1. Γεωργία κλπ.	47.058	60.499	62.036	58.761	1. Agriculture etc.
α. Γεωργία, κτηνοτροφία	44.555	58.029	59.617	56.338	a. Agriculture, animal breeding
β. Δάση	1.128	1.202	1.240	1.153	b. Forestry
γ. Αλιεία	1.375	1.268	1.179	1.270	c. Fishing
2. Ορυχεία	3.541	6.245	8.000	8.064	2. Mining and quarrying
3. Μεταποίηση	49.266	89.125	89.449	87.306	3. Manufacturing
α. Επιχειρήσεις τροφίμων, ποτών και καπνού	9.317	16.977	18.986	18.055	a. Food, drink and tobacco
β. Υφαντικές	6.937	15.728	15.934	16.057	b. Textiles
γ. Ενδύσεως και υποδήσεως	4.627	7.969	6.370	5.872	c. Clothing and footwear
δ. Ξύλου και επίπλων	3.051	3.583	2.538	2.351	d. Wood product and furniture
ε. Χάρτου, εκδόσεων και εκτυπώσεων	2.268	3.568	4.666	5.111	e. Paper, printing and publishing
στ. Χημικές	5.495	11.384	12.737	12.803	f. Chemical and allied trades
ζ. Μη μεταλλικών ορυκτών	3.736	7.823	7.196	7.334	g. Stone, clay and glass
η. Βασικές μεταλλουργικές	3.638	5.396	4.864	4.718	h. Basic metal industries
θ. Αντικειμένων από μέταλλο, μηχανών και ηλεκτρικών μηχανών	6.298	10.493	10.177	8.687	i. Metal manufacture, engineering and electric goods
ι. Μεταφορικών μέσων	2.595	4.065	3.875	4.067	j. Transport equipment
ια. Λοιπές	1.304	2.139	2.106	2.251	k. Other manufacturing
4. Επιχειρήσεις ηλεκτρισμού, φωταερίου, ύδατος	5.152	13.724	17.475	18.419	4. Electricity, gas and water works
5. Κατασκευές	23.017	26.392	23.539	22.503	5. Construction
6. Μεταφορές, επικοινωνίες	19.761	39.898	49.414	49.138	6. Transportation and Communication
α. Θαλάσσιες μεταφορές	1.823	3.291	3.689	3.666	a. Water transportation
β. Σιδηρόδρομοι	556	601	634	600	b. Railroads
γ. Λοιπές μεταφορές και αποθηκείσεις	13.409	22.106	24.204	24.656	c. Other transportation and storage
δ. Επικοινωνίες	3.973	13.900	20.887	20.216	d. Communication
7. Εμπόριο	31.050	50.633	57.096	57.153	7. Wholesale and retail trade
8. Τράπεζες, ασφάλειες, κτηματικές επιχειρήσεις	6.088	11.037	13.381	13.395	8. Banking, insurance and real estate
9. Κατοικίες	21.099	38.097	45.705	46.985	9. Ownership of dwellings
10. Δημόσια διοίκηση, ασφάλεια ...	22.559	36.708	41.796	41.774	10. Public administration and defence
α. Διοίκηση	13.166	21.808	23.438	21.452	a. Administration
β. Ασφάλεια	9.393	14.900	18.358	20.322	b. Defence
11. Υγεία, εκπαίδευση	11.930	17.503	20.999	21.699	11. Health and educational services
α. Υγεία	4.860	6.397	7.375	7.552	a. Health services
β. Εκπαίδευση	7.070	11.106	13.624	14.147	b. Educational services
12. Διάφορες υπηρεσίες	17.479	27.649	28.324	28.721	12. Miscellaneous services
13. Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	258.000	417.510	457.214	453.918	13. Gross domestic product
14. Καθαρό εισόδημα από την αλλοδαπή	5.503	11.598	-7.015	-6.125	14. Net income from the rest of the world
15. Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα	263.503	429.108	450.199	447.793	15. Gross national income
16. Μείον : Αποσβέσεις	16.860	33.761	40.495	40.964	16. Less : Depreciation
17. Καθαρό εθνικό εισόδημα	246.643	395.347	409.704	406.829	17. Net national income

Πίνακας 10 (συνέχεια)

Πίνακας 22. (συνέχεια) -- Table 22. (continued)

Σε εκατ. δραχ. — Σε σταθερές τιμές 1970

In million drs — At constant 1970 prices

	1988*	1989*	1990*	1991**	
1. Γεωργία κλπ.	62.581	63.180	55.666	61.267	1. Agriculture etc.
α. Γεωργία, κτηνοτροφία	60.225	60.827	53.345	...	a. Agriculture, animal breeding
β. Δάση	981	989	957	...	b. Forestry
γ. Αλιεία	1.375	1.364	1.364	...	c. Fishing
2. Ορυχεία	9.064	9.372	9.185	8.818	2. Mining and quarrying
3. Μεταποίηση	91.206	93.203	90.761	89.571	3. Manufacturing
α. Επιδρομή τροφίμων, ποτών και καπνού	19.559	21.086	20.002	20.555	a. Food, drink and tobacco
β. Υφαντικές	15.653	15.245	15.016	13.390	b. Textiles
γ. Ενδύσεως και υποδήσεως	6.115	5.725	5.589	5.740	c. Clothing and footwear
δ. Ξύλου και επίπλων	2.484	2.638	2.637	2.521	d. Wood product and furniture
ε. Χάρτου, εκδόσεων και εκτυπώσεων	4.821	4.833	4.419	4.557	e. Paper, printing and publishing
στ. Χημικές	14.543	15.634	15.359	14.384	f. Chemical and allied trades
ζ. Μη μεταλλικών ορυκτών	7.654	7.337	7.667	6.755	g. Stone, clay and glass
η. Βασικές μεταλλουργικές	5.284	5.273	5.170	5.427	h. Basic metal industries
θ. Αντικειμένων από μέταλλο μηχανών και ηλεκτρικών μηχανών	8.952	9.207	8.420	8.901	i. Metal manufacture, engineering and electric goods
ι. Μεταφορικών μέσων	4.270	4.328	4.616	5.009	j. Transport equipment
ια. Λοιπές	1.871	1.897	1.866	2.332	k. Other manufacturing
4. Επιχειρήσεις ηλεκτρισμού, φωταερίου, ύδατος	19.543	20.442	22.936	24.542	4. Electricity, gas and water works
5. Κατασκευές	24.438	25.513	27.044	25.584	5. Construction
6. Μεταφορές, επικοινωνίες	51.054	53.486	53.953	54.223	6. Transportation and Communication
α. Θαλάσσιες μεταφορές	3.853	4.267	4.416	...	a. Water transportation
β. Σιδηρόδρομοι	605	636	632	...	b. Railroads
γ. Λοιπές μεταφορές και αποθηρεύσεις	25.371	25.877	25.722	...	c. Other transportation and storage
δ. Επικοινωνίες	21.225	22.706	23.183	...	d. Communication
7. Εμπόριο	60.125	62.410	62.785	81.880	7. Wholesale and retail trade
8. Τράπεζες, ασφάλειες, κτηματικές επιχειρήσεις	13.960	14.853	16.517	...	8. Banking, insurance and real estate
9. Κατοικίες	48.348	49.750	51.243	52.729	9. Ownership of dwellings
10. Δημόσια διοίκηση, ασφάλεια ...	42.290	44.857	44.179	70.080	10. Public administration and defence
α. Διοίκηση	21.640	22.719	22.661	...	a. Administration
β. Ασφάλεια	20.650	22.138	21.518	...	b. Defence
11. Υγεία, εκπαίδευση	22.222	24.040	24.332	...	11. Health and educational services
α. Υγεία	7.799	8.225	8.341	...	a. Health services
β. Εκπαίδευση	14.423	15.815	15.991	...	b. Educational services
12. Διάφορες υπηρεσίες	29.324	30.380	31.140	30.424	12. Miscellaneous services
13. Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	474.155	491.486	489.741	498.424	13. Gross domestic product
14. Καθαρό εισόδημα από την αλλοδαπή	-5.161	-6.968	-3.465	-2.823	14. Net income from the rest of the world
15. Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα	468.994	484.518	486.276	495.601	15. Gross national income
16. Μείον : Αποσβέσεις	41.588	42.635	43.904	45.160	16. Less : Depreciation
17. Καθαρό εθνικό εισόδημα	427.406	441.883	442.372	450.441	17. Net national income

* Προσωρινά στοιχεία.

** Εκτιμήσεις.

* Provisional data.

** Estimates.

Πίνακας 11

NATIONAL INCOME AND EXPENDITURE

XXII : 1. Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν και εθνικό εισόδημα : 1985 - 1989
Gross domestic product and national income : 1985 - 1989

Εκατομμύρια δραχμές σε τρέχουσες τιμές

Million drachmae at current prices

Κλάδος	1985	1986	1987*	1988*	1989*	Branch
1. Γεωργία - Δάση - Αλιεία	713.824	788.062	865.124	1.085.449	1.277.817	1. Agriculture - Forestry - Fishing
Γεωργία - Κτηνοτροφία	684.531	749.447	810.152	1.028.893	1.212.036	Agriculture - Livestock breeding
Δάση	10.493	12.609	18.876	15.912	16.358	Forestry
Αλιεία	18.800	26.006	36.096	40.644	49.423	Fishing
2. Ορυχεία	89.776	79.093	98.866	108.258	118.434	2. Mining
3. Μεταποίηση	752.500	907.415	971.076	1.148.653	1.346.610	3. Manufacturing
Επιχειρήσεις τροφίμων - ποτών - καπνού	159.759	188.111	190.565	230.995	283.784	Food, beverages and tobacco
Υφαντικές	124.694	157.837	175.976	185.132	197.265	Textiles
Ενδύσεις και υποδήσεως	54.475	67.084	71.996	83.762	89.098	Clothing and footwear
Ξύλου και επίπλων	26.142	32.775	35.432	38.198	46.883	Wood and furniture
Χάρτου, εκδόσεων και εκτυπώσεων	49.085	59.692	75.391	82.473	97.181	Paper, printing and publishing
Χημικές	95.449	110.217	119.494	158.825	200.106	Chemicals
Μη μεταλλικών ορυκτών	55.187	69.987	77.899	92.035	101.292	Non metallic minerals
Βασικές μεταλλουργικές	44.670	44.899	42.923	65.458	81.037	Basic metal industries
Αντικειμένων από μέταλλο, μηχανών και ηλεκτρ. μηχανών	77.459	98.850	90.627	107.626	126.354	Metal products, machinery and electrical machinery
Μεταφορικών μέσων	46.323	57.803	65.401	82.538	98.083	Transport equipment
Λοιπές	19.257	20.160	25.372	21.611	25.527	Other manufacturing
4. Επιχειρήσεις ηλεκτρισμού - φωτισμού - ύδατος	105.566	139.875	155.261	174.358	194.235	4. Electricity - gas and water-works
5. Κατασκευές	262.852	334.611	347.995	426.294	519.226	5. Construction
6. Μεταφορές και επικοινωνίες	309.287	372.904	430.379	510.243	590.876	6. Transportation and communication
Θαλασσιες μεταφορές	24.316	27.766	29.174	34.107	40.690	Water transportation
Σιδηρόδρομοι	7.498	7.795	7.693	7.159	11.424	Railroads
Λοιπές μεταφορές και αποθηκεύσεις	200.125	230.222	266.380	315.399	364.755	Other transportation and storage
Επικοινωνίες	77.348	107.121	127.132	153.578	174.007	Communication
7. Εμπόριο	540.367	656.546	724.827	853.121	997.298	7. Wholesale and retail trade
8. Τράπεζες - Ασφάλειες - Κτηματικές επιχειρήσεις	107.053	130.818	144.787	170.915	210.145	8. Banking - Insurance - Real estate
9. Κατοικίες	208.457	252.650	312.781	396.606	471.961	9. Dwellings
10. Δημόσια διοίκηση και ασφάλεια	476.324	536.200	618.496	747.551	913.011	10. Public administration and defence
Διοίκηση	317.746	353.340	421.505	515.364	638.080	Administration
Ασφάλεια	158.578	182.860	196.991	232.187	274.931	Defence
11. Υγεία και εκπαίδευση	251.078	295.311	341.097	419.817	542.854	11. Health and education
Υγεία	101.639	127.293	149.516	182.189	236.818	Health
Εκπαίδευση	149.439	168.018	191.581	237.628	306.036	Education
12. Λιάφορες υπηρεσίες	319.768	379.245	453.956	537.030	639.066	12. Other services
13. Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	4.136.852	4.872.730	5.464.645	6.578.295	7.821.533	13. Gross domestic product
14. Καθαρό εισόδημα από την αλλοδαπή	- 33.784	- 67.846	- 61.332	- 56.663	- 85.234	14. Net income from the rest of the world
15. Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα	4.103.068	4.804.884	5.403.313	6.521.632	7.736.299	15. Gross national income
16. Μείον : Αποσβέσεις	403.045	505.138	578.052	661.583	792.505	16. Less: Depreciation
17. Καθαρό εθνικό εισόδημα	3.700.023	4.299.746	4.825.261	5.860.049	6.943.794	17. Net national income

Πίνακας 12

XI: 13. Γενικό ισοζύγιο ενέργειας : 1988 και 1989 — Overall energy balance sheet : 1988 and 1989

Σε 10³ τόννους ισοδύναμου πετρελαίου

In 10³ tons of oil equivalent

	Στερεά καύσιμα Solid fuels		Υγρά καύσιμα Liquid fuels			Αέριο πόλεις και φυσικό αέριο City gas and natural gas	Ηλε- κτρική ενέργεια Electricity	Γενικό σύνολο Grand total	
	Σύνολο Total	Λιγνίτης Brown coal	Σύνολο Total	Αργό πετρέλαιο Crude oil	Προϊό- ντα πε- τρελαίου Oil products				

Έτος—1988—Year

1. Παραγωγή	6.287	6.287	1.118	1.118	—	135	654	8.194	1. Production
2. Εισαγωγές (+)	999	—	19.420	15.922	3.498	—	176	20.595	2. Imports (+)
3. Εξαγωγές (—)	131	—	6.530	1.152	5.378	—	98	6.759	3. Exports (—)
4. Ποντοπόρα πλοία (—) ..	—	—	2.121	—	2.121	—	—	2.121	4. Bunkers (—)
5. Μεταβολή αποθεμάτων (±)	273	175	- 322	- 5	- 317	—	—	- 49	5. Changes in stocks (±)
6. Συνολική διάθεση στη Χώρα	7.428	6.462	11.565	15.853	- 4.318	135	732	19.860	6. Total internal consumption
7. Μετατροπή/Δευτερογενής παραγωγή (±) εκ των οποίων:	- 6.233	- 6.209	- 1.641	- 15.962	14.321	+ 1	7.754	- 119	7. Consumption for transformation (±) of which:
7.1 Διυλιστήρια	—	—	- 116	- 15.951	15.835	—	—	- 116	7.1 Refineries
7.2 Ατμοηλεκτρικοί σταθμοί	- 6.230	- 6.209	- 1.508	- 11	- 1.497	- 16	7.754	0	7.2 Electric plants
8. Κατανάλωση ενεργειακού τομέα (—) εκ των οποίων:	—	—	654	—	654	21	974	1.649	8. Consumption by the energy sector (—) of which:
8.1 Διυλιστήρια	—	—	654	—	654	—	164	818	8.1 Refineries
8.2 Ατμοηλεκτρικοί σταθμοί	—	—	—	—	—	—	699	699	8.2 Electric plants
9. Απώλειες (—)	—	3	—	—	—	3	739	742	9. Energy losses (—)
10. Στατιστικές διαφορές (±)	—	—	373	79	294	—	—	373	10. Statistical differences (±)
11. Συνολική τελική κατανάλωση	1.195	250	9.643	—	9.643	112	6.773	17.723	11. Total final consumption
12. Τελική μη ενεργειακή κατανάλωση (—)	104	104	255	—	255	97	—	456	12. Final non-energy consumption (—)
13. Τελική ενεργειακή κατανάλωση	1.091	146	9.388	—	9.388	15	6.773	17.267	13. Final energy consumption
13.1 Βιομηχανία	1.042	101	1.941	—	1.941	8	2.980	5.971	13.1 Industry
13.2 Μεταφορές	1	—	5.125	—	5.125	—	16	5.142	13.2 Transportation
13.3 Οικιακή, εμπορική χρήση κλπ.	48	45	2.322	—	2.322	7	3.777	6.154	13.3 Households, commerce, etc.

Έτος—1989—Year

1. Παραγωγή	7.121	7.121	916	916	—	136	565	8.738	1. Production
2. Εισαγωγές (+)	804	—	20.405	16.051	4.354	—	271	21.480	2. Imports (+)
3. Εξαγωγές (—)	22	—	6.871	1.067	5.804	—	168	7.061	3. Exports (—)
4. Ποντοπόρα πλοία (—) ..	—	—	2.162	—	2.162	—	—	2.162	4. Bunkers (—)
5. Μεταβολή αποθεμάτων (±)	76	- 3	682	546	136	—	—	758	5. Changes in stocks (±)
6. Συνολική διάθεση στη Χώρα	7.979	7.118	12.970	16.446	- 3.476	136	668	21.753	6. Total internal consumption
7. Μετατροπή/Δευτερογενής παραγωγή (±) εκ των οποίων:	- 6.811	- 6.809	- 1.785	- 16.462	14.677	- 7	8.496	- 107	7. Consumption for transformation (±) of which:
7.1 Διυλιστήρια	—	—	- 105	- 16.454	16.349	—	—	- 105	7.1 Refineries
7.2 Ατμοηλεκτρικοί σταθμοί	- 6.809	- 6.809	- 1.664	- 8	- 1.656	- 23	8.496	0	7.2 Electric plants
8. Κατανάλωση ενεργειακού τομέα (—) εκ των οποίων:	—	—	746	—	746	20	1.054	1.820	8. Consumption by the energy sector (—) of which:
8.1 Διυλιστήρια	—	—	746	—	746	—	192	938	8.1 Refineries
8.2 Ατμοηλεκτρικοί σταθμοί	—	—	—	—	—	—	747	747	8.2 Electric plants
9. Απώλειες (—)	3	5	—	—	—	1	753	757	9. Energy losses (—)
10. Στατιστικές διαφορές (±)	—	—	- 163	16	- 179	—	—	- 163	10. Statistical differences (±)
11. Συνολική τελική κατανάλωση	1.165	304	10.276	—	10.276	108	7.357	18.400	11. Total final consumption
12. Τελική μη ενεργειακή κατανάλωση (—)	111	111	302	—	302	93	—	506	12. Final non-energy consumption (—)
13. Τελική ενεργειακή κατανάλωση	1.054	193	9.974	—	9.974	15	7.357	18.906	13. Final energy consumption
13.1 Βιομηχανία	1.010	152	2.022	—	2.022	8	3.210	6.250	13.1 Industry
13.2 Μεταφορές	1	—	5.334	—	5.334	—	18	5.353	13.2 Transportation
13.3 Οικιακή, εμπορική	43	41	2.618	—	2.618	7	4.129	6.797	13.3 Households,

Πίνακας 13

XXII : 1α. Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν και εθνικό εισόδημα : 1985 - 1989

Gross domestic product and national income : 1985 - 1989

Εκατομμύρια δραχμές σε τιμές 1970

Million drachmae at 1970 prices

Κλάδος	1985	1986	1987*	1988*	1989*	Branch
1. Γεωργία - Δάση - Αλιεία	60.523	62.036	58.761	62.581	63.180	1. Agriculture - Forestry - Fishing
Γεωργία - Κτηνοτροφία	58.223	59.617	56.338	60.225	60.827	Agriculture - Livestock breeding
Δάση	1.150	1.240	1.153	981	989	Forestry
Αλιεία	1.150	1.179	1.270	1.375	1.364	Fishing
2. Ορυχεία	7.968	8.000	8.064	9.064	9.372	2. Mining
3. Μεταποίηση	89.529	89.449	87.306	91.206	93.203	3. Manufacturing
Επιχειρήσεις τροφίμων - πο- τών - καπνού	20.041	18.986	18.055	19.559	21.086	Food, beverages and tobacco
Υφαντικές	14.866	15.934	16.057	15.653	15.245	Textiles -
Ενδύσεως και υποδήσεως	6.420	6.370	5.872	6.115	5.725	Clothing and footwear
Ξύλου και επίπλων	2.551	2.538	2.351	2.484	2.638	Wood and furniture
Χάρτου, εκδόσεων και εκτυ- πώσεων	4.444	4.666	5.111	4.821	4.833	Paper, printing and publishing
Χημικές	13.225	12.737	12.803	14.543	15.634	Chemicals
Μη μεταλλικών ορυκτών	6.926	7.196	7.334	7.654	7.337	Non metallic minerals
Βασικές μεταλλουργικές	5.067	4.864	4.718	5.284	5.273	Basic metal industries
Αντικειμένων από μέταλλο, μη- χανών και ηλεκτρ. μηχανιών	9.958	10.177	8.687	8.952	9.207	Metal products, machinery and electrical machinery
Μεταφορικών μέσων	3.581	3.875	4.067	4.270	4.328	Transport equipment
Λοιπές	2.450	2.106	2.251	1.871	1.897	Other manufacturing
4. Επιχειρήσεις ηλεκτρισμού - φωταερίου - ύδατος	17.032	17.475	18.419	19.543	20.442	4. Electricity - gas and water- works
5. Κατασκευές	22.525	23.539	22.503	24.438	25.513	5. Construction
6. Μεταφορές και επικοινωνίες	48.733	49.414	49.138	51.054	53.486	6. Transportation and commu- nication
Θαλάσσιες μεταφορές	3.646	3.689	3.666	3.853	4.267	Water transportation
Σιδηρόδρομοι	608	634	600	605	636	Railroads
Λοιπές μεταφορές και αποθη- κεύσεις	24.689	24.204	24.656	25.371	25.877	Other transportation and storage
Επικοινωνίες	19.797	20.887	20.216	21.225	22.706	Communication
7. Εμπόριο	55.595	57.096	57.153	60.125	62.410	7. Wholesale and retail trade
8. Τράπεζες - Ασφάλειες - Κτη- ματικές επιχειρήσεις	12.608	13.381	13.395	13.960	14.853	8. Banking - Insurance - Real estate
9. Κατοικίες	44.590	45.705	46.985	48.348	49.750	9. Dwellings
10. Δημόσια διοίκηση και ασφάλεια	42.912	41.796	41.774	42.290	44.857	10. Public administration and de- fence
Διοίκηση	25.692	23.438	21.452	21.640	22.719	Administration
Ασφάλεια	17.220	18.358	20.322	20.650	22.138	Defence
11. Υγεία και εκπαίδευση	18.978	20.999	21.699	22.222	24.040	11. Health and education
Υγεία	7.180	7.375	7.552	7.799	8.225	Health
Εκπαίδευση	11.798	13.624	14.147	14.423	15.815	Education
12. Διάφορες υπηρεσίες	28.426	28.324	28.721	29.324	30.380	12. Other services
13. Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	449.419	457.214	453.918	474.155	491.486	13. Gross domestic product
14. Καθαρό εισόδημα από την αλ- λοδαπή	-3.753	-7.015	-6.125	-5.161	-6.968	14. Net income from the rest of the world
15. Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα	445.666	450.199	447.793	468.994	484.518	15. Gross national income
16. Μείον : Αποσβέσεις	39.850	40.495	40.964	41.588	42.635	16. Less: Depreciation
17. Καθαρό εθνικό εισόδημα	405.816	409.704	406.829	427.406	441.883	17. Net national income

Πίνακας 14

XXII: 3. Ακαθάριστες επενδύσεις στη Χώρα (1): 1984 - 1989

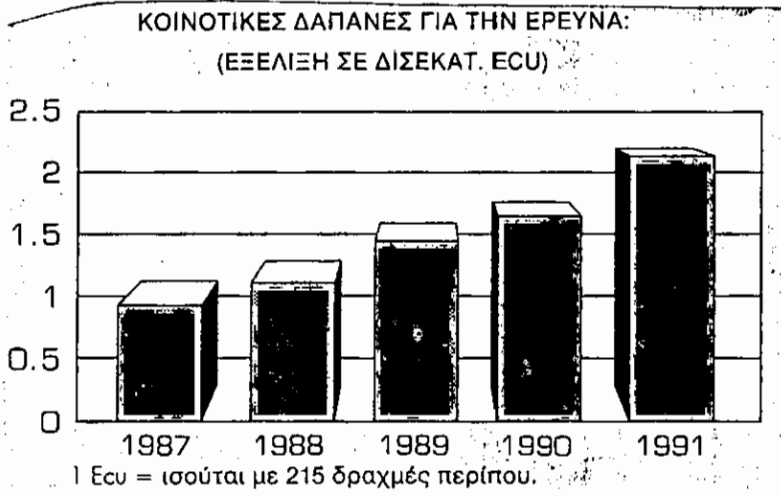
Gross domestic asset formation (1): 1984 -1989

Εκατομμύρια δραχμές σε τρέχουσες τιμές

Million drachmae at current prices

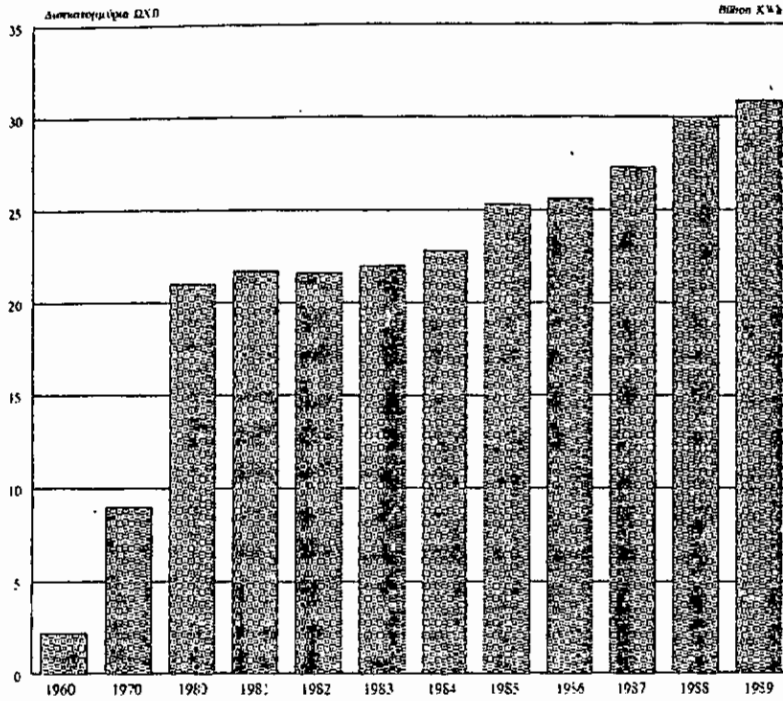
	1984	1985	1986	1987	1988	1989*	
<i>Κατά είδος επενδύσεων — By type of asset</i>							
A.1. Ακαθάριστες επενδύσεις πά- γου κεφαλαίου	702.900	880.370	1.018.098	1.074.694	1.318.384	1.689.597	A.1. Fixed asset formation
1. Κατοικίες	152.214	178.072	248.326	286.869	392.292	403.443	1. Dwellings
2. Λοιπά κτίρια	87.741	96.281	124.848	140.934	132.073	221.768	2. Other buildings
3. Λοιπά έργα και κατασκευές	173.972	235.420	245.508	214.657	265.806	335.991	3. Other construction and works
4. Μεταφορικά μέσα και εξο- πλισμός	64.849	90.364	89.966	89.971	94.230	142.917	4. Transport equipment
5. Μηχανήματα και λοιπός εξο- πλισμός	224.124	280.233	309.450	342.263	433.983	585.478	5. Machinery and other equip- ment
A.2. Αυξομείωση αποθεμάτων	36.335	102.884	74.998	28.286	130.756	107.056	A.2. Change in stocks
Ακαθάρ. επενδύσεις στη Χώρα	739.235	983.254	1.093.096	1.102.980	1.449.140	1.796.653	Gross domestic asset formation
<i>Κατά τομείς παραγωγικής δραστηριότητας — By branch of industry</i>							
B.1. Ακαθάριστες επενδύσεις πά- γου κεφαλαίου	702.900	880.370	1.018.098	1.074.694	1.318.384	1.689.597	B.1. Fixed asset formation
1. Γεωργία - κτηνοτροφία - δά- ση - αλιεία - εγχειοβελτιωτικά	73.221	89.778	73.772	65.665	81.228	98.375	1. Agriculture, livestock pro- duction, fishing
2. Ορυχεία - λατομεία	31.321	40.071	25.234	31.174	35.205	39.468	2. Mining, quarrying
3. Μεταλλοίηση	103.827	112.820	168.183	189.577	238.974	292.205	3. Manufacturing
4. Ενέργεια - ύδρευση - αποχέ- τευση	84.279	118.419	102.755	90.350	111.837	149.027	4. Electricity, gas, drainage
5. Μεταφορές και επικοινωνίες	139.495	191.339	194.965	185.211	217.011	303.215	5. Transportation and commu- nication
6. Κατοικίες	152.214	178.072	248.326	286.869	329.292	403.443	6. Dwellings
7. Δημόσια διοίκηση	9.143	10.563	11.335	9.811	11.230	17.551	7. Public administration
8. Λοιπές δραστηριότητες	109.400	139.308	193.528	216.037	293.607	368.313	8. Other activities
B.2. Αυξομείωση αποθεμάτων	36.335	102.884	74.998	28.286	130.756	107.056	B.2. Change in stocks
1. Γεωργία - κτηνοτροφία κλπ. α. Ζωικό κεφάλαιο	12.507	9.426	16.160	-22.086	36.416	-23.864	1. Agriculture, livestock, etc. a. Livestock holdings
β. Λοιπά	-1.572	1.638	3.554	-7.337	9.492	-4.913	b. Other
2. Ορυχεία, μεταλλοίηση, ενέρ- γεια, εμπόριο κλπ.	14.079	7.788	12.606	-14.749	26.924	-18.951	2. Quarrying, manufacturing, e- lectricity, trade, etc.
3. Κράτος	59.802	104.391	67.203	50.752	94.351	130.920	3. Government
3. Κράτος	-35.974	-10.933	-8.365	-380	-11	—	
Ακαθάρ. επενδύσεις στη Χώρα	739.235	983.254	1.093.096	1.102.980	1.449.140	1.796.653	Gross domestic asset formation
<i>Κατά φορείς — By sector</i>							
Γ.1. Ακαθάριστες επενδύσεις πά- γου κεφαλαίου	702.900	880.370	1.018.098	1.074.694	1.318.384	1.689.597	Γ.1. Fixed asset formation
1. Ιδιωτικές	416.850	505.300	633.578	733.889	919.419	1.175.386	1. Private
2. Δημόσιες	286.050	375.070	384.520	340.805	398.965	514.211	2. Public
α. Κράτος	125.720	162.120	180.190	164.624	196.533	229.469	a. Government
β. Δημόσιες επιχειρήσεις	123.950	168.097	156.980	139.072	155.802	218.156	b. Public enterprises
γ. Τοπική αυτοδιοίκηση κλπ.	36.380	44.853	47.350	37.109	46.630	66.586	c. Local authorities, etc.
Γ.2. Αυξομείωση αποθεμάτων	36.335	102.884	74.998	28.286	130.756	107.056	Γ.2. Change in stocks
1. Ιδιωτών	65.089	107.717	74.592	21.969	118.342	90.499	1. Private
2. Δημοσίων	-28.754	-4.833	406	6.317	12.414	16.557	2. Public
α. Κράτος	-35.974	-10.933	-8.365	-380	-11	0	a. Government
β. Δημόσιες επιχειρήσεις	7.220	6.100	8.771	6.697	12.425	16.557	b. Public enterprises
Ακαθάρ. επενδύσεις στη Χώρα	739.235	983.254	1.093.096	1.102.980	1.449.140	1.796.653	Gross domestic asset formation

ΣΧΗΜΑ 1

Πίνακας 15

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ
PRODUCTION OF ELECTRIC ENERGY

Πηγή: ΟΟΣΑ.

Πίνακας 16

ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ
ΕΚΦΡΑΣΜΕΝΕΣ ΩΣ % ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟΥ ΕΓΧΩΡΙΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Ευρώπη των 12	1,8	1,85	1,9	1,97	1,99	2,04	2,02	
ΗΠΑ	2,62	2,71	2,77	2,92	2,92	2,90	2,86	2,80
Ιαπωνία	2,23	2,36	2,45	2,62	2,59	2,67	2,72	

Πίνακας 17

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

	1988			1989*		
	Ακαθάρ. Εθνικό Προϊόν (ετήσια " " μεταβολή)	Πληθω- ρισμός (ετήσια " " μεταβολή)	Ανεργία (ποσοστό " " του εργατικού δυναμικού)	Ακαθάρ. Εθνικό Προϊόν (ετήσια " " μεταβολή)	Πληθω- ρισμός (ετήσια " " μεταβολή)	Ανεργία (ποσοστό " " του εργατικού δυναμικού)
ΗΠΑ	3.7	4.2	5.5	3	4.5	5.5
Ιαπωνία	5.7	0	2.5	4.5	1	2.5
Δ. Γερμανία	3.7	1.2	7.7	2.5	2.2	7.7
Γαλλία ¹	3.5	2.5	10.2	3	2.5	10.5
Μ. Βρετανία ¹	4.2	4.5	8.5	3	5.2	7.7
Ιταλία ¹	3.7	5	11.2	3.5	4.2	11.2
Ισπανία ¹	5	5.4	19.5	4.5	4.7	18.7
Πορτογαλία	4.2	10.2	6.5	3.7	9	6.2
Δ. ΕΥΡΩΠΗ	3.5	4.7	10.2	3	4.5	10.2
ΕΟΚ	3.7	3.2	10.5	3	3.5	10.2
ΟΟΣΑ	4	3.7	7.2	3.2	4	7.2

1. Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν.

* Προβλέψεις.

Πηγή: OECD, Economic Outlook, December 1988.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13

ΕΡΕΥΝΑ ΣΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

ΙΟΝ

Γεν. Δ/ντης: Γιάννης Μπανταλούκας.

1) Ποιά η οικονομική κατάσταση της επιχείρησης;

Η οικονομική κατάσταση της επιχ/σης είναι πολύ καλή. Τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει συνεχώς κέρδη. Τα κέρδη όμως αυτά δυστυχώς παρουσιάζουν χρόνο με το χρόνο μειωτικές τάσεις. Την περασμένη χρονιά τα κέρδη της επιχ/σης κυμαινόταν γύρω στα 800.000 δρχ.

2) Πόσα άτομα απασχολούνται στην επιχείρηση;

Στην επιχ/ση εργάζονται 200 άτομα. Από αυτά τα 30 είναι Διοικητικό και Τεχνικό προσωπικό. Τα υπόλοιπα 170 είναι εργάτες παραγωγής, από τα οποία 30 είναι άντρες και 140 γυναίκες.

Το 75% την εργαζομένων στην επιχείρηση μας είναι γυναίκες.

3) Η παραγωγικότητα της εργασίας τα τελευταία χρόνια παρουσί-
ασε ανοδικές ή καθοδικές τάσεις;

Η παραγωγικότητα παρουσιάζει τα τελευταία χρόνια, συνε-
χώς, ελαφρώς ανοδικές τάσεις, χρόνο με τον χρόνο.

4) Κατά πόσο επηρεάστηκε η παραγωγικότητα από τους παρακάτω
συντελεστές;

- α) Επενδύσεις.
- β) Είσοδος της γυναίκας στην εργασία.
- γ) Βιομηχανική Πολιτική του κράτους.
- δ) Ενέργεια και ενεργειακές κρίσεις.
- ε) Μείωση εξόδων για Παιδεία-Εκπαίδευση-Ερευνα.
- στ) Εργασιακές σχέσεις και εργασιακό περιβάλλον.
- ζ) Είσοδος της Χώρας μας στην ΕΟΚ.

- 1) Πάρα πολύ επηρεάστηκε. Έγιναν επενδύσεις.
- 2) Από την αρχή λειτουργίας της επιχείρησης το μεγαλύτερο μέρος των εργαζομένων ήταν γυναίκες. Οπότε οι μεταβολές που συνέβησαν στην συνολική παραγωγικότητα δεν οφειλόταν σ' αυτόν τον παράγοντα.
- 3) Δεν τους επηρέασε ιδιαίτερα.
- 4) Δεν επηρεάστηκε η παραγωγικότητα από αυτόν τον συντελεστή. Χρησιμοποιούμε ηλεκτρισμό. Απλά αυξήθηκαν σημαντικά το κόστος για μας.
- 5) Οι πολύ καλές εργατικές σχέσεις και το καλό εργασιακό περιβάλλον επηρεάζουν έμμεσα τους εργαζόμενους για αύξηση της παραγωγικότητας.
- 6) Με την είσοδο μας στην ΕΟΚ έχουμε να αντιμετωπίσουμε τον ανταγωνισμό αλλά έχουμε και την ευκαιρία να ανοι-

χτούμε σε νέες αγορές. Αυτή τη στιγμή εξαγωγή σε Γερμανία, Βουλγαρία, Καναδά, Κουβέητ, Σαουδική Αραβία και αλλού.

5) Μπορεί να μετρηθεί η παραγωγικότητα; Υπάρχει σύστημα μέτρησης;

Την παραγωγικότητα την μετράμε σε 3 κλίμακες. Σε άμεση, σε συνολική και σε προοδευτική παραγωγικότητα.

Μετράμε τις μονάδες του προϊόντος σε κιλά ή τεμάχια και τα διαιρούμε διά των εργατωραρίων (1 ώρα εργασίας).

6) Τι κίνητρα δίνονται στους εργαζόμενους για αύξηση της παραγωγικότητάς τους; Είναι από μόνο του το οικονομικό κίνητρο ισχυρό;

Δεν υπάρχουν κάποια άμεσα κίνητρα για αύξηση της παραγωγικότητας. Απλά διατηρούμε ένα καλό επίπεδο μισθών και καλές ώρες εργασίας. Τίποτα περισσότερο.

ΠΛΕΚΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ "RANNIA"

Γενική Διευθύντρια.

1) Ποιά η οικονομική κατάσταση της επιχείρησης;

Είναι πολύ καλή. Τα τελευταία χρόνια έχουμε συνεχώς κέρδη με ανοδικό ρυθμό κάθε χρόνο.

2) Πόσα άτομα απασχολούνται στην επι/σή σας;

Απασχολούνται 140 άτομα, ως επί το πλείστον γυναίκες.

3) Η παραγωγικότητα της εργασίας τα τελευταία χρόνια παρουσίασε ανοδικές ή καθοδικές τάσεις;

Παρέμεινε σταθερή.

4) Κατά πόσο επηρεάστηκε η παραγωγικότητα από τους παρακάτω συντελεστές;

- α) Επενδύσεις.
- β) Είσοδος της γυναίκας στην εργασία.
- γ) Βιομηχανική πολιτική του κράτους.
- δ) Ενέργεια-ενεργειακές κρίσεις.
- ε) Μείωση εξόδων για Παιδεία-Εκπαίδευση-Ερευνα.
- στ) Εργασιακές σχέσεις και εργασιακό περιβάλλον.
- ζ) Είσοδος της Χώρας μας στη ΕΟΚ.

Το (α) αρκετά, το (β) λίγο, το (γ) επίσης λίγο, το (δ) όμως πάρα πολύ, το (ε) αρκετά, το (στ) αρκετά, το (ζ) λίγο.

5) Πως μετριέται η παραγωγικότητα στην επιχ/σή σας; Υπάρχει σύστημα μέτρησης;

Ναι υπάρχει σύστημα μέτρησης. Μετριέται με τα τεμάχια που παρήχθησαν ανά ώρα (TEM./ΩΡΑ).

6) Τι κίνητρα δίνονται στους εργαζομένους για αύξηση της παραγωγικότητας; Είναι από μόνο του το οικονομικό κίνητρο ισχυρό;

Τα κίνητρα που δίνουμε στους εργαζομένους στην επιχείρησή μας είναι τα Πρίμ παραγωγικότητας.

Δεν είναι όμως πάντα το οικονομικό κίνητρο ισχυρό για αύξηση της παραγωγικότητας.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΡΕΑΤΩΝ ΗΠΕΙΡΟΥ (ΒΙΚΗ).

Υποδιευθυντής: Αθανάσιος Λιόντος.

1) Ποιά η οικονομική κατάσταση της επιχείρησης;

Βρίσκεται στο σωστό δρόμο, πράγμα που φαίνεται άλλωστε από τα αποτελέσματα των ισολογισμών όλων των παρελθόντων ετών. Καθώς επίσης και από τις αναπτυξιακές διαδικασίες για τον εκσυγχρονισμό και επέκταση των εγκαταστάσεων της επιχείρησης.

2) Πόσα άτομα απασχολούνται στην επιχείρησή σας;

Τα άτομα που απασχολούνται στην επιχείρηση με σχέση εργαζομένου-εργοδότη, είναι 250. Ενώ γύρω της ασχολούνται πάνω από 3.000 άτομα.

3) Η παραγωγικότητα της εργασίας τα τελευταία χρόνια παρουσίασε ανοδικές ή καθοδικές τάσεις;

Οι τάσεις παραγωγής της επιχ/σης είναι θεαματικά αυξανόμενες τα τελευταία χρόνια. Σ' αυτό συντέλεσε το άνοιγμα νέων αγορών στις πρώην ανατολικές χώρες, επίσης εξαγωγές σε χώρες της ΕΟΚ καθώς επίσης και οργανωμένη επέκταση των πωλήσεων στον Ελλαδικό χώρο.

4) Πως μετριέται η παραγωγικότητα στην επιχ/σή σας; Υπάρχει σύστημα μέτρησης;

Η παραγωγικότητα είναι συνεχώς αυξανόμενη, πράγμα που φαίνεται από τα τελικά μεγέθη προϊόντων που παράγονται, καθώς επίσης και από την απόδοση των εργαζομένων στην απορρόφηση των πρώτων υλών συγκρίνοντας τα πάντα σε απόδοση ατόμου κατά χρονική μονάδα εργασίας.

5) Κατά πόσο επηρεάστηκε η παραγωγικότητα από τους παρακάτω συντελεστές;

- α) Επενδύσεις.
- β) Είσοδος της γυναίκας στην εργασία.
- γ) Βιομηχανική πολιτική του κράτους.
- δ) Ενέργεια και ενεργειακές κρίσεις.
- ε) Μείωση εξόδων σε Παιδεία-Εκπαίδευση-Ερευνα.
- στ) Εργασιακές σχέσεις και εργασιακό περιβάλλον.
- ζ) Είσοδος της Χώρας μας στην ΕΟΚ.

α) Μεγάλο ρόλο για την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα της επιχείρησης στον χώρο που καλύπτει, παίζουν οι επενδύσεις κεφαλαίων με σκοπό τον συνεχή εκσυγχρονισμό του εργοστασίου σε μηχανήματα τελευταίας τεχνολογίας με μεγάλες αποδόσεις και μικρότερα κοστολόγια. Επίσης η επέκταση του εργοστασίου σε νέες πτέρυγες και ο εξοπλισμός του με μηχανήματα για παραγωγή νέων προϊόντων ανάλογα με την ζήτηση της αγοράς.

β) Η είσοδος της γυναίκας στην εργασία έφερε μια ανακατανομή του εργατικού δυναμικού στην βιομηχανία. Μειώθηκαν οι εργατικές θέσεις ανδρών αλλά σε ορισμένους τομείς η γυναικεία

εργασία είναι επιβεβλημένη ανάλογα με το είδος της δουλειάς.

γ) Την τελευταία δεκαετία παρατηρείται μια ευαισθητοποίηση του κράτους απέναντι στις βιομηχανίες. Πολλοί νόμοι βγαίνουν καθημερινά που αφορούν τις βιομηχανίες, ενώ οι βιομήχανοι ζητούν κάτι παραπάνω και ιδιαίτερα σε θέματα δανεισμού με χαμηλά επιτόκια. Οι τελευταίες διεθνείς οικονομικές εξελίξεις αναγκάζουν κράτος και βιομηχανίες σε συντηρητική πολιτική, χωρίς μεγάλα ανοίγματα και ιδιαίτερες καινοτομίες.

δ) Οι ενεργειακές κρίσεις δεν επηρέασαν σημαντικά την επιχείρησή μας. Φυσικά υπήρξε τρομερή αύξηση του κόστους της ενέργειας αλλά μπορέσαμε να ανταπεξέλθουμε σ' αυτό και να συνεχίσει η επιχ/ση την αναδίκη της πορεία.

ε) Μεγάλο ρόλο στην απόδοση των εργαζομένων στη βιομηχανία παίζει η εξειδίκευση και η προύπηρεσία των εργαζομένων. Τα όλο και μειωμένα κονδύλια της πολιτείας για στρατηγικούς στόχους όπως είναι η παιδεία και η έρευνα αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες για την εξεύρεση ειδικευμένων ανθρώπων για συγκεκριμένη εργασία και άμεσες λύσεις σε προβλήματα που συνεπάγονται σχετικά με την ποιότητα των προϊόντων.

Οι μεγάλες βιομηχανίες αναγκάζονται να κάνουν ειδικά εργαστήρια με σκοπό την επιμόρφωση και την έρευνα με δικά τους έξοδα.

στ) Σε μια ανθηρή βιομηχανία δεν υπάρχουν περιθώρια για προβλήματα μεταξύ εργοδότη και εργαζομένο καθώς επίσης και μεταξύ συναδέλφων. Μια αρμονική σχέση επικρατεί με άμεση λύση κάθε προβλήματος που προκύπτει σε οποιοδήποτε επίπεδο και αν δημιουργηθεί στηριζόμενοι όλοι στην κατανόηση και την καλή πίστη.

Όσο για το περιβάλλον εργασίας έχουν γίνει τεράστιες προσπάθειες ώστε ο εργαζόμενος να νιώθει ένετα και να μην φορτώνεται ψυχολογικά από κανέναν άλλων παράγοντα πέραν της εργασίας.

ζ) Η είσοδος της Χώρας μας στην ΕΟΚ επέδρασε καταλυτικά στην ανάπτυξη της βιομηχανίας. Οι υγιείς βιομηχανίες στηριζόμενες και από τους αναπτυξιακούς νόμους της ΕΟΚ καταστρώνουν τα σχέδια τους και με τις ευεργετικές επιδοτήσεις που τους παρέχονται αναπτύχθηκαν σε σωστές βάσεις και σε μεγάλη κλίμακα. Οι αναπτυξιακές επιδοτήσεις με ποσά μέχρι το 75% δίνει στους σωστούς επιχειρηματίες το δικαίωμα για περαιτέρω ανάπτυξη και ανθεκτικότητα στον διεθνή ανταγωνισμό.

6) Τι κίνητρα δίνονται στους εργαζόμενους για αύξηση της παραγωγικότητας; Είναι από μόνο του το οικονομικό κίνητρο ισχυρό;

Κατά καιρούς έχουν δοθεί πάρα πολλά κίνητρα στους εργαζομένους με σκοπό την αύξηση της παραγωγικότητας. Αυτά είναι οι καλύτερες συνθήκες εργασίας στους χώρους που δουλεύουν, ο εξοπλισμός των χώρων με κλιματισμό και με σύγχρονα μηχανήματα υποστήριξης του εργαζομένου. Το κυριότερο όμως ντοπάρισμα του εργαζομένου γίνεται με τα οικονομικά μέσα. Οι σύγχρονες επιχειρήσεις έχοντας πιάσει το νόημα της εξάρτησης "εργασίας-αμοιβής", έχουν καθιερώσει "BONUS" ανάλογα με την απόδοση των

εργαζομένων πέραν ενός ορίου. Μπορεί το οικονομικό να μην είναι το μόνο κίνητρο, αλλά σίγουρα είναι το πιο ισχυρό.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Πριν από μερικά χρόνια ο ρυθμός της παραγωγικότητας στην Ελλάδα άρχισε να επιβραδύνεται έτσι ώστε σε συνδυασμό με τη στασιμότητα των βιομηχανικών επενδύσεων τα τελευταία χρόνια, είχε σαν αποτέλεσμα τη διατήρηση του πληθωρισμού σε πολύ υψηλά επίπεδα και τη στασιμότητα αρχικά, τη μείωση στην συνέχεια των πραγματικών εισοδημάτων των εργαζομένων.

Υπάρχει μεγάλη αναποφασιστικότητα στο θέμα των επενδύσεων, από πλευράς των βιομηχάνων.

Η έλλειψη επενδύσεων οφείλεται στην αβεβαιότητα για το αύριο και στην φορολογική πολιτική που δεν είναι καθόλου αναπτυξιακή.

Εξάλλου είναι φανερό η αδιαφορία μερικών βιομηχάνων για την ανάγκη βελτίωσης της ποσότητας και ποιότητας της παραγωγής. Χρειάζεται, λοιπόν, νέες επενδύσεις οι οποίες επείγουν σήμερα για τις Ελληνικές βιομηχανίες και λιγότερος παρεμβατισμός του κράτους.

Πρέπει να κατανοήσουμε όλοι ότι όταν θα αυξηθεί η παραγωγικότητα στις επιχειρήσεις αυτόματα θα έχουμε άνοδο της οικονομικής κατάστασης της επιχείρησης. Εκεί είναι που θα πρέπει να φανούν γενναίοδωροι οι βιομήχανοι και να ανταμείψουν σωστά τους εργαζόμενους.

Ετσι θα έχουμε επιχειρήσεις οικονομικά ισχυρές, οι οποίες θα διαθέτουν στην αγορά, πιο πολλά, πιο καλά και πιο ανταγωνίσιμα προϊόντα.

Όλοι θα πρέπει κάποια στιγμή να αντιληφθούμε τη σοβαρότητα του προβλήματος της μείωσης της παραγωγικότητας και τους κινδύνους που αυτό συνεπάγεται για το βιοτικό μας επίπεδο και την ευημερία του έθνους μας.

Είναι πολύ σημαντικό να μην χάσουμε την ανταγωνιστικότητά μας σε σχέση με τους ξένους ανταγωνιστές.

Πολλοί αναγνωρίζουν ότι το πρόβλημα της ανταγωνιστικότητας είναι πολύπλοκο και πολύπλευρο και ότι θα χρειαστεί μια τεράστια προσπάθεια για να λυθεί με επιτυχία.

Πιστεύω ότι το πρόβλημα της παραγωγικότητας είναι τόσο ευρύ, ώστε να απαιτείται η ενεργοποίηση των διαφόρων θεσμών και η κινητοποίηση όλων μας για να βρεθούν λύσεις στα αδιέξοδα.

Ακόμη και τα σχολεία, και τα πανεπιστήμια και οπουδήποτε αλλού μεγαλώνει και διαπαιδαγωγείται ένας νέος άνθρωπος έχουν υποχρέωση να εντοπίσουν και να ανλύσουν το πρόβλημα, για το κοινό συμφέρον.

Σε τελική ανάλυση ένα ικανοποιητικό επίπεδο βιομηχανικής παραγωγικότητας μπορεί να εξασφαλίσει σε όλη την κοινωνία πλήρη απασχόληση, οικονομική ευημερία και εθνική αφάθεια.

Ετσι η υγιής οικονομία αποτελεί προϋπόθεση για την πραγμ'ατωση μεγάλων επιδιώξεων, όπως την κοινωνική δικαιοσύνη την προστασία του περιβάλλοντος, την καλύτερη ποιότητα ζωής.

Τέλος η υποχρέωση για βελτίωση της παραγωγικότητας είναι

ένας στόχος με τον οποίο όλοι πρέπει να ταυτιστούν και να τον υποστηρίξουν με όλη τους την ψυχή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Οικονομικός Ταχυδρόμος. Εκδότης Γιάννης Μαρίνος. Περίοδος 1991-93.
2. Εφημερίδα "Το Βήμα".
3. Εφημερίδα "Καθημερινή".
4. Περιοδικό "Επιθεώρηση Παραγωγικότητας". Εκδόσεις ΕΛΚΕΠΑ
5. Έρευνα για την Γυναικεία Απασχόληση, του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών. Αθήνα Νοέμβριος 1988.
6. "Ισότητα των δύο φύλων". Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα 1991.
7. "Η Αναγκαιότητα της Συμμετοχής της Γυναίκας στην Αύξηση της Παραγωγικότητας". Εκδόσεις ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. Αθήνα 1992.
8. Σημειώσεις "Στρατηγική της Ανάπτυξης", Πηττα Μαρία.
9. ΤΑΣΟΣ ΓΙΑΝΝΙΤΣΗΣ: "Η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και επιπτώσεις στη Βιομηχανία και στο Εξωτερικό Εμπόριο". Εκδόσεως: Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, 1990.
10. Εφημερίδα "Σύμβουλος Επιχειρήσεων" Μαΐος 1993.
11. Λεβίτιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1991.
12. ΝΙΚΟΣ ΒΕΡΝΑΔΑΚΗΣ: "Το τρένο της ανάπτυξης και η Ελλάδα του πέμπτου Kontratiev". Εκδόσεως Παπαζήση, Αθήνα 1988.
13. Εφημερίδα "Κυριακάτικη".
14. KARE SANDEGREN "EUROPE AND PRODUCTIVITY" 1993. ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ.
15. Εφημερίδα "Επενδυτής" Μαΐος 1993.
16. Περιοδικό "ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ" Τεύχος 8, Οκτώμβριος '92, Τεύχος 1, Μάρτιος '92 και Τεύχος 9, Νοέμβριος 1992.
17. DAVID BAILEY @ TONY HOBERT "ΜΕΤΡΗΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ". Εκδόση ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ., Αθήνα 1988.
18. Αχιλλέας Μήτσος "Η Ελληνική Βιομηχανία στη Διεθνή Αγορά". Εκδόσεις: Θεμέλιο.
19. "Η Ελληνική Βιομηχανία κατά το 1988". Εκδόσεις: Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών, Αθήνα 1989.
20. Κώστας Μαλίσσοσ "ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ κ' ΑΝΤΙΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ". Εκδόσεις: GUTENBERG, Αθήνα 1984.
21. Γ.Ε.ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ "Για μια Εισοδηματική Πολιτική Σταθεροποίησης και Ενισχύσεως της Παραγωγής και της Απασχολήσεως". Εκδόσεις: Ίνστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, Αθήνα 1991.
22. Erwin S. Stanton "Ρεαλιστικό Μανατζμεντ: Κλειδιά για την υψηλή παραγωγικότητα". Αγροτικές Συναιτεριστικές Εκδόσεις Α.Ε.
23. Εφημερίδα "HELLENEWS" Ιανουάριος 1992.
24. "Ενέργεια". Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα 1991.

